

Bukarest, 1949. november hó 12-én

Szigorúan bizalmas

Tárgy: Letartóztatások Kolozsváron

Kolozsvárról szerzett értesülések szerint a városban november hó 5-én és 6-án nagy feltűnést keltő letartóztatások történtek. Biztos értesülések szerint addig a következő letartóztatások voltak: Méliusz Nelovankovics József, a Magyar Nemzeti Színház rendezője; Kurkó Gyárfás, az M.N.SZ. intézőbizottságának tagja, ország. kép.; Balogh Edgár, a Bolyai-egyetem rektora, országgy. képviselő; Szász Pál, Bikkfalvi és Kálmán egyetemi tanárok.

E letartóztatásokat több feltétlen hitelt érdemlő helyről hallottam, s mint biztosakat jelenthetem. Ugyancsak feltétlennel, bizonyossággal állítják Csögör Lajosnak (a marosvásárhelyi orvosi főiskola rektora, országgyűlési képviselő) letartóztatását is, kit állítólag szintén Kolozsvárott vettek őrizetbe. Csögör Lajosnak, ki Marosvásárhelyen él, tudomásom szerint Kolozsvárott is volt még lakása, s állítólag ott tartóztatták le. Tekintve azonban, hogy ő egy éve lényegileg Marosvásárhelyen tartózkodik, letartóztatását teljes bizonyossággal még nem tudtam megállapítani.

A felsorolt nevek közül Bikkfalvi és Kálmán kevésbé ismertek. Szász Pál, az E.M.G.E. volt elnöke a felszabadulás utáni időkben nem játszott komolyabb szerepet. Annál nagyobb feltűnést keltett azonban a többi négy elfogatás.

Kurkó Gyárfás személyéről a Magyar Népi Szövetséggel kapcsolatban már több ízben említést tettem jelentéseimben. Mint ismeretes, ő 1947 végéig az M.N.SZ. elnöke volt, leváltása után a szervezet titkárságának tagja maradt, az 1948. decemberi intézőbizottsági ülésen azonban már csak a százasként alakított bizottságba választották be. Mint már több ízben jelentettem, az M.N.SZ. vezetői és a Román Munkáspárt két év óta őt tette felelőssé azokért a hibákért, melyeket az M.N.SZ. politikai munkájában 1948-ig megállapítottak, elsősorban az ún. elvtelen magyar egység politikájáért. Jóllehet az ő működése idején még nem voltam Bukarestben, több ízben azt jelentettem, hogy véleményem szerint Kurkó Gyárfás valóban elkövetett politikai hibákat, és bizonyos nacionalista vonal nem volt tőle teljesen idegen. Eddigi jelentéseimben azonban azt is meg kellett állapítanom, hogy máig is ő volt az erdélyi magyarság szemében a legnépszerűbb politikus. Általában tisztakezű, becsületes embernek ismerték. Az M.N.SZ. vezetéséből való félreállítását követően az volt róla a benyomás, hogy kisebb munkakörében lojálisan dolgozott tovább. Néhány hónappal ezelőtt irodalmi munkásságba kezdett, és első önéletrajzi regénye, a *Nehéz kenyér*, melyet az Állami Könyvkiadó adott ki, általában jó kritikát kapott.

Méliusz József letartóztatása váltotta ki talán az aránylag legkisebb meglepetést. Az elmúlt másfél évben Méliuszt fokozatosan szorították háttérbe. Ideérkezésemkor Méliusz még a Művészetiügyi Minisztériumban töltött be fontos szerepet. Ebben az időben néhányszor felkeresett a követségen, s egy alkalommal én is felkerestem őt kolozsvári hivatalában. Benyomásom az volt róla, hogy bár régi mozgalmi ember, viselkedése, modora, egész életstílusa erősen gentrified, telve volt elkeseredéssel és hangos elégedetlenséggel. Éppen ezért jó ideje, több mint egy éve, megszakítottam vele minden érintkezést. Mintegy évvel ezelőtt a Művészetiügyi Minisztériumban viselt tisztsége alól felmentették, s a kolozsvári Magyar

Nemzeti Színház igazgatója lett. Ez év nyarán ebből az állásából is leváltották, s csupán mint rendező működött a színháznál.

A legnagyobb feltűnést, sőt megdöbbenést kétségkívül Balogh Edgár és Csögör Lajos letartóztatása jelentette, mindkét embert meglehetősen jól ismertem. Csögör Lajos orvosprofesszor régi mozgalmi ember. Kétségtelenül volt benne is némi kiábrándultság érezhető, azok közé tartozott, akik szűk baráti körben nagyon óvatosan hangot adtak annak, hogy a hivatalos román nemzetiségi politika tagadhatatlanul hatalmas eredményei mellett sok apróbb-nagyobb visszásság tapasztalható, de az az ember volt, aki a maga területén, az orvosi főiskolával kapcsolatban egyenesen és bátran kiállt intézménye érdekeinek védelméért. Ugyanakkor velem szemben állandóan annak a nézetének adott kifejezést, hogy ezeket a visszásságokat nem kell tragikusan venni, ő maga hívta fel rá a figyelmet, hogy több ilyen ún. sérelem egymás után megszűnt, feloldódott, s ahogy a Román Népköztársaság haladt előre a szocializmus építésében, úgy sorban ezek a még fennálló nehézségek is meg fognak oldódni. Ez volt a véleménye a magyarság és Erdély kulturális kapcsolatainak kérdésében is. Éppen ezért az ő letartóztatása, meg kell vallanom, engem is váratlanul ért és meglepett. Megjegyzem, hogy az elmúlt évben nagyon keveset találkoztam vele, azt mondhatnám, mindössze kétszer. Egyetlen erdélyi utazásom alkalmával feleségemmel együtt meglátogattam őt marosvásárhelyi hivatalában, ha jól emlékszem, áprilisban, egyszer pedig a nyár folyamán Nagy István író társaságában Bukarestben keresett fel, hogy tisztázzuk a Marosvásárhelyen működő magyar állampolgárságú egyetemi tanárok néhány ügyét.

Az említett személyek közül Magyarországon is Balogh Edgár neve a legismertebb. Általában az volt róla a vélemény, hogy szinte túlzott lojalitással képviseli a hivatalos román politika minden ténykedését, olyan ember volt, aki az erdélyi magyarság ügyeiben, elsősorban a kulturális ügyekben még akkor is a hivatalos álláspontot támogatta, amikor alárendelt emberek kifogásolható vagy helytelen rendelkezéseiről volt szó. Andics Erzsébet elvtársnő romániai tartózkodása után említette, hogy Balogh Edgár provokatív jellegű kérdést tett fel neki Kolozsvárott, midőn megkérdezte tőle, hogy véleménye szerint milyen hibákat követett el a Román Munkáspárt az erdélyi magyarsággal szemben. Az említett személyek közül kapcsolatot csak Balogh Edgárral tartottam fenn, mert úgy láttam, hogy őbenne a Román Munkáspárt teljes mértékben megbízik, és mintegy a hivatalos álláspontot képviseli. Így októberben, midőn gépkocsival Budapestre utaztam, oda- és visszautazásom alkalmával felkerestem. Első alkalommal, egy vacsora keretében neki és több más kolozsvári román és magyar személyiségnek Petőfi-érmet adtam át, visszafelé utazásomkor pedig lakásán kerestem fel, és Andics Erzsébet egy üzenetét közvetítettem, mely a kolozsvári levéltár bizonyos okmányainak lemásolására vonatkozott. E beszélgetésünkkor egy furcsa, úgy érzem, szintén provokatív jellegű megjegyzésére lettem figyelmes. Elmondotta, hogy Nagy István legutóbb kijelentette, hogy át akar települni Magyarországra, mert ő ismét író szeretne lenni, és ezt csak Magyarországon tudná megvalósítani. Ez a kijelentése meglepett, azzal ütöttem el, hogy Nagy István közismert gőzös fejű ember, az ilyen kijelentéseit éppen úgy nem szabad komolyan venni, mint eddig hangoztatott más kijelentéseit, amivel éppen Magyarországot vagy a Magyar Dolgozók Pártját kritizálta helytelenül.

Ma még, természetesen, nem lehet semmit sem tudni, hogy milyen konkrét vádak vannak a letartóztatottakkal szemben. Nincs okom azonban feltételezni, hogy holmi pusztá gyanúsításokról vagy meggondolatlan lépésekről lehetne szó. Kétségtelen, hogy a román kormány megfelelő időben az ügyet nyilvánosság elé fogja tární.

Jelenleg azonban az idegesség, a megdöbbenés, a különböző találgatások széltében-hosszában terjengnek. A letartóztatások napján Kolozsvár tele volt rakva rendőri és katonai őráratokkal, a rendőrtisztek is valamennyien oldalfegyvereikkel több napon keresztül megszakítás nélkül szolgálatban voltak. Mindez e kisvárosban érthetően nagy izgalmat keltett. A letartóztatottak munkahelyén és környezetében szigorú utasításokat adtak, hogy semmiről sem szabad nyilatkozni, véleményt nyilvánítani vagy a történeteket elmondani. Értesülésem van arról, hogy az egyik letartóztatott telefonját a Román Munkáspárt Kolozs Megyei Szervezetének káderosztályához kapcsolták, s aki az illetővel beszélni akart, nem tudván, hogy az le van tartóztatva, azt a telefonközpont a káderosztályhoz kapcsolta.

Az általános közvélemény az, hogy ezen letartóztatások a Rajk-ügyekkel vannak kapcsolatban, sőt egyes túlbuzgó találgatók egyenesen Rajknak múlt évi szeptemberi kolozsvári látogatásával hozzák azt kapcsolatba. A kolozsvári közvéleményt, sajnos, elsősorban az a tény kavarta fel, hogy valamennyi letartóztatott az erdélyi magyarság többé-kevésbé ismert személyisége, és valószínűnek tartom, hogy a reakció magyarellenos intézkedésnek igyekszik a történeteket beállítani. Vannak olyan ellenőrizhetetlen hírek is, hogy a kolozsvári C.F.R.-műhelyben 18 vagy 30 magyar munkást is letartóztattak, olyanokat, akiket a közelmúltban a Román Munkáspárt tagjainak felülvizsgálata alkalmából a pártból kizártak. Ezeket a híreket azonban egyelőre nem tudom mint megbízhatóakat elfogadni, mert pontos értesülesem nincsenek. Nem rendelkezem pontos értesülésekkel az ország egyéb részén, Bukarestben történetekről sem, a levegőben azonban az érződik, hogy nem csak egy elszigetelt kolozsvári esetről van szó, hanem feltehetően egyéb dolgok is vannak.

Kolozsvári útlevélhivatalunk alkalmazottainak mindenesetre utasítást adtam, hogy életmódjukban, viselkedésükben ugyanúgy működjenek tovább, mint eddig. Végezzék hivatali munkájukat, ne igyekezzenek különösképpen érdeklődni, de ha értesüléseket mégis megtudnak, azt azonnal bizalmas úton jelentsék, egyebekben pedig nagyon kevés ismerősükkel és barátjukkal az érintkezést ugyanolyan mértékben tartsák fenn, mint eddig. Meg kell még említenem, hogy a román Nagy Nemzetgyűlést november 8-ára vagy 9-ére kellett volna eredeti tervek szerint összehívni. Újságírói körökből azt az értesülést kaptuk, hogy néhány új törvény szövege még nem készült el, s ezért a nemzetgyűlést mintegy 10 nappal később hívják össze, mint eredetileg tervezték. Valószínűnek tartom, hogy ez az elhalasztás inkább az általam említett eseményekkel függ össze, hiszen a tudomásomra jutott személyek közül is három országgyűlési képviselő. Igyekezni fogok további fejleményekről tájékoztatást adni.

Széll s. k.

[TRADUCERE]

București, 12 noiembrie 1949

Strict confidențial

Subiect: Arestări la Cluj

Conform informațiile primite din Cluj, în zilele de 5 și 6 noiembrie au avut loc arestări surprinzătoare în oraș. Avem informații sigure privind următoarele are-

tări efectuate până în acel moment: József Méliusz Nelovankovics[1], regizorul Teatrului Național Maghiar; Gyárfás Kurkó, membru al Comitetului Central al Uniunii Populare Maghiare, deputat în Marea Adunare Națională; Edgár Balogh, rectorul Universității „Bolyai”, deputat în Marea Adunare Națională; Pál Szász, Bikkfalvi și Kálmán, profesori universitari.

Am primit informații despre aceste arestări din mai multe surse absolut credibile, deci pot fi raportate ca fiind certe. Cu aceeași certitudine se susține arestarea lui Lajos Csőgör, rectorul Universității de Medicină din Târgu Mureș și deputat în Marea Adunare Națională, care, se spune, a fost reținut tot la Cluj. Lajos Csőgör trăiește la Târgu Mureș dar, după cunoștințele mele, mai avea o locuință și în Cluj, fiind arestat acolo, după cum se spune. Având în vedere că, în esență, el trăiește la Târgu Mureș de un an de zile, nu am putut constata cu certitudine arestarea lui.

Dintre numele amintite, Bikkfalvi și Kálmán sunt mai puțin cunoscute. Pál Szász, fostul președinte al E.M.G.E., nu a avut un rol important în perioada de după eliberare. Cu atât mai senzaționale au fost celelalte patru arestări.

Despre Gyárfás Kurkó am amintit deja de mai multe ori în rapoartele mele legate de Uniunea Populară Maghiară. După cum se știe, el a fost președintele U.P.M. până la sfârșitul anului 1947, după demiterea din funcție rămânând membru al secretariatului Uniunii. Însă la ședința din decembrie 1948 a Comitetului Director a fost ales doar în Comitetul Director de o sută de membri. Precum am relatat de mai multe ori, în ultimii doi ani conducerea Uniunii Populare Maghiare și Partidul Muncitoresc Român l-au făcut responsabil pentru greșelile constatate în activitatea Uniunii Populare Maghiare până în anul 1948, în primul rând pentru așa-numita politică neprincipială a unității maghiare. Deși în perioada activității lui nu am fost la București, de mai multe ori am raportat că, după părerea mea, Gyárfás Kurkó într-adevăr a comis greșeli politice și nu a fost total străin de o oarecare tendință naționalistă. În schimb, în rapoartele mele anterioare, am fost nevoit să constat și faptul că, în ochii maghiarimii din Ardeal, el este până azi cel mai popular politician. În general, era cunoscut ca un om cinstit, cu mâinile curate. După înlăturarea lui de la conducerea U.P.M., părerea despre el era că își continuă loial munca în noua funcție, inferioară. Cu câteva luni în urmă și-a început activitatea literară și primul lui roman autobiografic, *Nehéz kenyér* [Pâine grea], publicat de Editura de Stat, a primit în general critici pozitive.

Arestarea lui József Méliusz a fost, poate, relativ mai puțin surprinzătoare. În ultimul an și jumătate Méliusz a fost marginalizat treptat. La sosirea mea aici, Méliusz ocupa o funcție importantă în Ministerul Artelor. În acea perioadă m-a vizitat de câteva ori la Ambasadă și l-am vizitat și eu o dată în biroul lui din Cluj. Impresia mea a fost că, deși este un vechi membru al mișcării, comportamentul, atitudinea lui, întregul stil de viață era al unui parvenit, era plin de supărare și de nemulțumire zgomotoasă. Din această cauză, cu aproximativ un an în urmă, am întrerupt orice legătură cu el. Cu un an în urmă a fost destituit din funcția deținută în Ministerul Artelor, devenind directorul Teatrului Național Maghiar. În vara acestui an a fost destituit și din această funcție, activând la teatru doar ca regizor.

Cea mai mare senzație, chiar consternare, a produs-o arestarea lui Edgár Balogh și a lui Lajos Csőgör, pe care îi cunoșteam destul de bine. Lajos Csőgör, profesor de medicină, este un vechi membru al mișcării. Incontestabil, și la el se observa o doză de deziluzie. Era genul de om care, în cerc restrâns de prieteni, foarte prudent, dădea glas părerii că pe lângă incontestabilele rezultate ale politicii românești oficiale privind naționalitățile, există multe anomalii mai mici sau mai

mari. Dar era omul care, în propriul domeniu, în legătură cu Universitatea de medicină, se ridica curajos și drept pentru apărarea intereselor instituției sale. În același timp, în convorbirile cu mine, întotdeauna și-a exprimat părerea că aceste anomalii nu trebuie luate drept tragice; chiar el atrăgea atenția asupra faptului că mai multe așa-numite nedreptăți au încetat, s-au dizolvat una după alta, iar pe măsură ce Republica Populară Română va avansa în construirea socialismului, se vor soluționa și greutățile existente. Aceasta era părerea lui și în problema relațiilor culturale dintre Ungaria și Transilvania. Tocmai din acest motiv, trebuie să recunosc, arestarea lui m-a surprins și pe mine. Trebuie să menționez că în ultimul an l-am întâlnit foarte rar, doar de două ori. Cu ocazia singurei mele călătorii în Ardeal, cu soția, l-am vizitat în biroul lui din Târgu Mureș, dacă îmi amintesc bine în aprilie, iar o dată, în cursul verii, m-a vizitat el la București, însoțit de scriitorul István Nagy, pentru a clarifica unele probleme ale profesorilor cu cetățenie maghiară care își desfășoară activitatea la Târgu Mureș.

Din persoanele amintite, numele lui Edgár Balogh este cel mai cunoscut și în Ungaria. Părerea generală despre el era că reprezintă cu o loialitate aproape exagerată toate demersurile politicii oficiale românești. Era genul de om care, în privința problemelor maghiarimii din Ardeal – în special în problemele culturale – susținea poziția oficială chiar și atunci când era vorba despre dispoziții contestabile sau greșite ale unor persoane subordonate. Tovarășa Erzsébet Andics a menționat în urma șederii în România că Edgár Balogh i-a pus o întrebare cu caracter provocator, întrebând-o: după părerea ei, ce fel de greșeli a comis Partidul Muncitoresc Român față de maghiarimea din Ardeal. Dintre persoanele amintite am păstrat legătura doar cu Edgár Balogh, deoarece mi s-a părut că Partidul Muncitoresc Român are deplină încredere în el și reprezintă poziția oficială. Astfel, în octombrie, cu ocazia călătoriei mele cu autoturismul până la Budapesta, l-am vizitat atât pe drumul înspre Budapesta, cât și la întoarcere. La prima vizită, în cadrul unei cine, am înmănat medalia „Petőfi” lui și mai multor personalități clujene, români și maghiari. Pe drumul de întoarcere l-am vizitat la locuința lui și i-am transmis un mesaj din partea lui Erzsébet Andics, referitor la copierea unor acte din arhiva clujeană. Pe parcursul acestei discuții mi-a atras atenția o remarcă, cred, de asemenea provocatoare. Mi-a relatat că, nu demult, István Nagy a declarat că dorește să se stabilească în Ungaria, pentru că vrea să redevină scriitor, iar acest lucru doar în Ungaria îl poate realiza. Această afirmație m-a surprins, dar nu i-am dat importanță, spunând că István Nagy este cunoscut ca un om nechibzuit, iar asemenea declarații din partea lui nu trebuie luate în serios, la fel ca alte declarații ale lui de până acum, prin care critica incorect Ungaria sau chiar Partidul Muncitorilor Ungari.

Desigur, încă nu se știe nimic despre ce fel de acuzații concrete au fost aduse împotriva celor arestați. Nu am însă nici un motiv să presupun că ar fi vorba doar despre niște suspiciuni sau acțiuni nechibzuite. Fără îndoială, guvernul român va face publică întreaga chestiune la momentul oportun.

În prezent însă, se observă o stare generală de nervozitate, de consternare, și circula tot felul de presupuneri de-a lungul și de-a latul. În ziua arestărilor, Clujul era împânzit de patrulare de miliție și militare, ofițerii de miliție fiind de gardă cu toții, cu armele din dotare la centură, fără întrerupere, timp de mai multe zile. Este de înțeles că aceste evenimente au stârnit mare agitație în acest mic oraș. La locurile de muncă și în anturajul celor arestați au fost date indicații stricte, prin care se interziceau declarațiile, exprimarea părerilor sau po-

vestirea celor întâmplare. Am o informație cu privire la faptul că telefonul unuia din arestați a fost conectat la serviciul de cadre al organizației județene a Partidului Muncitoresc Român. Cine dorea să ia legătura cu cel în cauză, neștiind că este arestat, era conectat de centrală la serviciul de cadre.

Opinia publică generală este că aceste arestări sunt în legătură cu cazul Rajk, ba chiar unii prea zeloși în a da presupuneri au făcut chiar legătură cu vizita lui Rajk la Cluj din luna septembrie a anului trecut. Opinia publică clujeană a fost stârnită, din păcate, în primul rând de faptul că toți cei arestați sunt reprezentanți, mai mult sau mai puțin cunoscuți, ai maghiarimii din Ardeal. Cred că este posibil ca reacțiunea să încerce să prezinte evenimentele ca măsuri luate împotriva maghiarimii. Există zvonuri neverificabile cum că într-un atelier clujean al C.F.R.-ului au fost arestați 18 sau 30 de muncitori maghiari, dintre cei care în trecutul apropiat au fost excluși din partid, după o verificare a membrilor Partidului Muncitoresc Român. Nu pot confirma încă aceste știri ca fiind certe, pentru că nu am informații precise. Nu am informații precise nici despre cele întâmplare în alte zone ale țării sau la București, dar se simte în aer că acest caz nu se limitează la Cluj, ci probabil au loc și altele.

Pentru orice eventualitate, am dat dispoziție angajaților oficiului nostru de pașapoarte din Cluj[2] să funcționeze ca până acum, atât în privința modului de trai, cât și în comportament. Să se ocupe de munca lor, să nu încerce să se intereseze în mod special, dar dacă află totuși ceva, să raporteze imediat pe cale confidențială, iar în alte probleme să mențină legătura cu puținii cunoscuți sau prieteni în aceeași măsură ca până acum. Trebuie să menționez că Marea Adunare Națională română, conform planurilor inițiale, trebuia convocată pentru data de 8 sau 9 noiembrie. Din cercuri ale presei am aflat că nu s-au finalizat câteva din textele unor noi legi și din acest motiv Adunarea Națională va fi convocată cu cca. 10 zile mai târziu față de planurile inițiale. Este posibil ca amânarea să se datoreze mai degrabă evenimentelor amintite de mine, deoarece trei dintre persoanele despre care am primit informații sunt deputați în Adunarea Națională. Mă voi strădui să dau informații despre constatările ulterioare.

Széll

(Magyar Országos Levéltár, KÜM [Arh.St.Budapesta, Ministerul de Externe], XIX-J-1-j-Rom-16/b-sz.n.-1945-1968-I, f.515-518)

[1] József Méliusz (1909-1995), poet, scriitor și publicist, născut la Timișoara. Stabilit la Cluj după cel de-al doilea război mondial, devine șeful Direcției maghiare de presă (1945) și secretar al Uniunii Scriitorilor Maghiari din România (1946-1947). Între 1947-1948 a fost director general al teatrelor maghiare din România, iar apoi director și regizor la Teatrul Maghiar din Cluj. Arestat în 1949, va fi eliberat abia în 1955, când se stabilește la București.

[2] La cererea Ungariei, Ministerul Afacerilor Externe din România a aprobat, la 20 aprilie 1949, înființarea la Cluj a unui Oficiu de Pașapoarte al Legației Republicii Ungare, „pentru o durată limitată la timpul necesar executării prevederilor convenției cu privire la reglementarea unor probleme în legătură cu cetățenia”, care a intrat în vigoare la 19 iunie 1949.

A Magyar Köztársaság Követsége

Bukarest, 1949. november hó 16-án
*Szigorúan bizalmas***Tárgy: Letartóztatások Kolozsváron**

Előadó: Kovács köv. attasé.

Előző jelentésem kiegészítéseképpen tisztelettel jelentem, hogy a letartóztatásokkal kapcsolatban újabb nevek jutottak tudomásomra. Bukaresti és pillanatnyilag még ellenőrizhetetlen hírek szerint Kolozsváron őrizetbe vették dr. Demeter János egyetemi tanárt is, aki a Bolyai Tudományegyetem jogi karának a dékánja. Itt kell emlékeztetnem arra, hogy a berni Vițianu-per tárgyalására a román kormány többek között dr. Demeter János egyetemi tanárt is tanúként küldte ki Svájcba, aki vallomásaiban keményen és teljes jogi felkészültségben állott ki a román hivatalos álláspont mellett. Őrizetbe vették rajta kívül Antal Dániel országgyűlési képviselőt, a kolozsvári magyar Gazdasági Főiskola tanárát. A Romániai Magyar Népi Szövetség mezőgazdasági szakembere, az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet alelnöke.

Hírek érkeztek ezenkívül Vescan Teofil és Tudor Bugnariu kolozsvári lakosok letartóztatásáról is. Mindkettő régi mozgalmi ember, az erdélyi kérdésben azonban a szeparatizmus elvét vallották, éppen ezért már jó ideje semmiféle pozíciót nem töltöttek be.

Itt kell megemlítenem, hogy azokat a most elkészült magyar nyelvű tankönyveket, amelyekben Balogh Edgár és Méliusz József írásai szerepelnek, visszatartották.

Olyan hírek is érkeztek, hogy a letartóztatások hulláma Erdélyben továbbterjed, éspedig Marosvásárhely és Nagyvárad irányába. Az erre vonatkozó hírek valódságáról eddig nem állott módomban meggyőződni.

Követ [kiolvashatatlan]

Kállai Gyula külügyminiszter úrnak, Budapest

[TRADUCERE]

Ambasada Republicii Ungare

București, 16 noiembrie 1949
*Strict confidențial***Subiect: Arestări la Cluj**

Referent: Kovács, atașat al ambasadei

În completarea raportului precedent, vă raportează cu stimă că mi-au ajuns noi nume la cunoștință în legătură cu arestările. Conform unor informații deocamdată neverificabile din București, în Cluj l-au arestat pe profesorul universitar dr. János Demeter, decanul facultății de drept a Universității „Bolyai”. Aici trebuie să reamintesc că la judecarea în procesul Vițianu de la Berna, guvernul român a trimis ca martor în Elveția, printre alții, pe profesorul universitar dr. János Demeter. În mărturia lui, el a susținut dur și cu o temeinică pregătire juridică poziția oficială

română. L-au mai arestat pe Dániel Antal, deputat în Marea Adunare Națională, profesor la Institutul Agronomic maghiar din Cluj, specialistul în agricultură al Uniunii Populare Maghiare din România, vicepreședintele Asociației Economice Maghiare din Transilvania.

Pe lângă acestea, au sosit vești cu privire la arestarea altor doi locuitori clujeni: Teofil Vescan și Tudor Bugnariu. Amândoi sunt vechi membri ai mișcării, însă în problema Transilvaniei susțineau principiul separatismului, din care cauză de mult timp nu mai ocupau nici o funcție.

Aici trebuie să menționez că acele manuale de limbă maghiară, proaspăt finalizate, în care apăreau scrieri ale lui Edgár Balogh și József Méliusz, au fost reținute.

Au sosit și vești cum că valul de arestări se extinde în continuare în Transilvania, înspre Târgu Mureș și Oradea. Deocamdată nu am avut posibilitatea de a mă convinge despre veridicitatea acestor știri.

Consul [indescifrabil]

Tovarășului ministru de externe Kállai Gyula, Budapesta

(Magyar Országos Levéltár, KÜM [Arh.St.Budapesta, Ministerul de Externe], XIX-J-1-j-Rom-16/b-sz.n.-1945-1968-I, f.549)

187

A Magyar Köztársaság Követsége

Bukarest, 1949. december 10.
Szigorúan bizalmas

Tárgy: Letartóztatások Kolozsvárott

Budapestről való visszatérésemkor utamat Kolozsvárott megszakítottam, s egy napot töltöttem a városban. Alkalmam volt ottaniakkal a már ismert letartóztatások ügyében beszélgetni. Megállapíthattam, hogy a november elején történt letartóztatások óta újabb események nem voltak. A közvélemény általában teljesen tájékozatlan, a letartóztatások okairól ma is csak találgatnak, minthogy hivatalos részről mind ez idáig semmiféle állásfoglalás nem történt. Ugyanakkor azonban az is megállapítható, hogy a felkavart hullámok kezdenek megnyugodni. Ma már tényként megállapítható, hogy C.F.R.-munkásokat is letartóztattak, a kolozsváriak azonban úgy látják, ez esetben másról van szó, mint Balogh Edgárék ügyében.

Legutóbbi jelentésem helyreigazításaképp közölnöm kell, hogy az ott említett Vescan Teofil és Tudor Bugnariu letartóztatása nem felel meg a valóságnak. Mindketten ma is helyükön vannak. Ugyancsak helyén van az 1945-46-os években helytelen politikai magatartása miatt félreállított Jordáky Lajos is.

Bukarestben olyan hírek vannak, hogy a közeljövőben sor kerül Pătrășcanu perére. Állítólag Pătrășcanu ügyével kapcsolják össze a kolozsvári letartóztatottak, valamint más román és egyéb romániai nemzetiségekhez tartozók ügyét is.

Követ [Kiolvashatatlan]

Kállai Gyula külügyminiszter úrnak, Budapest.

Ambasada Republicii Ungare

București, 10 decembrie 1949
Strict confidențial

Subiect: Arestări la Cluj

Întorcându-mă de la Budapesta, mi-am întrerupt călătoria la Cluj și am petrecut o zi în oraș. Am avut ocazia să vorbesc cu localnicii despre bine cunoscutele arestări. Am constatat că după arestările de la începutul lunii noiembrie, nu au avut loc alte evenimente. Opinia publică este în general neinformată, despre cauza arestărilor se fac și astăzi numai presupuneri, pentru că oficialitățile nu au făcut nici un fel de declarație referitoare la acestea până acum. În același timp însă se poate observa calmarea spiritelor. Azi este un fapt confirmat arestarea muncitorilor de la C.F.R., totuși, clujenii consideră că în acest caz este vorba despre altceva decât în cazul grupului Edgár Balogh.

Referitor la raportul precedent, aș dori să adaug ca o corectare că arestările lui Vescan Teofil și Tudor Bugnariu nu sunt reale. Cei doi sunt și în momentul de față la locurile lor. De asemenea, își ocupă în continuare funcția și Lajos Jordáky, care a fost îndepărtat în 1945-46 pentru atitudinea sa politică necorespunzătoare.

În București se vorbește despre procesul Pătrășcanu, care va avea loc în curând. Se zvonește că arestările de la Cluj sunt puse în relație cu cazul Pătrășcanu, respectiv cu alte cazuri ale unor români sau ale unor persoane de alte naționalități din România.

Consul [indescifrabil]

Domnului Ministru de Externe Gyula Kállai. Budapesta

(Magyar Országos Levéltár, KÜM [Arh.St.Budapesta, Ministerul de Externe], XIX-J-1-j-Rom-16/b-1125-1949, f.554)

188

Partidul Muncitoresc Român

Comitetul Județean Cluj

NOTĂ

**Despre manifeste găsite în ziua de 22.VIII.1950
la întreprinderea „Herbák János”**

În dimineața zilei de 22.VIII, în secția tocuri de lemn a uzinei „János Herbák” s-au găsit 2 bucăți de hârtie pe care erau scrise cu mâna, în limba maghiară, următoarele:

1. „Proletari, furați totul, este liber, aceasta v-a învățat tatăl nostru Stalin”.
2. „Trăiască americanii” (scrisă în limba română).
3. „Tovarăși, dacă nu furați, pe botă de cerșetor o să ajungeți. Urmați jaful lui Lenin de la Răsărit până la Apus”.

4. „23 August înseamnă terorism și nu comunism” (scrisă în limba română).

Aceste manifeste, după felul scrisului, s-a putut constata că au fost scrise de o persoană care este obișnuită cu scrisul. În secția arătată mai sus există spirit șovin și spirit antisovietic; se bănuiește că acest spirit este condus de un maestru cu numele Régheni, însă până în prezent n-avem nimic concret asupra lui, decât atât, că în trecut a fost în organizația fascistă și era mare șovinist.

Cazul acesta, cât și atmosfera, este urmărit atât pe linie de partid, cât și din partea Securității.

Cluj, la 25.VIII.1950

Șeful Sectorului cu Documentarea de Partid
Bardos V.

Prim-secretar
Ferenci Iosif

(Arh.St.Cluj, Comitetul Județean P.C.R. Cluj, fond 3, dos. 14/1950, f.366)

189

Cu privire asupra problemei naționale

1. Dacă se ivesc manifestări șovine în cadrul org. de bază.

Manifestări șovine se ivesc în unele org. de bază în legătură cu problema națională atât din partea membrilor de partid români, cât și din partea membrilor de partid maghiari. Iar în celelalte nu s-au observat manifestări șovine până în prezent.

De exemplu, manifestări șovine se ivesc în cadrul org. de bază în comuna Florești, mai mult din partea membrilor de partid români, care manifestări sunt ieșite din partea membrilor, observându-se la propunerea comisiei electorale, deoarece membrii din org. de bază au căutat să propună numai români atât din org. de bază, cât și de masă. Au căutat să nu fie propuși și tov. maghiari, căutând ca nu cumva să ajungă un maghiar în conducere, decât români; ei motivează că tov. maghiari atât din org. de bază, cât și din org. de masă nu sunt buni. La fel când sunt date programe artistice și au piese maghiare combinate cu române, întotdeauna se ivesc bătăi. Org. de bază nu combate manifestările șovine ce se ivesc în acea comună, mai mult, acoperă toate faptele.

La fel în org. de bază Căpușul Mare [jud. Cluj] se ivesc manifestări din partea tov. Török Pali Ștefan, secretarul org. de bază, și Török Buzdug Ștefan. Acești tov. ridică probleme naționale în org. de bază, că de ce a fost pus președinte dintre români în Comitetul Provizoriu și de ce nu a fost pus un maghiar din comuna lor; această nemulțumire este în întreaga org. de bază, că de ce este la conducere ca președinte un român. Acest președinte este din altă comună și în comună la ei nu pot face ce vor ei, că majoritatea din comuna Căpușul Mare sunt neamuri și ei vor să ajungă neamurile lor la conducere, nu străini. Mai vor ca să fie ei primii la toate ce se distribuie în comună, deoarece fostul președinte a ajutat neamurile prima dată și nu pe ceilalți cetățeni. Aceste probleme au fost combătute de tov. Bardos Gheorghe și a fost arătată problema națională și ura ce exista în trecut și ce a făcut fostul președinte cu neamurile lui în comună. Întotdeauna cetățenii săraci au fost ultimii la primirea lemnelor, mărfurilor din comună.

La fel, în satul Vlaha sunt manifestări în org. de bază, se ridică probleme de membrii de partid, că ei nu merg la Săvădisla la adunarea org. de bază deloc, oricine poate să vină, că de ce nu a fost făcut satul lor centru și nu Săvădisla, iar tov. de la Săvădisla spun că „ce, voi veniți din Vlaha la noi în comună ca să ne conduceți!”, le-au spus ca să iasă afară din Săvădisla și conduceți satul vostru. Această problemă a fost pusă de majoritatea membrilor din Săvădisla, iar satul Vlaha și Săvădisla sunt comune maghiare, români sunt foarte puțini. Aci s-a observat o neînțelegere între maghiari, unii cu alții, și ură din ambele comune.

La fel în Jucul de Mijloc, membrul de partid Ghirișan Vasile are o atitudine șovină, manifestându-se în fața lui tov. Pojar Ioan, membru de partid, că muncește pentru regimul de democrație și nu-și aduce aminte că se va întoarce roata și o să-i mute fălcile mai târziu. La Jucul de Mijloc, Pop Florica este membră în U.F.D.R. și înjură partidul, că partidul vrea să ducă oamenii într-o mizerie și că nu îi e frică de nimeni, că are oamenii ei la București, în conducere.

La Nădășel sunt manifestări șovine atât în cadrul org. de bază, cât și între populație. Ei ridică problema încontinuu, că de ce s-a pus comună Viștea, că este comună maghiară, ar trebui să fie centru satul Nădășel, că este sat român, și Viștea să vină la ei, nu ei să meargă la Viștea. La Nădășel se vorbește că în curând va fi centru de comună și nu Viștea. Aceste probleme încă nu au fost combătute de nimeni, dar se va trimite un tov. activist care să combată aceste probleme.

2. Dacă sunt manifestări șovine din partea membrilor din org. de masă.

Manifestări șovine sunt și în cadrul org. de masă, dar numai în unele org., din partea membrilor U.P.M. și U.F.D.R. De exemplu, în satul Mera, unde se ivesc manifestări șovine din partea secretarei U.F.D.R., Brumar Iuliana, care face ură între maghiari și români, că ea vrea să ajungă în conducere, și pe moașa Gálfi Ileana o înjură că „ce, tu vrei să conduci în țara românească”, deoarece această moașă este maghiară și își face datoria în sat. Deoarece erau copii bolnavi de scarlatină și chiar și băiatul ei era cu această boală și moașa a vrut ca să-i trimită în spital. Brumar Ileana a spus că „vrei să ne omori copiii în spital”. La fel, Brumar Ileana a rupt și fișa crucii roșii, care era pe poartă, acolo unde erau bolnavii de scarlatină. În acest an a făcut numai o singură adunare cu organizația U.F.D.R. În această organizație sunt femei chiabure. Această secretară nu duce nici o muncă de lămurire între femei.

La fel, președintele U.P.M.-ului din Vlaha spune că ei nu merg la adunarea org. în Săvădisla, acest președinte face atmosferă rea în rândurile membrilor, ca să nu meargă la adunare în Săvădisla. El spune că dacă vrea să se țină adunare, atunci să meargă activiștii la ei în comună și să țină adunare la ei în sat, că ei nu merg în Săvădisla la adunare.

În celelalte org. de masă nu s-au observat manifestări șovine până în prezent.

3. Dacă sunt manifestări din partea org. administrative și cele sanitare.

Manifestări din partea org. administrative nu s-a observat decât numai în câteva locuri, iar din partea serviciului sanitar nu s-a observat până în prezent nici o manifestare.

De exemplu, manifestări în cadrul org. administrative sunt în comuna Florești din partea președintelui Comitetului Provizoriu, Rusu Ilie, care are o atitudine șovină și vorbește urât cu populația maghiară în comitet. A fost organizat un bal în cadrul „Luptei pentru pace”, echipele culturale au fost îmbrăcate în costume maghiare și române, la acest bal s-a provocat o bătaie pe motivul de ce s-au îmbrăcat ungunii în costumele naționale. Îmbrăcămintea nu era suspectă de a nu se putea purta. În timpul bătăii, președintele Comitetului Provizoriu, Rusu Ilie, s-a

dus la un tânăr maghiar care era în costum maghiar și l-a dat afară din căminul cultural, spunându-i că „ce Dumnezeuul tău cauți aici”, prinzându-l de guler și l-a dat afară. La fel, șeful miliției s-a uitat cum se bat și a sprijinit-o mai departe de a continua, fiind beat. Provocarea s-a făcut de un cetățean Bojan Ilie.

La fel, președintele Comitetului Provizoriu din comuna Macău are o atitudine nesănătoasă față de populație, amenințându-i că dacă nu predă cote de porumb îi ridică din comună, oricine ar fi.

Șeful de post din Jucul de Sus are o atitudine șovină, deoarece dacă merge un cetățean maghiar să rezolve ceva lucruri, îl trimite la partid, iar la români le rezolvă imediat problemele. De exemplu, a fost bătută o tov. maghiară de o fată româncă în căminul de orfani la Juc, cu numele Manole Viorica, care are atitudine șovină față de maghiari, pe această femeie maghiară o bate încontinuu. Această tovarășă bătută s-a dus la șeful de post ca să reclame cum își bate joc de ea, iar șeful de post a răspuns: „să te duci la partidul vostru ca să reclami”, că pe el nu-l interesează. Această fată, Manole Viorica, este necinstită și se află bine cu șeful de miliție.

Măsurile luate cu aceste probleme, că președintele Comitetului Provizoriu din Florești va fi schimbat, că nu corespunde, iar la fel președintelui Comitetului Provizoriu din Macău i-a fost arătată atitudinea lui față de populație din partea șefului de secție de cadre a Comitetului Provizoriu raional. Se vor combate din nou zvonurile și se va prelucra cu org. de bază și org. de masă problema națională, ca să se întărească și să se înlăture din cadrul organizațiilor toate manifestările.

4. Care este activitatea Comitetului Raional cu privire la întărirea prieteniei între naționalitățile conlocuitoare.

Activitatea Comitetului Raional P.M.R. în această privință este următoarea: controlează org. de bază și procesele verbale că ce probleme sunt ridicate și cum se prelucrează problema națională, unde ia parte și un activist care combate anumite probleme ridicate în legătură cu problema națională.

5. Care este activitatea org. de bază cu privire la întărirea prieteniei între naționalitățile conlocuitoare.

Organizațiile de bază nu prea se ocupă și nu depun o activitate mai serioasă pentru întărirea problemei naționale și aceste probleme sunt mai ales acolo unde în org. de bază sunt invitate manifestări șovine. Aici se vede activitatea org. de bază și a agitatorilor. Membrii de partid și agitatorii au avut sarcina să ducă o muncă de lămurire între populație în legătură cu problema națională, să combată manifestările dușmanului de clasă, să-l demaște, dar această muncă de lămurire nu se duce dintre membrii de partid. Sarcinile agitatorilor, cum sunt comunele și satele Florești, Vlaha, Săvădisla, Nădășel, Mera, Suceag, Macău, în care va fi prelucrată problema națională, încontinuu să fie înlăturate manifestările care se ivesc în acele comune. Toți activiștii vor prelucra încontinuu problema națională.

6. Care este activitatea org. de masă cu privire la întărirea prieteniei între naționalitățile conlocuitoare.

Organizațiile de masă în această privință activează slab, nu iau parte la ședințele de colaborare, nu colaborează cu org. de bază, de a discuta probleme importante, și nici nu duc o muncă de lămurire între membri, de a se întări problema națională în comuna lor. Acest lucru s-a întâmplat în Viștea, că a fost convocată conducerea org. de masă pentru propunerea tov. din comisia electorală și a candidaților, și dezbateră problemei naționale din satul Nădășel, pentru a se duce o muncă de lămurire între membrii org. de bază pentru participarea la ședințe în comuna Viștea. În satul Vechea, unde și în prezent se ridică problema națională în

legătură cu gospodăria colectivă, ca să fie făcută gospodărie colectivă aparte unguri și aparte români. Această problemă este pusă de un țaran mijlocaș Jakab Ștefan, care duce o atmosferă nesănătoasă în rândurile populației.

7. Din partea căror pături de țărani sunt mai dese manifestările șovine?

Manifestări șovine sunt din partea chiaburilor și din partea unor țărani mijlocași. Comuna mai accentuată este Florești, unde încontinuu sunt bătăi la manifestările culturale din partea unui țaran mijlocaș și speculant cu făină, Bojan Ilie Tentui, și de Nicoară Pavel. Când sunt manifestări maghiare, încontinuu caută să facă bătăi și ură între naționalitățile conlocuitoare.

8. Care sunt lipsurile și greutățile în ce privește combaterea și demascarea manifestărilor șovine ale Comitetului Raional P.M.R. și org. de bază?

Lipsurile pe care le are Comitetul Raional sunt că nu se ocupă mai intens pentru combaterea manifestărilor șovine și nici nu a fost prelucrată cu activiștii încontinuu problema națională, de a fi o preocupare această problemă. La fel, nici tov. activiști nu s-au prea ocupat cu problema națională și nici ca sarcină concretă nu a fost dată de Comitetul Raional, de a antrena org. de bază și org. administrative pentru combaterea manifestărilor șovine care se ivesc în unele org. de bază și nici controlul nu a fost făcut mai des de Comitetul Raional, ca să vadă cum își îndeplinesc sarcinile tov. activiști și dacă se ocupă de toate problemele din comune. Nici org. de bază nu combat la timp manifestările șovine, decât numai cu întârziere de 3-4 zile, org. de masă nu combat manifestările și nici control nu este făcut permanent de conducerea org. de masă, ca să vadă dacă activiștii își îndeplinesc sarcinile primite și dacă antrenează org. de masă. Greutățile întâmpinate de org. de bază și masă din partea cheaburilor și din partea unor org. administrative care nu combat manifestările șovine și nu aplică lupta de clasă. Greutățile pe care le întâmpină Comitetul Raional au fost cu selecționarea tov. în comisiile electorale și propunerea candidaților, care erau urgente, și de aceea au neglijat unele munci, neputându-se ocupa de problema națională.

9. Ce măsuri s-au luat pentru eliminarea acestor greutăți.

S-au luat măsuri de Comitetul Raional pentru eliminarea lipsurilor, ca în primul rând să fie prelucrată problema națională cu activiștii raionului și se va da sarcină concretă fiecărui activist de a prelucra încontinuu problema națională în cadrul org. de bază și să antreneze org. de bază ca să combată la timp manifestările șovine și să întărească în comună prietenia între naționalitățile conlocuitoare. La fel, vor fi convocate conducerile org. de masă la raion, unde se va prelucra cu ei problema națională, ca să se pună un mare accent pentru prietenia între naționalitățile conlocuitoare și cu activiștii org. să fie prelucrată încontinuu la toate org. de masă de la țară această problemă.

10. Propunem ca să fie o preocupare mai intensă problema națională și va fi ținut în mod regulat ședință cu conducerea org. de masă în această privință. Vor fi convocați lunar secretarii org. de bază în ședințe unde la fel se va prelucra această problemă, la fel și cu agitatorii, cât și cu activiștii pentru combaterea la timp a manifestărilor șovine unde se ivesc.

Cluj, la 30 octombrie 1950

Prim-secretar
Ferenci Iosif

Secretarul cu documentarea
Bardos V.

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 419/1950, f.38-41)

Informări despre problema națională și manifestări [șovine], precum și despre măsurile luate pentru combaterea acestora

1. În regiunea Cluj, în ultimul timp nu s-au observat manifestări șovine naționale de mai mare amploare, dimpotrivă, după informațiile primite din regiune și constatările făcute pe teren s-a observat o îmbunătățire serioasă în această privință. De exemplu: pe când în trecut, în comunele unde locuiesc ambele naționalități, nu s-au putut ține dansuri împreună, ci tineretul se organiza în două tabere, cum era la Almaș, Stana, Băbiu, raionul Huedin, precum și în alte locuri; astăzi astfel de lucruri nu se mai întâmplă - putem spune - deloc. Este adevărat că în aceste comune organizațiile de partid au depus o muncă intensă în această privință, ba în unele locuri s-au concentrat în special activiștii U.T.M. și ai altor org. de masă și s-au luat măsuri ca drept de dans să nu fie dat până nu se va clarifica situația care era la Almaș și Băbiu. După un oarecare timp s-a observat că au dispărut aceste manifestări. Putem spune că manifestări în grupuri n-au fost observate în ultimul timp.

2. Nu putem spune însă că manifestări individuale nu s-au observat, și în special unele manifestări - ca cele mai multe - provin din partea unor tov. muncitori căzuți sub influența unor elemente, ca de exemplu în comuna Mihai Viteazul, unde câțiva tineri influențați de chiaburul Dávid Dezső în cooperativă au cântat cântece șovine și chiaburul le plătea vin, pe urmă și chiaburul a strigat „să trăiască Horthy”. Org. de partid, după ce a făcut cercetările și a demascat pe chiaburi între cetățeni, precum i-a lămurit și pe tineri despre greșeala mare în care au căzut, chiaburul a fost învățat să nu mai facă astfel de lucruri, iar agitatorilor li s-a spus să fie mai vigilenți față de dușmanul de clasă.

3. Alte manifestări s-au întâmplat la croitoria „Victoria” din Cluj, unde 3 muncitoare, cu toate că știau ungurește, s-au manifestat că dacă suntem în România prima dată să vorbim românește și au trântit cu pumnul în masă. Menționăm că aceste manifestări s-au observat numai în ultimul timp și se crede că provin din influența unui mecanic care acum nu de mult a intrat în serviciu la „Victoria”. Cazul este încă sub cercetare.

S-a mai întâmplat încă în 14.IX.1950 în comuna Florești, raionul Cluj, unde s-a organizat un bal de către comitetul de luptă pentru pace, că un grup de tineri s-au îmbătat și sub conducerea lui Tănțui Ilie au început să bată pe tineretul maghiar. Acest lucru a făcut ca niște militari să atragă atenția bătaușilor că ce greșeli fac și atunci au fost bătuți și militarii. Cazul a fost dat miliției pentru cercetare, iar organizația de bază cercetează cazul și l-a prelucrat în org. de masă și de bază, unde s-a prelucrat că problema națională este mișcată de dușmanul de clasă care în așa fel caută dezbinarea.

4. S-au lansat zvonuri în unele G.A.C.-uri, ca de exemplu la Băbiu, raionul Huedin, că de ce au intrat în colectiv cu maghiarii, că aceștia sunt reacionari. Aceste zvonuri imediat s-au putut localiza de org. de bază, pentru că au fost lansate de chiaburii satului și demascarea s-a putut face arătând țăranilor intenția dușmanului de clasă.

5. În campania alegerilor s-au observat mai multe manifestări șovine dușmănoase. De exemplu, în Cluj, la Școala Pedagogică de fete, la colțul roșu, într-o broșură s-a găsit fotografia fostului rege Mihai și fotografia Papei, dar autorii până

în prezent nu s-au putut descoperi, cu toate că organizația de partid și unii tovarăși țin sub observație mai multe persoane.

6. La Crăciun, când a fost vorba ca să se muncească a doua zi, unii muncitori din fabricile „Herbák”, „Unirea” și altele au spus că de ce trebuie să lucrăm la Crăciunul nostru și ungerii la sărbătoarea lor nu au lucrat 4 zile. După aceste zvonuri și vorbe, organizația de partid din aceste fabrici a luat personal pe acei muncitori și le-a explicat că problema pusă în așa fel este greșit pusă și ajută reacțiunea cu astfel de ieșiri. Unii muncitori au recunoscut acest fapt și și-au făcut autocritica.

7. După aceste întâmplări, se observă că manifestări șovine naționaliste încă există și ele sunt adoptate de reacțiune. Organizațiile raionale de partid, precum și organizațiile de bază acționează imediat la toate astfel de manifestări și în alte org. de bază s-a prelucrat rezoluția C.C. în problema națională, precum acolo unde era nevoie s-a prelucrat și în org. de masă. Din cele întâmplare, reiese că org. de partid trebuie să-și concentreze atenția și pe mai departe spre această problemă nu numai când acestea au ieșit la suprafață, ci de a dezarma la timp posibilitățile și de a scoate elementele nepregătite de sub influența dușmanului prin muncă de lămurire.

Cluj, 30 decembrie 1950

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 164/1950, f.2-3)

191

NOTĂ INFORMATIVĂ

În legătură cu problema națională

Pentru a putea analiza diferitele aspecte în legătură cu problema națională trebuie să cunoaștem împărțirea pe naționalități a regiunii.

În Regiunea Cluj, împărțirea populației în limba maternă este următoarea (datele sunt pe baza recensământului din 1950): Total populație – 672.602, dintre care 542.210 români, 129.382 maghiari, 374 germani, 53 ruși, 130 sârbi, croați, 19 bulgari, 73 cehoslovaci, 48 polonezi, 2802 evrei, 41 greci, 5 albanezi, 75 armeni, 3 turci, 4323 țigani, 101 diferite naționalități.

În orașul Cluj: Total populație – 125.150, dintre care 40% români, 57% maghiari, 2% evrei, 1% țigani și alții.

Reiese din aceste date că populația din Regiunea Cluj este în majoritate română, iar în orașul Cluj populația maghiară este în majoritate[1].

În urma politicii naționale dusă de partidul nostru, prin asigurarea de egalitate de drepturi naționalităților conlocuitoare, prin crearea de condiții materiale în exercitarea acestor drepturi, prin combaterea tuturor manifestărilor șovine, a naționalismului burghez, a antisemitismului, covârșitoarea majoritate a populației românești, cât și a naționalităților conlocuitoare consideră R.P.R. ca patria lor. Patriotismul naționalităților conlocuitoare, în special maghiarii și evreii, care trăiesc în număr mai mare în regiunea noastră, îl dovedesc prin participarea activă în câmpul muncii la construcția socialismului. Își manifestă patriotismul prin participarea la îndeplinirea planurilor de stat în întreprinderi și sate, prin participarea activă la viața politică, culturală și socială.

Astfel, alături de muncitorii români, muncitorii maghiari și evrei participă la întrecerile socialiste, contribuind astfel la îndeplinirea cu succes a planurilor de stat. De exemplu: Klinker Ecaterina, decorată cu Ordinul Muncii, depășește planul cu 37%, calitatea 96%; Nagy Bálint, decorat cu Ordinul Muncii, depășește planul cu 63%, calitatea 97%; Barabás Sándor, depășește planul cu 82%, calitatea 98%; Boroș Rozalia de la fabrica „V. Katalin” spune că numai sub acest regim poate trăi fără griji. Sau, de exemplu, muncitorul Kerekes Gh. de la „Herbák János” numai în regimul de democrație populară a avut posibilitatea să-și trimită cei 5 copii la școală și să poată asigura condiții de trai omenesc. Muncitorul Lengyel Francisc de la „Herbák János” a putut deveni muncitor calificat numai în regimul nostru. Sau în raionul Gherla, Both Bálint spunea la o ședință: „Numai în regimul nostru este posibil ca românii și maghiarii împreună să lupte pentru înflorirea patriei noastre”. Újvári Nicolae spunea la o adunare: „Dau cu bucurie cota pentru că ajut patria mea, care este patria oamenilor muncii”. În comuna Petrindul Mare [jud. Sălaj], tov. Vass Márton, vorbind despre membrii U.P.M., care nu și-au dat încă cota, spunea: „Republica noastră merită această cotă, pentru că fiii noștri învață gratuit în școală”. În comuna Inucu, tov. Fazakas Ioan cota de colectare a depășit-o cu 5%. În comuna Lopada, tov. Molnar Carol desfășoară intensă muncă de lămurire pentru popularizarea planului cincinal, spunând cetățenilor că participarea activă la îndeplinirea planului cincinal este datoria patriotică a fiecărui maghiar, pentru că au drepturi și datorii egale, sau de exemplu Cozma Francisc – directorul căminului cultural de la Bicălatu – a arătat că maghiarii au acum patria lor, nu ca în timpul trecut sub dominația horthystă, când băiatul anormal al unui boier era la o școală, pe când copiii oamenilor muncii nu puteau să ajungă să învețe.

Patriotismul se manifestă și de asemenea în cadrul oamenilor de artă maghiari. De exemplu, Dorian Ileana spunea că R.P.R. i-a dat posibilitatea să devină actriță, să învețe și astfel să aibă condiții bune de trai. În mod special actorii tineri sunt recunoscători R.P.R.-ului, pentru că regimul nostru nu îngăduie ca tinerii actori să fie la cheremul teatrelor particulare, care erau conduse de clici, care acaparau toate rolurile.

La fel, alături de intelectualitatea română, intelectualitatea maghiară și evreiască participă activ la sarcinile construirii socialismului.

Ca în întreaga țară, și în regiunea noastră naționalităților conlocuitoare li s-a dat posibilitatea de a învăța în propria lor limbă. Astfel, în cuprinsul regiunii Cluj funcționează 604 școli ciclu I românești și 115 școli ciclu I maghiare, în total 719; ciclu II funcționează 163 școli românești, 50 școli maghiare, în total 213; iar pentru învățământul mediu 11 școli românești și 5 maghiare. De asemenea, funcționează universitatea „Bolyai” din Cluj. În școlile din regiunea noastră se desfășoară o intensă muncă educativă în spiritul dragostei de patrie și în spiritul combaterii naționalismului burghez, a șovinismului și a antisemitismului.

Sunt însă și unele manifestări șovine, care însă pot fi apreciate ca cazuri rare și izolate. Așa de exemplu: cu ocazia mișcărilor de cadre în interesul învățământului, unii profesori români mutați făceau agitație șovină, cum că învățătorii maghiari sunt protejați pentru că sunt maghiari, sau în raionul Turda au fost cazuri izolate când copiii români și maghiari s-au bătut și învățătorii n-au luat atitudine așa cum trebuia.

În general însă, în școli se desfășoară o intensă muncă culturală comună a elevilor români și maghiari. De exemplu, în comunele Huedin, Fizeșu Gherlii etc copiii fac echipe artistice comune și dau reprezentări comune.

Naționalitățile conlocuitoare au posibilitatea largă de a dezvolta cultura lor națională. În regiunea Cluj, avem 4 instituții artistice, din care 2 în limba maghiară

– Teatrul de Stat și Opera de Stat Maghiară. De asemenea, avem 3 instituții de artă de învățământ artistic, cu predare în limba maghiară și românească. La fel o școală medie de artă cu predare în limba maghiară și română. Avem 62 de colțuri roșii în cadrul gospodăriilor agricole colective, din care 36 în limba română, 2 în limba maghiară și 24 cu activitate în ambele limbi. Cămine culturale sătești avem 587 sătești, 11 orășenești, case de citit sătești 120 și orășenești 2, în total sunt 720 unități culturale. Din acestea, 559 cu programe culturale în limba română, 24 în limba maghiară și 137 în ambele limbi, română și maghiară. În orașe avem 153 echipe culturale sindicale, din care 42 maghiare și 48 mixte.

Institutele artistice culturale desfășoară o intensă activitate în spiritul apropierii naționalităților conlocuitoare. În instituții de artă se organizează programe culturale mixte, ca la aceste manifestări să participe atât românii, cât și maghiarii. Cele două teatre în timpul campaniei electorale au organizat echipe mixte, care s-au deplasat în 15 comune române și maghiare. Atât pentru ridicarea nivelului profesional, cât și pentru a-i apropia, se organizează schimburi de experiențe comune. În mod special, echipele muncitorești, cât și căminele culturale de la sate desfășoară activitate rodnică în acest sens. Așa de exemplu, la „Herbak János” echipa culturală mixtă dă diferite programe culturale în alte întreprinderi sau la diferite serbări, la fel echipele mixte ale muncitorilor C.F.R.

Cele mai bune rezultate le dau echipele culturale ale căminelor culturale de la sate. De exemplu: în ziua de 14 ianuarie 1951 s-a organizat o întâlnire între echipele culturale de la Gheorgheni, sat cu populație maghiară, și echipa culturală a căminului din Feleac, sat cu populație română. La acest schimb au participat cca. 1000 cetățeni. Membrii echipelor au fost invitați la familii în sat și au fost primiți cu multă dragoste. Seara, la dansul comun, au jucat tineretul român, cât și cel maghiar. Sau în comuna Chiochi s-a organizat un program comun atât de populația română, cât și de cea maghiară pentru ajutorarea poporului corean. La fel în comunele Reteag, Almaș, Mesteacănu și Chendru, în cadrul căminelor culturale populația română și maghiară organizează toți manifestările politice și culturale împreună.

Un alt mijloc de educare în spiritul dragostei față de patrie, în spiritul apropierii naționalităților conlocuitoare este presa, care apare în limba naționalităților conlocuitoare.

În Cluj apar 3 ziare zilnice, din care 2 maghiare, un ziar literar „Utunk” în limba maghiară, cât și 2 publicații, din care una în limba maghiară a filialei Uniunii Scriitorilor din Cluj, cât și un ziar al Comitetului Democratic Evreiesc, care apare în limba maghiară. Aceste reviste și publicații literare duc o intensă activitate în spiritul politicii naționale trasate de partid, demascând manevrele dușmanului de clasă.

Așa de exemplu, „Lupta Ardealului”, în numărul 1284 din 6.XI.1950, a scos în evidență concertul festiv al orchestrelor reunite ale Operei Române și Maghiare. Ziarele în general scot în evidență patriotismul oamenilor muncii de diferite naționalități. Așa de exemplu, în nr. 1235, „Lupta Ardealului” a publicat articolul intitulat *Bíró Rozália vrea să-și doboare norma*, sau ziarul „Igazság” publică scrisoarea muncitorului fruntaș Felderbaum Adolf, cu angajamentele pe care le-a luat; ziarul „Igazság” a publicat articole ale muncitorilor reînțorși de la stațiunile balneo-climaterice, scrisori care exprimau recunoștința lor față de R.P.R.

În numărul 253 al ziarului „Igazság” se demască chiaburul Debreceni Gábor, care predică solidaritatea națională între unguri, atâtă șovinismul și în același timp

se înțelegea foarte bine cu chiaburii români. În numărul 242 au fost demascați cei 7 primari ai orașului Zaláu, care au exploatat oamenii muncii. Tot în acest spirit, o intensă muncă desfășoară ziarul „Falvak Népe”, de exemplu în numărul 14 a publicat articolul intitulat *Țăranii muncitori români și maghiari din comuna Pajolc luptă împreună împotriva dușmanului comun*. În acest articol au fost demascați acei chiaburi maghiari care sub lozinca „unității naționale” au încercat să influențeze țăranii muncitori să facă gospodărie colectivă separată pentru maghiari și în acest fel să împiedice constituirea de gospodării colective. Sau a fost demascat chiaburul Fazakas Francisc și Martinecz Vilmos, care au încercat să saboteze colecțiile și desfășurau ațâțare șovină.

Și în regiunea noastră, partidul acordă o deosebită atenție ca conducerea organelor administrative să fie în așa fel ca să corespundă proporției populației din întreprinderea sau satul respectiv. Așa de exemplu, la întreprinderile C.F.R., unde majoritatea populației este română, directorul este român. La „Herbák János”, unde majoritatea populației este maghiară, directorul este maghiar. La fel la „Varga Katalin” etc. În comuna Turea, de exemplu, unde populația este de majoritate maghiară, președintele Sfatului Popular este maghiar și secretarul este român. Sau la Vaida Cămăraș, sat cu majoritate română, președintele este român și secretarul este maghiar.

Cu toate rezultatele obținute pe tărâmul rezolvării problemei naționale, cu toate rezultatele obținute în apropierea naționalităților conlocuitoare, dușmanul de clasă folosește această armă și avem încă o serie de manifestări șovine. Manifestările deschise ale dușmanului de clasă în problema națională sunt mai puține și în general se poate considera ca cazuri izolate, care sunt imediat demascate de organizațiile de partid și sub îndrumarea lor de către organizațiile de masă, totuși sunt unele manifestări deschise șovine ale dușmanului de clasă: Mihai Vasile, chiabur; Roman numit Luțu, fost comerciant (prăvălie), provoca șovinism, spunând că el pe ungurii din Iara niciodată nu-i poate vedea cu ochi buni, dar au fost demascați. Sau de exemplu, în comuna Văleni, președintele F.P. a avut o atitudine șovină îndreptată împotriva maghiarilor; el a fost demascat imediat. Sau la uzinele „Herbák János”, în WC-urile unor secții au apărut inscripții șovine, sau în comuna Cornești, raionul Turda, o unealtă a chiaburului Balázs Francisc a încercat să distrugă prin ațâțări șovine colectivul căminului cultural. Și în cadrul Instituțiilor de artă se pot observa asemenea cazuri, care se manifestă prin inscripții naționaliste.

Și în aparatul de stat, în rândurile funcționarilor, mai sunt unele cazuri izolate de manifestări deschise. De exemplu, la Banca de Stat, tov. Klimraum, pentru că este evreică, a fost încadrată mai prost decât funcționarele române cu aceeași calificare.

La sate, în special, dușmanul de clasă desfășoară activitate șovină prin încercarea de a separa populația română de cea maghiară, în special în cadrul activității culturale. Așa de exemplu, în comunele Mihai Viteazul, Poiana, Vișoara, Aiton, Unirea din raionul Turda, dușmanul încearcă să dezbină populația română de cea maghiară, încearcă să împiedice munca comună pe tărâm cultural. Din această cauză, de exemplu, în comuna Mihai Viteazul nu s-a reușit să se formeze colectivul de conducere și echipele culturale. Echipa U.P.M.-ului din Turda, când a fost îndrumată să activeze în cadrul căminului cultural, s-a dizolvat. În comuna Văleni, tineretul maghiar și tineretul român au organizat serbări culturale separat; sau în comuna Petrinjel, tineretul român și cel maghiar nu au vrut să organizeze manifestări culturale comune, numai după munca desfășurată de 2 activiști. În

încercarea de a izola țărănimea muncitoare română de cea maghiară, dușmanul de clasă a reușit să împiedice munca comună în unele comune și unele org. de bază nu au văzut la timp în aceste încercări mâna dușmanului de clasă. Într-o serie de comune, dușmanul care desfășoară această muncă a fost demascat și în special în ultimul timp s-au obținut o serie de rezultate.

Dușmanul de clasă mai încearcă să folosească și lozinca „Unității naționale”. Aceste cazuri sunt însă mai puține și sunt demascate. Aceasta se manifestă mai mult la sate. De exemplu, chiaburul Bölöny Iosif, când a fost demascat a spus: „toate acestea sunt pentru că eu sunt maghiar”; maghiarii, care erau prezenți i-au spus: „nu ești maghiar, ci chiabur, și poți să vezi că nu românii, ci maghiarii te demască”. Sau în comuna Pojolt au fost demascați acei chiaburi care au lozinca „unității naționale” să ducă agitație pentru construirea unei G.A.C. numai cu maghiari.

În Regiunea noastră au fost și unele manifestări antisemite. Astfel, de exemplu, în uzinele „Herbák János” au apărut inscripții antisemite, la fel la Teatrul Național. Sau de exemplu, la adunarea generală de la cooperativa Mobila. În această cooperativă, elementele care au făcut parte din „Volksbund”, cum e Balauer, fost agent al Gestapoului, au făcut agitație împotriva micilor meseriași evrei; ai au fost demascați.

Începând din luna mai, când în urma dispoziției guvernului s-au făcut înlesniri pentru emigrarea în statul Israel a naționaliștilor evrei, elementele burgheze din cadrul evreimii au început o intensă propagandă pentru emigrare în statul Israel. Pentru atingerea scopului lor, ei foloseau lozinca că: antisemitismul veșnic, „unitatea națională”, „că evreii au datoria să lupte pentru socialism în propria lor țară” etc. De exemplu, de pe teritoriul fostului județ Cluj, din 2054 evrei, 1570 au dat actele pentru plecare. În urma muncii de lămurire desfășurată de org. de partid a C.D.E. și a altor org. de masă, 281 au renunțat. Din cei care au plecat până acum, 3-4 sunt muncitori, restul fiind burghezi și din mica burghezie evreiască.

Pentru combaterea și demascarea propagandei șoviniste sub conducerea organizației de partid, Comitetul Democratic Evreiesc și org. de masă desfășoară o intensă muncă de lămurire de la om la om, prin echipe de lămurire, adunări publice etc. Presa locală, „Új út” în special, se preocupă pe larg cu dezvăluirea adevărului în legătură cu emigrarea.

Conform legilor R.P.R. au fost judecate multe cazuri de șovinism și injurii la adresa naționalităților conlocuitoare, așa de exemplu a fost Harșa Ilie în etate de 66 de ani din raionul Turda, care a fost condamnat la 3 luni închisoare, Taman Németh din Căpușul Mic, în etate de 26 de ani, a fost condamnat la un an închisoare și care a mai fost condamnat la 5 ani închisoare pentru deținere de armament. Nagy Gizella de la „János Herbák”, în etate de 25 de ani, a fost amendată cu 7000 lei; Horváth Luiza, casnică din Cluj, în etate de 67 ani, a fost amendată cu 5000 lei.

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 34/1951, f.199-207).

[1] Pentru Cluj, dar și pentru celelalte regiuni ale Transilvaniei, vezi datele statistice din *Arh.St.București, C.C. al P.C.R. Cancelarie*, dos. 157/1950. Dintr-o statistică a Comitetului Regional P.C.R. Cluj, de la mijlocul anului 1954, rezultă că în regiunea Cluj erau 2109 organizații de bază P.C.R. cu 42.300 membri, iar dintr-un total de 1.196.890 locuitori, 900.120 erau români, 273.616 maghiari, 226 ruși, 6478 germani, 6324 evrei, 9191 țigani, 600 alte etnii (cf. *Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj*, fond 13, dos. 29/1954, f.189).

În general, angajații Teatrului Maghiar de Stat din Cluj fac o deosebire între regimul burghezo-moșieresc din trecut și regimul de democrație populară de astăzi. Angajații teatrului, odată cu etatizarea, au primit o pâine sigură, își pot dezvolta capacitățile fără să fie exploatați. Toți sunt conștienți de acest lucru. De exemplu, Dorián Ilona spune că R.P.R.-ul i-a dat posibilitatea să fie actriță, să învețe și să câștige, împreună cu bărbatul ei, în așa fel ca să fie lipsită de griji, ba mai poate să-și ajute și părinții. Flora Eugen niciodată nu s-a simțit atât de bine ca în teatrul nostru de stat, față de trecut, când trebuia să se umilească pentru o bucată de pâine, colindând din oraș în oraș cu hainele zdrențuite. Actorii tineri, și în general cadrele noi, sunt recunoscători R.P.R.-ului, fiindcă regimul de astăzi nu îngăduie ca tineretul să fie oprimat ca pe vremea teatrelor particulare, care erau cârmuite de o clică care-și acapara toate rolurile importante.

Angajații teatrului nostru și mai ales artiștii vizitează foarte des filmele sovietice – cu toate că acum 2-3 ani s-a observat o puternică rezistență față de ele – și toți declară că învață mult din ele și că recunosc superioritatea artei sovietice față de arta decadentă burgheză din Apus. Acestui fapt se datorează că pe scena noastră, de aproape doi ani, eroii pozitivi nu sunt simple figuri fără conținut, ci sunt plini de conștiința omului care clădește socialismul (Anton Nastai din *Minerii*, Hanna Lichta din *Undeva într-o țară*, Szócs Dani din *Mireasa desculță* etc) sau de conștiința omului constructor al comunismului (Potapov din *Caracter moscovit*, Markov din *După cel de al doilea front* etc). Credem că aceia care iubesc filmul sovietic, își iubesc și propria lor patrie.

Pe lângă aceste date pozitive, unii actori se simt dezavantajați de faptul că nu sunt români. De exemplu, unii se plâng că în teatrul nostru nu avem posibilitatea, ca în teatrele românești, de a face vizite altor teatre de pe teritoriul R.P.R. (Acest fapt se datorează bugetului nostru, care are cheltuieli în plus față de teatrele românești – de exemplu traduceri). Alți actori se plâng că nu pot citi pe limba lor maternă ediții relative la teatru. Cu toate că au apărut documente teatrale în Editura de Stat (Stanislavski), actorii noștri nu au posibilitatea de a le studia și se plâng că în Ungaria au apărut asemenea documente teatrale, dar ele nu ajung până la noi. Aceste plângeri vin din partea acelor care nu vorbesc limba românească. Alți actori se plâng că nu pot înțelege filmele sovietice, care nu au text maghiar. Iar alții se simt dezavantajați de faptul că la plenarele sindicale (exceptând ultima plenară) nu se predă și în limba maghiară.

În general, nu putem spune că aceste plângeri duc până la manifestări naționaliste șovine. Din contră: atmosfera din acest punct de vedere este destul de sănătoasă. Cu toate acestea, se pot observa unele rămășițe atrofiate de naționalism. De exemplu, Kómvics Nagy Ludovic și László Grigore citesc presa, dar numai presa maghiară din Ungaria. Poór Lili câteodată își exprimă dorința de a face o călătorie de studiu din timp în timp la Budapesta[1].

S-a întâmplat că nu demult am descoperit inscripții șovine, antisemite, fasciste. Credem însă că aceste inscripții au fost scrise de mâna acelor naționaliști care se mai pot găsi la Opera Maghiară de Stat, unde educația politică este încă dezapreciată și nu se face deloc.

În ceea ce privește chestiunea: ce s-a făcut pentru apropierea naționalităților conlocuitoare, am putea răspunde că actorii noștri s-au apropiat de colegii lor

români de la Teatrul Național. Această apropiere nu a avut însă un caracter prea organizat, din cauză că nu am ajuns să ne planificăm munca în așa fel ca să avem sedințe comune de producție etc. Aceste ședințe comune de producție au fost puse în planul nostru, dar n-am ajuns să fie realitate.

Ce s-a făcut totuși? La programele noastre culturale pe care le dăm la diferite ocazii împreună cu tovarășii actori români, în campania electorală, actorii români și maghiari s-au apropiat și dacă nu s-au legat peste tot prietenii de felul care a legat Csóka Iosif cu Fărăianu, în orice caz actorii maghiari stimează și prețuiesc munca colegilor lor de la Teatrul Național. Actorii noștri vizitează regulat spectacolele Teatrului Național și stau de vorbă cu actorii români, felicitându-i în cabinele lor.

La premiera *O scrisoare pierdută* am primit un ajutor serios din partea Teatrului Național, tot așa am dat și noi ajutor la punerea în scenă a piesei *Vitejii și eroii*. Teatrele noastre se ajută reciproc cu material ideologic, de ex. la premiera *Trenul blindat* aproape întreg materialul ideologic l-am furnizat noi Teatrului Național.

Partea negativă a acestei chestiuni o constituie faptul că apropierea noastră de artiștii români nu a avut un caracter organizat, ea a emanat din mișcarea spontană a artiștilor noștri, dar la baza acestei mișcări stă educația ideologică pe care au primit-o artiștii.

Trebuie totuși să ne planificăm munca în așa fel ca să putem rezolva și această chestiune în mod organizat[2].

Secr. Org. Bază
[indescifrabil]

Cluj, la 20 ianuarie 1951

(*Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 198/1951, f.101-102*)

[1] Lili Poór (1890-1962) era născută la Budapesta, unde a și absolvit Academia de Artă Dramatică. A devenit actriță la Teatrul Maghiar din Cluj în 1930. Soțul ei, Jenő Janovits (1872-1945), stabilit la Cluj din 1896, a fost un reputat om de teatru, fiind director al acestei instituții încă din 1905. El a înființat la Cluj studioul de filme „Proja” (1914), redenumit „Corvin”, iar mai apoi „Transsylvania”. În numai șase ani a produs 48 de filme. Între 1923-1930 a fost din nou director al Teatrului Maghiar din Cluj. Din lucrările lui mai importante de teatrologie, se cuvin a fi reținute *A magyar dráma fejlődése* [Orientările dramei maghiare] (1908) și *A Farkas utcai színház* [Teatrul din strada Farkas] (1911). Asupra celor doi, vezi cartea lui Lajos Jordáky, *Janovics Jenő és Poór Lili*, Cluj, 1971.

[2] Asupra Teatrului de Stat Maghiar din Cluj în perioada comunistă vezi: Sándor Enyedi, *Öt év a kétszázból. A Kolozsvári Magyar Színház története 1944 és 1949 között* [Cinci ani din cele două sute. Istoria Teatrului Maghiar din Cluj între 1944-1949], Budapest, Magyarságkutató Intézet, 1991; Lajos Kántor, József Kötő, *Magyar Színház Erdélyben 1919-1992* [Teatrul maghiar în Ardeal], Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1994, p.102-121 (la p.129-169 se află repertoriul pentru intervalul 1944-1990).

NOTĂ INFORMATIVĂ

1. Aspecte concrete despre felul în care maghiarii privesc R.P.R. ca patria lor.

Ziarul „Igazság” a legat patriotismul socialist al oamenilor muncii maghiari din R.P.R. cu sarcinile concrete în construirea socialismului, cu problema întrecerilor, a alegerilor, a campaniilor agricole și a luptei pentru pace.

Astfel, în nr. 197 al ziarului „Igazság” se publica scrisoarea muncitorului fruntaș Felderbaum Adolf de la „Menajul” – Cluj, în care el își ia angajament de depășire a normelor în cinstea lui 23 August. El scrie: „Îmi iau acest angajament pentru ca oamenii muncii din patria noastră scumpă și liberă R.P.R. să aibă cât mai multe sobe din care fabricăm noi”. În nr. 211 al „Igazság”-ului publicam o declarație a scriitorului maghiar Asztalos István. El spune aici că datoria noastră, a scriitorilor, este să scriem despre luptătorii patriei noastre pe care i-a educat partidul. În ziarul nr. 216, Finta László, muncitor la „Victoria” – Cluj, ne scrie cum majorările vor contribui la dezvoltarea secuimii, de unde este el originar, și la ridicarea populației de acolo, și el se angajează să sprijine această operă pentru înflorirea scumpei noastre patrii R.P.R. Nr. 217 publică scrisori de la muncitorii maghiari reînțorși de la stațiuni climaterice, în care ei mulțumesc partidului că au putut cunoaște frumoasele regiuni ale patriei. În campania alegerilor am publicat foarte multe articole de acest fel. De exemplu, în nr. 236, am publicat o scrisoare de la muncitoarea soț. Hamar Béla, cu 11 copii, care a primit ajutorul familial și ne scrie că va educa pe toți copiii săi în spiritul patriotismului față de R.P.R. În nr. 254 publicam o scrisoare a studentului Albert Ferenc, în care se arată că ce a primit tineretul muncitor de la R.P.R. și că tineretul muncitor maghiar din R.P.R. este înflăcărat de un adânc patriotism față de R.P.R. În nr. 265, Zalányi Anna, profesoară, ne scrie din Aiud că ea contribuie la lupta pentru pace prin faptul că educă la un patriotism înflăcărat pe elevi. În nr. 267 se vorbește despre grupul de agitatori ai lui György Erzsébet, care vorbesc la casa alegătorului despre realizările regimului nostru și pe teren al problemei naționale prin înființarea de școli, instituții culturale pentru maghiari. În nr. 271, țăranul muncitor Gergely Árpád din Sâncrai ne scrie despre teroarea din alegerile din timpul fasciștilor români și maghiari și că regimul nostru i-a dat numai posibilitatea să aleagă liber.

În legătură cu planul cincinal am publicat scrisori în care muncitorii maghiari privesc problema îndeplinirii planului ca o datorie patriotică. Astfel, în nr. 2/1951, tov. Bodor de la cazangerie C.F.R., arată că a îndeplini planul e o datorie patriotică. În nr. 3, tov. Németh János, de la „Menajul”, arată că depășirea normei exprimă patriotismul nostru tradus în fapte.

Am publicat și câteva poezii care exprimă patriotismul oamenilor muncii maghiari din R.P.R. Astfel, în nr. 190, o poezie în care se arată cum țăranul muncitor Ács Lajos își dă seama că trebuie să contribuie la lupta pentru pace dacă vrea să asigure un viitor fericit copiilor săi educați de patria noastră R.P.R. În nr. 241, muncitorul Fosztó Sándor publică o poezie despre alegerile în Sfatul Popular, în care se arată că prin alegeri întărim patria și pacea. În nr. 270, poetul Horváth István publică o poezie despre alegeri, în care se arată patriotismul cu care se pregătesc oamenii muncii de alegeri. În nr. 223 se publică o poezie a unui poet tânăr maghiar despre „Scînteia”, în care se arată cum se citește „Scînteia” într-un sat maghiar, cu câtă dragoste. În nr. 265 se publică o poezie de un tânăr poet maghiar despre cei desconcentrați din armata noastră, după 2 ani de serviciu militar. Aici se arată pe nume băieți maghiari care ca și în armată, și acasă vor fi buni patrioți ai R.P.R., luptători pentru pace și socialism.

2. Manifestări ale frăției naționalităților conlocuitoare și manifestări culturale.

În afară de scrisori de felul cum am arătat mai sus, în care maghiari muncitori, țărani muncitori, intelectuali își manifestă dragostea față de R.P.R., patria comună

a celor ce muncesc, alte manifestații nu am publicat. În privința muncii culturale, am arătat în legătură cu întrecerile echipelor sindicale din noiembrie cum programul lor alcătuit din dansuri și cântece române și maghiare oglindesc frăția între oamenii muncii. În numărul din 8 nov., în legătură cu manifestările din 7 nov., am arătat cum s-a oglindit la aceste manifestări frăția între oamenii muncii ai naționalităților conlocuitoare. Am publicat un articol în care s-a arătat un grup de școlari de la școlile profesionale din Cluj, români-maghiari-evrei, care toți plini de entuziasm manifestau pentru R.P.R., U.R.S.S. Am dat puțin material de acest fel.

3. Manifestări ale dușmanului, șovinism-antisemitism.

Am demascat șovinismul în campania electorală, însă ne-am mărginit la demascarea șovinismului din trecut. Astfel, în nr. 210, muncitoarea Moldován Júlia, de la fabrica de porțelan, arată că în trecut, în timpul dictaturii regale, ea a suferit ca minoritară maghiară, apoi sub dictatura lui Horthy a suferit că are soțul român, este cetățean în toate drepturile abia acum și că imperialiștii vor să readucă prin război din nou acele timpuri de prigoană națională și rasism. În nr. 253 se demască chiaburul Debreceni Gábor, care predica „solidaritatea națională” între unguri, ațâța șovinismul, în timp ce el se înțelege foarte bine cu chiaburii români și ei storc la fel pe țăranii săraci români și maghiari. Se arată că el este un vechi dușman al poporului și deci nedemn de a vota. În nr. 242 am publicat un articol de demascare a celor 7 primari ai orașului Zaláu din timpul regimurilor asupritoare. S-a arătat cu nume faptele lor și cum ei au servit – români și unguri – deopotrivă interesele claselor exploatare și au asuprit populația muncitoare. Nu am arătat cum se folosește dușmanul de clasă actualmente de șovinism-antisemitism.

4. Aspecte politice despre problema națională.

Am publicat un singur articol de fond despre problema națională în campania electorală, arătând realizările regimului nostru în acest sens. Alt material politico-ideologic în problema națională nu am publicat.

Cluj, la 20 ianuarie 1951

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 181/1951, f.10-12)

194

A Magyar Népköztársaság Követsége, Bukarest
Légation de la République Populaire Hongroise

Szigorúan bizalmas
Bukarest, 1951. február 19.

Tárgy: Beszélgetés Juhással és Kacsóval, a Magyar Népi Szövetség vezetőivel

Folyó hó 17-én vacsorán voltam feleségemmel együtt Juhász Lajosnál, a Magyar Népi Szövetség vezetőjénél, ahol jelen volt Kacsó Sándor, a Népi Szövetség másik vezetője feleségestől, valamint Otroc Ferenc, a Népi Szövetség vezetőségének tagja feleségestől. A vacsora rendkívül szívélyes és baráti hangulatban zajlott le. Utána a Magyar Népi Szövetség munkájára terelődött a beszélgetés, mely közben Juhász elvtárs elmondotta, hogy rengeteg dolguk van, a kollektív mezőgazdaságok propagálása borzasztó sok munkát ad nekik, de most a népi tanácsok megmozgatása

is nagyon leköti őket. Ezekkel kapcsolatban sokat tartózkodik vidéken, és így a tanulása nagy nehézségekbe ütközik.

Kérdésemre, hogy mi újság vidéken, elmondotta, hogy kezdenek a dolgok jól menni. A reakció soviniszta befolyása egyre kevesebbet érvényesül, bár van egy probléma, mely a reakciónak igen erős tápot ad. Ez pedig az utazások korlátozása. Nem vagyunk elég okosak – mondotta Juhász elvtárs –, hogy mitévők legyünk. Illetékes helyen úgy látják, hogy az utazás korlátozása megszüntetésének még nem jött el az ideje. A felszínen már csend van, a sovinizmus már kezd visszahúzódni, de még mindig igen komoly jelei vannak. Kérésemre elmondotta, hogy ezek a jelek megmutatkoznak a Magyarországról Romániába és a Romániából Magyarországra menő leveleken keresztül. Nem is képezeled – mondotta –, hogy ezen keresztül mi megy. Az itt élő magyarok részéről olyan nem helyes hangnemben írogatnak Magyarországra és onnan vissza, hogy ez komoly gondolkodóba ejti az illetékeseket. Különösen az izgatja fel nagyon az itt élő magyarokat, hogy töletek megírják a levélírók az ottani élet fejlődését és javulását. Ugyanez történik például a „Szabad Nép”-pel is. A másfél millió magyar közül nagyon sokan olvassák a „Szabad Nép”-et. Illetékes helyen, egyes, a sovinizmus felé hajló románok közül még elvtársak is fájlalják, hogy a „Szabad Nép” ilyen bőségesen hozza le az elért eredményeket, mert ezeket az itteni reakció kihasználja, és olyan hallatlan propagandát csinálnak a román népi demokrácia és a Párt ellen, hogy borzasztó. Úgy állítják be a dolgot, hogy a magyar népi demokrácia sokkal jobb, és a Magyar Párt sokkal jobban dolgozik és vezet.

Felvettem a kérdést, hát mi volna helyesebb, ha a „Szabad Nép” nem írna ezekről az eredményekről? Hallgatná el őket? Nem, ez nem volna helyes – mondotta –, de az kellemes, hogy a „Szabad Nép” néha-néha nagyobb terjedelemben foglalkozzék a mi népi demokráciánk eredményeivel is és a mi Pártunk jó munkájával is, hogy az itt élő magyarság lássa, hogy itt is az a szándék, az a cél, és itt is jó munka folyik. Felhívtam Juhász elvtárs figyelmét a „Szabad Nép” és a magyar lapok rengeteg cikkére, melyek mind azt bizonyítják, hogy kölcsönösen mi is sokat írunk a román eredményekről, és különösen az utóbbi három hónapban nagyon sokat javult a helyzet ezen a téren, és ez csak kölcsönösségi alapon mehet. Értem, mondotta Juhász elvtárs, és valóban így van, de azért meg kellene próbálni, hogy a „Szabad Nép” kicsit nagyobb terjedelemben foglalkozzék a mi problémáinkkal is. Megemlítettem Juhász elvtársnak, hogy nálunk a Párt és a sajtó felhasználja propagandának a baráti országok elért eredményeit, és ennek igen komoly serkentő hatása van a dolgozó tömegeinkre. Hát ezt miért nem próbálják meg itt is? – kérdeztem. A Párt részéről ezt helyesen nálunk is így fogják fel, de megmondom őszintén – mondotta Juhász elvtárs –, hogy itt nálunk nem egészen jól fogják fel ezt a kérdést, és itt-ott találkozunk az irigységgel is. Nagy kár – mondtam –, hogy így van. Remélem azonban, hogy úgy, ahogy a Párt erősödik, az ilyen jelenségek meg fognak szűnni.

Kacsó Sándor felesége és az én feleségem felé volt fordulva, és éppen a budapesti színházi eseményekről volt szó, egy pillanatra én is odafigyeltem, és hallottam, mikor Kacsóné azt mondotta, sohasem látott nagyszerűbb darabot, mint a „Néma Levente”... Juhász elvtárs odasúgta, hogy Kacsó Sándor nem elvtárs. Baloldali polgári elem, és hogy a legutóbb is majdnem kitették a Magyar Népi Szövetségből. Kacsó Sándor vette át a szót, és mondotta, hogy 1945-46-ban sokat írtak a magyar lapok a romániai soviniszta megnyilatkozásokról, állítólagos atrocitásokról. Azok nagyon el voltak túlozva – mondotta. Juhász elvtárs megjegyezte, hogy valóban így van. Juhász elvtárs folytatta, hogy 1946-ban nagyon sokat ártott Grozának vidéki körutazása, akit megrohantak a magyarok, hogy mikor lehet Magyarországra utazni, és ő mondotta meggondolatlanul, azt mondotta, hogy ne nyugtalankodjanak emiatt, hogy a határokat úgyis

hamarosan el fogják törölni, megcsináljuk a szocializmust, és akkor a határookra nem lesz szükség. Az illetékes szervezetnek az volt a véleménye, hogy Groza megbolondult, és hogy vigyázni kell rá. Kacsó Sándor megjegyezte, hogy annak idején őt küldték le vidékre, hogy ezt a zűrzavart lokalizálja, és hogy ő minden technikai nehézséget és egyebeket kellett, hogy összehordjon, hogy a kedélyeket lecsillapítsa.

És mi most a helyzet? – kérdeztem. Vidéken a tömegek között nagyon sokat fejlődött és javult a helyzet. Úgy, ahogy erősödünk pártvonalon, és ahogyan a nevelőmunka fokozódik, lassan lecsendesednek a sovíniszta hullámok. Alig lehet őket észrevenni, csak úgy, ahogy mondtam, még a leveleken keresztül. És még valami – mondotta Juhász elvtárs –, a Népi Szövetség vezetőségi ülésein még most is megmutatkoznak olyan meggondolatlanságok, hogy az ember csak bámul. A legutóbb például a Népi Szövetség igen számottevő egyik személyisége felvetette a filléres vonatok indításának problémáját Budapestre és vissza. Olyan láрма és zűrzavar keletkezett belőle, hogy borzasztó. Az embereknek nincs már türelmük. Mi történne akkor – kérdeztem –, ha ezeket úgy vezetnénk le, hogy például lehetőséget adnánk, többet az eddigieknél, a családi és rokoni kapcsolatok útján való érintkezésre a két nép között? Én azt hiszem – mondotta Juhász elvtárs –, hogy ezt a legkomolyabb felső fórumokon kellene valami nagyon finoman megmozgatni. Úgy látom, mondotta Juhász elvtárs, hogy az érintkezés és a kapcsolatok kifejlődésének merev korlátozásával is rossz hatást érünk el. Mit tud a Népi Szövetség ezen a téren segíteni, kérdeztem. Sűgva mondotta – hát én arról nem is mernék beszélni sehol. Tőlem legutóbb rossz néven vették, hogy nem tudok jól románul, tudják, hogy most oroszul tanulok, és azt vágták a fejemhez, miért előbb nem románul tanulok meg jól.

A Népi Szövetség munkájával kapcsolatban még elmondotta Juhász elvtárs, hogy egy kicsit korlátozott a működési területe. Túlzottan előírják neki, hogy mit kell tenni, és vigyáznak, hogy többet ne tegyen. Éjjel egy óráig voltunk együtt, és az a benyomásom, hogy ezen a vonalon egy kicsit lassú a fejlődés.

követ.

Kállai Gyula külügyminiszter elvtársnak, Budapest

[TRADUCERE]

Ambasada Republicii Populare Ungare București
Légation de la République Populaire Hongroise

București, 19 februarie 1951
Strict secret

Obiect: Discuții cu Juhász și Kacsó, conducătorii Uniunii Populare Maghiare

Pe data de 17 a lunii curente am participat împreună cu soția mea la o cină la Lajos Juhász, conducătorul Uniunii Populare Maghiare, unde a fost prezent și celălalt conducător al Uniunii, Sándor Kacsó, cu soția sa, precum și Ferenc Otroc, membru al conducerii Uniunii Populare și soția sa. Cina s-a desfășurat într-o atmosferă deosebit de plăcută și amiabilă. După cină, discuția s-a îndreptat spre activitatea Uniunii Populare Maghiare, în legătură cu care tovarășul Juhász ne-a spus că sunt foarte ocupați, propagarea agriculturii colectiviste le dă extrem de mult de lucru, iar mai nou și urnirea consiliilor populare îi ocupă foarte mult. Din acest motiv, călătorește enorm prin țară, ceea ce îi provoacă mari greutăți în studii.

La întrebarea mea, ce mai este nou în țară, mi-a răspuns că lucrurile încep să se îndrepte. Influența șovinistă a reacțiunii se manifestă tot mai rar, deși există o problemă care încurajează foarte mult reacțiunea. Aceasta privește restricțiile de călătorie. „Nu suntem destul de deștepți în această privință, nu știm ce să facem – a spus tovarășul Juhász. Forurile competente consideră că nu a venit încă vremea pentru ridicarea restricțiilor privind călătoriile”. La suprafață este deja liniște, șovinismul începe să piardă teren, dar mai are semne foarte serioase. La întrebarea mea, mi-a explicat că aceste semne se arată mai ales în corespondența care circulă din Ungaria în România și din România în Ungaria. „Nici nu-ți închipui – spunea – ce este în aceste scrisori. Maghiarii care trăiesc aici scriu într-o manieră foarte incorectă celor din Ungaria, iar cei de acolo la fel, ceea ce le dă serios de gândit celor competenți. Maghiarii de aici sunt îndeosebi agitați de ceea ce scriu corespondenții de la voi privind dezvoltarea și îmbunătățirea traiului din țara voastră. Asta se întâmplă de exemplu și cu «Szabad Nép». Din cei 1 milion și jumătate de maghiari, foarte mulți citesc ziarul «Szabad Nép». La forurile competente, chiar și tovarășii români cu înclinații șoviniste se plâng de faptul că «Szabad Nép» relatează rezultatele atât de amănunțit, deoarece reacțiunea se folosește de acestea și face o propagandă teribilă împotriva democrației populare române și împotriva partidului. Ei afirmă că democrația populară ungară este mult mai bună, iar partidul ungar lucrează și conduce mult mai bine”.

Le-am pus întrebarea dacă ar fi mai corect ca „Szabad Nép” să nu scrie despre aceste rezultate? Să le treacă sub tăcere? „Nu, nu ar fi corect – a spus -, dar ar trebui ca din când în când «Szabad Nép» să prezinte mai pe larg rezultatele democrației noastre și de lucrul bun făcut de partidul nostru, pentru ca maghiarimea de aici să vadă că și aici avem același țel și că și aici se muncește bine”. I-am atras atenția tovarășului Juhász asupra nenumăratelor articole din „Szabad Nép” și alte ziare din Ungaria, care toate dovedesc că și noi scriem mult, în mod reciproc, despre rezultatele obținute în România și mai ales în ultimele trei luni situația s-a îmbunătățit mult în această privință, dar aceasta se poate face numai pe bază de reciprocitate. „Înțeleg, a spus tovarășul Juhász, într-adevăr așa este, dar totuși ar trebui încercat ca «Szabad Nép» să se ocupe mai pe larg și cu problemele noastre”. I-am amintit tovarășului Juhász că la noi partidul și presa folosește în scop de propagandă rezultatele obținute în țările prietene și aceasta are o puternică influență încurajatoare asupra maselor noastre muncitoare. De ce nu încercați același lucru și aici – l-am întrebat. „Interpretarea corectă din partea partidului este aceeași și la noi, dar, sincer să fiu – a spus tovarășul Juhász –, la noi nu se percepe foarte corect această problemă și pe ici-colo întâlnim și invidia”. Mare păcat, am spus, că este așa. Sper însă că în măsura în care partidul se întărește, aceste fenomene vor dispărea.

Soția lui Sándor Kacsó era întoarsă spre soția mea și tocmai vorbeau despre evenimente teatrale din Budapesta. Mi-am îndreptat și eu atenția spre ele o clipă și am auzit-o pe soția lui Kacsó spunând că n-a văzut niciodată o piesă mai bună decât *Néma levele* [Cavalerul mut]. Tovarășul Juhász mi-a șoptit că Sándor Kacsó nu este tovarăș. Este un element burghez de stânga și nu demult aproape l-au exclus din Uniunea Populară Maghiară. Sándor Kacsó a preluat cuvântul și a spus că în anii 1945-46 ziarele din Ungaria au scris mult despre manifestările șoviniste și despre presupusele atrocități din România. „Acelea au fost mult exagerate” – a spus. Tovarășul Juhász a remarcat că într-adevăr așa este. Tovarășul Juhász a adăugat că deplasarea prin țară în 1946 i-a dăunat foarte mult lui Groza care, fiind asaltat de maghiari, care îl întrebau când se poate călători în Ungaria, a răspuns necugetat, spunând să nu-și facă griji în această

privință, fiindcă granițele vor fi eliminate în curând, vom face socialismul și atunci nu vom avea nevoie de granițe. Organizațiile competente au fost de părere că Groza a înnebunit și că trebuie să aibă grijă de el. Sándor Kacsó a remarcat că atunci el a fost trimis la țară să localizeze această harababură și el a trebuit să îndrume verzi și uscate despre probleme de ordin tehnic și altele, ca să calmeze spiritele încinse.

Și care este situația în prezent? – am întrebat. „La țară, între mase, situația s-a dezvoltat și s-a îmbunătățit foarte mult. Începem să ne întărim pe linie de partid și în măsura în care activitatea de educație se intensifică, valorile de șovinism se domolesc”. Abia mai pot fi sesizate, numai prin intermediul scrisorilor, cum am mai amintit. „Și încă ceva – a spus tovarășul Juhász -, la ședințele conducerii Uniunii Populare se manifestă încă unele imprudențe de te miri. Nu demult, de exemplu, o personalitate marcantă a Uniunii Populare a ridicat problema introducerii unor trenuri cu preț redus spre Budapesta și retur. S-a iscat o zarvă și o harababură de nedescris. Oamenii nu mai au răbdare”. Ce s-ar întâmpla – am întrebat – dacă acestea ar fi domolite, de exemplu, prin acordarea unor posibilități în plus față de cele existente, pentru a facilita contactele prin relațiile de familie și de rudenie între cele două popoare. „Eu cred – a spus tovarășul Juhász – că în acest scop ar trebui dat un imbold fin la cele mai înalte foruri. Am impresia, a adăugat el, că și prin restricționarea rigidă a dezvoltării contactelor și relațiilor obținem un rezultat prost”. Ce poate întreprinde în acest domeniu Uniunea Populară? – am întrebat. Mi-a răspuns în șoaptă: „Eu nu m-aș încumeta să vorbesc despre aceasta nicăieri. Nu demult mi-au luat în nume de rău că nu vorbesc bine românește, ei știu că acum învăț limba rusă și m-au muștrat, de ce nu învăț prima dată să vorbesc bine românește”.

În legătură cu activitatea Uniunii Populare, tovarășul Juhász mi-a mai spus că sfera ei de acțiune este puțin limitată. I se stabilește prea strict ce trebuie să facă și au grijă ca nu cumva să facă mai mult. Am fost împreună până la ora 1 noaptea și am impresia că pe această linie dezvoltarea este puțin cam lentă.

Ambasador [indescifrabil]

Tovarășului ministru de externe Kállai Gyula. Budapesta

(Magyar Országos Levéltár, KÜM [Arh.St.Budapesta, Ministerul de Externe], XIX-J-1-j-Rom-16/b-sz.n.-1945-1968-I, f.577-578)

195

Proces-verbal

Dresat la 20 februarie 1951, în sala de ședințe a Sfatului Popular al orașului de subordonare republicană Cluj, în legătură cu problemele de colaborare ale operelor din Cluj.

Sunt prezenți, din partea Secției Culturale a Sfatului Popular, tov. Ignatiuc și Hunyadi.

Din partea *Operei Române de Stat*: Bugeanu Constantin, director; Olariu Caius, director adjunct; Bere N., șef contabil; dr. Balea Ilie, secretar artistic; Corcea Ioan, secretar al Org. de Bază; Znamirovski Gheorghe, membru în Biroul Org. de Bază; Cureau Ion, idem; Dinculesc Ion, președintele Comitetului de interior; Bacitan Ion, secretar Comit. int.; Chișu Leontin din Biroul Org. U.T.M.

Din partea *Operei Maghiare de Stat*: Kallós József, director; Szabadkai Jenő, director adjunct; Borbély János, șef contabil; Deák Tamás, secretar artistic; Bicsak Jenő, secr. Org. de Bază; Puni Julia, membră în Biroul Org. de Bază; Demeter Zoltán, idem; Porzsolt János, președintele Comitetului de interior; Bende László, secr. Comit. int.

Tov. Hunyadi deschide ședința. Arată că la ordinea de zi figurează noile forme de colaborare ale Operei Române de Stat și ale Operei Maghiare de Stat. Cu toate că a existat și în trecut în oarecare măsură o colaborare între cele două Opere, această colaborare a fost doar parțială și s-a extins în legăturile sporadice între directori și secretari artistici; nu s-a ajuns însă niciodată la antrenarea maselor în munca de colaborare. Arată importanța ajutorului reciproc, care va sluji într-o importantă măsură în ambele opere la ridicarea nivelului artistic, dându-se totodată ocazie pentru manifestări politice de o imponderabilă importanță. Colaborarea trebuie să demonstreze acel principiu politic, căruia cele două opere datorează existența lor. Inițiatorii noii faze de colaborare sunt directorii celor două opere, care vor prezenta azi propuneri foarte sănătoase. Tov. Hunyadi crede că este foarte sănătos ca aceste propuneri să nu fie discutate între patru ochi, adică între cei doi directori, ci cu antrenarea conducătorilor administrativi, ai organizațiilor de bază și a comitetelor de interior. Cei prezenți vor fi responsabili ca principiile stabilite aici să fie realizate în activitatea celor două opere.

Tov. Bugeanu[1] constata că ședința nu are scopul de a deveni o ședință solemnă, ci are menirea de a continua și de a aprofunda, cu participarea celor prezenți, o muncă foarte importantă. E inutil, după părerea d-lui, de a repeta avantajele concrete izvorâte din colaborarea celor două instituții. Trebuie să contăm însă cu acele rămășițe burgheze, care trebuiesc combătute cu ajutorul celor prezenți și prin mobilizarea maselor atât pe teren principal, cât și pe cel practic.

Doresc să vorbesc despre colaborarea necesită de către pregătirea baletului *Macul Roșu*. Baletul are o importanță politică foarte mare, deoarece arată în formă artistică marea revoluție chineză, care fusese unul dintre evenimentele cele mai importante ale epocii noastre. Prezentarea baletului a fost propusă de către Comitetul de Artă și în posesiunea experiențelor din Capitală putem spera că producția din Cluj va atinge în bună măsură calitățile spectacolului din Capitală și nu este exclus ca în unele din calitățile sale îl va și întrece. Personalul celor două instituții trebuie să înțeleagă importanța politică a colaborării. Organizațiile de partid, precum și organele de conducere administrativă, prin organizarea acestei colaborări, vor putea da un important ajutor în interesul realizării acestui scop.

Cu data aceasta, nu este vorba despre colaborarea manifestată cu ocazia pregătirii și prezentării spectacolului *Fântâna din Bacheisarai*, deoarece Opera Română de Stat nu va da numai un ajutor parțial la pregătirea spectacolului, ci va contribui într-o mare măsură la realizarea lui, având în vedere că baletul va fi prezentat pe scenele celor două opere.

Opera Maghiară de Stat are nevoie de o îmbogățire rapidă a repertoriului și acest lucru motivează faptul că proporția prezentării spectacolelor va fi de 3/1, adică pe scena Operei Maghiare de Stat vor fi prezentate câte trei spectacole față de acel un spectacol, care va fi prezentat pe scena Operei Române de Stat. Premiera va fi prezentată pe scena Operei Maghiare de Stat, al doilea spectacol însă va fi prezentat pe scena Operei Române de Stat. Opera Română de Stat va suporta cheltuielile necesare pentru realizarea spectacolului în aceeași măsură, adică în măsură de 25%.

Specialiștii sovietici, care au vizitat Capitala, au promis că vor examina proiectele noastre și Comitetul pentru Artă ne-a asigurat, din partea lui, de a ne veni în ajutor. Această colaborare însă nu se va manifesta numai în legătură cu pregătirea baletului *Macul roșu*, ci și pe alt teren și în viitor. Opera Română de Stat, cu stocul de decoruri și costume de care dispune, poate da un prețios ajutor Operei Maghiare de Stat. Pe lângă aceasta, membrii colectivului artistic din cele două opere vor putea participa în mod activ în repertoriul celeilalte opere. Tov. Bugeanu accentuează importanța aceluiași ajutor care trebuie prestat de către organizația de bază și comitetul de interior în interesul colaborării dorite, care se naște în spiritul învățămintelor Partidului Muncitoresc Român.

Tov. Kallós constata că, după cum a spus și tov. Bugeanu, au fost ținute importante întrevederi, cu participarea tov. M.T. Vlad, vicepreședintele Comitetului pentru Artă, cu ocazia cărora s-a constatat că colaborarea dintre cele două opere din Cluj va trebui să fie reorganizată. La o ședință de colaborare au fost stabilite bazele principale ale acestei colaborări, iar apoi acele condiții practice care vor fi realizabile în vederea pregătirii spectacolului baletului sovietic *Macul roșu* și în vederea îmbogățirii repertoriului Operei Maghiare. Corul Operei Maghiare de Stat a și fost antrenat în spiritul colaborării în activitatea Operei Române de Stat. Corul a început cu multă dragoste și însuflețire studiarea materialului de cor al operei *Boris Godunov* și poate declara – spune tov. Kallós – că corul Operei Maghiare de Stat a și terminat această muncă și își va da concursul la proximus spectacol de *Boris Godunov* pe scena Operei Române de Stat.

Tov. Bugeanu a cerut, pentru reluarea operei *Eugen Oneghin*, un solist cântăreț de la Opera Maghiară de Stat. Dăm la dispoziția Operei Române de Stat cu cea mai mare bucurie solistul cerut, având în vedere că, pe lângă importanța practică a ajutorului, faptul va avea și o foarte mare importanță politică, în special în acel oraș în care, pe vremea regimurilor trecute, naționalitățile conlocuitoare au fost dinadins împinse în provocațiuni reciproce. Este datoria noastră ca să dăm, să creăm ocazii pentru manifestări politice și artistice de acest fel, cum va fi contribuirea reciprocă a artiștilor din cele două opere în spiritul prieteniei naționalităților conlocuitoare. În viitor, personalul celor două opere va trebui să muncească în producțiile comune conștient de interesul comun.

În această ordine de idei întâlnim și o altă problemă. Viitorul și dezvoltarea Operei Maghiare de Stat știm că suferă din cauza lipsei unui repertoriu care ar putea crea cu succes legăturile cu marile mase muncitoare. Pe lângă repertoriul cu caracter specific al Operei Maghiare de Stat, este necesar ca să îmbogățim acest repertoriu și cu opere clasice, pentru aceasta este de dorit ca dintre operele clasice prezentate pe scena Operei Române de Stat să fie unele prezentate și pe scena Operei Maghiare. Cu aceasta nu numai că posibilitățile de dezvoltare ale Operei Maghiare de Stat vor crește într-o bună măsură, dar se vor crea posibilități pentru perfecționarea și largirea colaborării reciproce, se vor crea ocazii pentru contribuirea artiștilor pe scena operelor surori. Ne-am înțeles ca în stagiunea următoare (1951-52), Opera Maghiară de Stat va programa *Doamna Butterfly* și *Traviata*.

Această nouă fază de colaborare se deosebește însă cu totul de cea cunoscută din timpul prezentării operei *Mireasa vândută* pe scena Operei Române, sau a operei *Carmen* pe scena Operei Maghiare. În aceste cazuri, s-au constatat greșeli din partea ambelor opere și nu s-a lucrat în spiritul economiei atunci când au fost pregătite decorurile și costumele și alte obiecte de mare valoare în ambele opere. Pentru aceasta, trebuie să dăm o nouă bază colaborării noastre, folosindu-ne de

experiențele trecutului. Decorurile și costumele *Doamnei Butterfly* vor fi împrumutate Operei Maghiare de Stat de către Opera Română de Stat, tot astfel și în cazul operei *Traviata*, care dispune de exteriorități de înaltă calitate în spectacolul Operei Române de Stat.

Opera Maghiară de Stat va răspunde acestui ajutor cu acea însuflețire în munca sa, care este necesară pentru îndeplinirea marilor noastre sarcini politice și artistice. Este indispensabil ca să luăm o atitudine fermă în aceste probleme și dacă vom reuși ca să stabilim de comun acord cele principiale, va trebui să procedăm îndată la organizarea colaborării. Este necesar ca fiecare dintre noi să fie un propagandist activ al planului de colaborare. Această cale trebuie să fie calea noastră, aceste puncte de vederi vor da aspectul colaborării noastre. Aceasta este totodată lupta cea mai reușită contra manifestărilor reacțiunii maghiare și române. Trebuie să popularizăm în sânul personalului din ambele opere aceste principii.

Din partea personalului Operei Maghiare de Stat s-au auzit încă unele glasuuri, în sensul că nu e bine ca *Macul roșu* să fie prezentat și pe scena Operei Române. Aceste elemente de un nivel politic nesatisfăcător, trebuie să înțeleagă prin munca noastră de lămurire necesitatea colaborării. Aspecte asemănătoare se pot constata și la Opera Română de Stat, dacă analizăm aprofundat diferitele manifestări ale personalului. Într-o bună măsură se datorează acestea faptului că legăturile noastre de până acum au fost legături formale, care în lipsa unei analize politice li-a pierdut vigoarea. Datoria noastră este ca în viitor să organizăm cât mai multe spectacole comune, ca să creăm legături sănătoase între personalul celor două opere.

Tov. Hunyadi: Am așteptat de mult – spune – o manifestare de acest fel. E adevărat că prin folosirea comună a decorurilor și costumelor se vor putea realiza importante economisiri. E fapt că s-a gândit la mai multe feluri de forme de colaborare, între acestea la mutarea într-un imobil comun, la unificarea unor compartimente etc. Prima formă reală de colaborare va fi însă aceasta.

Tov. Olariu: Administrația Operei Române de Stat își ia angajamentul că va crea condițiile necesare colaborării, cu ambiție și în modul dorit.

Tov. Szabadkai își ia angajamentul că administrația Operei Maghiare de Stat o să răzbească față de toate greutățile care vor surveni în calea colaborării și stabilește că decorurile sau costumele pregătite într-una din cele două opere vor figura și pe mai departe în inventarul acelei opere. În aceeași măsură cum vor fi prezentate spectacolele pe scena uneia sau altei opere, vor contribui aceste instituții la suportarea cheltuielilor, repetând principiul că toate materialele furnizate în una dintre instituții vor rămâne și pe mai departe în proprietatea sa.

Chișu propune ca, luându-se în considerare posibilitățile de deteriorare a decorurilor cu ocazia transportului, să se monteze decoruri separate pentru ambele opere.

Deák arată că colaborarea secretariatelor artistice va trebui efectuată pe două tărâmuri: pe cel tehnic și pe cel artistic. A existat și până acum o colaborare într-o oarecare măsură, în mare parte însă numai pe terenuri tehnice. Și pe această linie, cu ocazia pregătirii baletului *Macul roșu*, va trebui să prestăm un ajutor cu mult mai mare din parte ambelor opere. Pe linie artistică, minima contribuție de până acum va trebui să fie lărgită, trebuie să organizăm antrenarea activă a personalului nostru artistic în munca de critică și apreciere a producțiilor din cele două opere. Secretariatul artistic al Operei Maghiare de Stat se va strădui ca această colaborare să se realizeze în deplină măsură.

Balea: Problemele tehnice, care vor trebui să fie organizate, însoțesc necesitatea întăririi colaborării artistice, cu specială vedere în faptul că cu pregătirea spectacolului *Macul roșu* Opera Română de Stat nu va contribui în calitate de oaspete, ci își asumă o bună parte în pregătirea spectacolelor. Și în problemele tehnice vor surveni însă greutăți, ca stabilirea repetițiilor etc. De aceea, colaborarea va trebui bine organizată, pentru a-i asigura reușita.

Porzsolt se declară de a fi mulțumit că cele două opere au ajuns în faza nouă de colaborare și amintește, ca un exemplu viu, schimbul de experiențe din uzine. Colaborarea minimă de acum va trebui să fie dezvoltată și lărgită pe linie sindicală; el, din partea sa, se angajează pentru stabilirea legăturii cu Comitetul de interior al Operei Române de Stat și pentru organizarea comună a formelor de colaborare.

Bacitan: Salută propunerile și-și ia angajamentul că va organiza munca de lămurire necesară. Pune două probleme: 1) va fi retribuită figurarea artiștilor oaspeți în spectacolele operei surori; 2) vor fi menținute în repertoriul Operei Române de Stat operele clasice programate în Opera Maghiară de Stat?

Bende: Salută propunerile, arată că este într-o bună măsură și greșeala Comitetului de interior și a Organizației de Bază că colaborarea de până acum nu a fost organizată cum trebuia să fie. Arată că e necesar ca spectacolele celor două opere să fie vizate în mod reciproc de către personalul operelor și solicită de către Opera Română de Stat ca aceia, după cum Opera Maghiară a ajuns să organizeze vizitarea spectacolelor sale de către membrii Operei Române de Stat, să dea posibilitatea personalului Operei Maghiare pentru vizarea spectacolelor.

Puni: Își ia angajamentul în numele Organizației de Bază a Operei Maghiare de Stat [să facă] popularizarea colaborării, care va fi o muncă importantă, care însă, în mod probabil, nu se va întâlni cu rezistență, ci din contră, cu cea mai mare însuflețire în sânul oamenilor muncii din Opera Maghiară de Stat. Precizează că contribuția artiștilor pe scenele operei surori însemnează și o nouă fază de dezvoltare în ridicarea lor profesională.

Porzsolt: Cere ca spectacolele baletului *Macul roșu* să fie aranjate cu direcția muzicală a unui singur dirijor.

Znamirovski arată că afișele spectacolelor baletului *Macul roșu* vor trebui să oglindească pe deplin această colaborare.

Bende constată că elementele reacționare împrășcă dinadins cu zvonuri activitatea Operei Maghiare chiar și între membrii instituției, presupunând transformarea acesteia într-un teatru de operetă, promițând lichidarea ei completă etc. E datorია celor prezenți de a organiza lupta eficace contra elementelor reacționare și combaterea zvonurilor.

Bugeanu: Va trebui organizat un colectiv în interesul problemelor comune, care va trebui să discute din când în când acestea. Răspunzând, tov. Porzsolt constata că spectacolele baletului *Macul roșu* vor fi dirijate de către un singur dirijor, iar răspunzând, tov. Znamirovski – e vorba de ideea afișului comun – constată că Opera Română va trimite ca oaspete mai mulți soliști la Opera Maghiară de Stat, ca tov. Bossica, tov. Bădescu, tov. Lia Hubic și alții. A fost o greșală că nu s-au asigurat până acum locuri suficiente membrilor Operei Maghiare la spectacolele Operei Române și direcțiunea se va îngriji ca să se facă reparațiuni în acest sens. Răspunzând la cele spuse, constată că acele opere clasice care vor fi trecute și în repertoriul Operei Maghiare de Stat vor figura pe mai departe în repertoriul Operei Române, mai rar însă, anual de trei ori. Ne referim, spune tov. Bugeanu, atât la opera *Carmen*, cât și la spectacolele operelor *Traviata* și *Doamna Butterfly*.

Kallós, răspunzând tov. Bacitan, constată că membrii ambelor opere, cu ocazia participării lor la spectacolele operelor surori, vor fi remunerați. În legătură cu pregătirea spectacolelor *Macului roșu*, problema rămâne ca să fie rezolvată de comun acord.

Hunyadi constată că cei prezenți au manifestat o atitudine justă și principială în legătură cu toate problemele dezbătute și crede că colaborarea va putea fi efectuată cu deplin succes.

Cluj, la 20 februarie 1951

[urmează semnăturile celor prezenți]

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 198/1951, f.103-107)

[1] Constantin Bugeanu (1916-1998), compozitor, muzicolog și dirijor, director al Operei Române din Cluj între 1948 și 1952.

196

Proces-verbal nr. 5

al ședinței Secretariatului C.C. din 19 aprilie 1951

Au participat tovarășii: Gh. Gheorghiu-Dej, A. Pauker, T. Georgescu, L. Rădăceanu[1], I. Chișinevschi și Al. Moghioroș. A fost invitat la ședință tovarășul M. Constantinescu. A prezidat tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej.

Propunerea Biroului Executiv al U.P.M. de transformare a U.P.M. în Comitet Democrat Maghiar. Spune tovarășul Miron Constantinescu.

S-a hotărât:

1. A se considera că nu este încă indicată transformarea U.P.M. în Comitet Democrat.
2. A se recomanda Comitetului Central al U.P.M.:
 - a) Intensificarea muncii de atragere a populației maghiare la rezolvarea problemelor cu caracter obștesc, pe linia Sfaturilor Populare;
 - b) Întărirea muncii politice culturale, folosind tradițiile progresiste de luptă ale poporului maghiar, scoțând în evidență momentele de luptă comună ale popoarelor român și maghiar împotriva asupririi naționale și sociale și îndreptând ascuțișul manifestărilor împotriva dușmanului comun;
 - c) Colaborarea cu Frontul Plugarilor în mobilizarea populației pentru rezolvarea problemelor cu caracter obștesc, însămânțări, organizând ședințe comune, serbări în comun etc;
 - d) Reducerea la minimum a activului salarial, folosind activitatea voluntară a membrilor organizațiilor sale;
 - e) Introducerea unor elemente noi în C.C. al U.P.M.
3. A se întări de către organizațiile de partid din regiunile cu populație maghiară conducerea politică a organizațiilor U.P.M. cu membri de partid.
4. A se întocmi de către U.T.M. un program social de activitate în rândul tinerilor maghiari, pentru a-i scoate de sub influența clerului și a elementelor reacționare.

5. A se da sarcină tovarășului M. Constantinescu:

a) De a redacta, pe baza directivelor trasate în ședință, un proiect de hotărâre cu sarcini pentru organizațiile de partid, U.P.M., U.T.M. și a-l prezenta secretariatului C.C. până miercuri 25 aprilie a.c.

b) De a pregăti o analiză aprofundată a tuturor aspectelor problemei naționalităților conlocuitoare, în primul rând a populației maghiare, și a o prezenta Secretariatului C.C. până la 20 mai a.c.

*

Ședința Secretariatului C.C. din 19 aprilie 1951

Au fost prezentați tovarășii: Gheorghiu-Dej, A. Pauker, T. Georgescu, L. Rădăceanu, I. Chișinevschi și Al. Moghioroș. A fost invitat la ședință tovarășul Miron Constantinescu.

Tov. Gheorghiu: Se propune următoarea ordine de zi:

1. Transformarea U.P.M. în Comitet Democrat Maghiar.
2. Reducerea activului salariat al organizațiilor de masă.
3. Autodizolvarea Federației Generale a Meseriașilor și a U.S.I.C.-ului.
4. Aprobarea Planului de activitate a C.C. pe lunile aprilie-iunie 1951.
5. Aprobarea proporției delegaților la conferințele regionale de partid.
6. Diverse.

Tov. Miron: Cu ocazia alegerilor au fost aleși 10.353 deputați de naționalitate maghiară, din care 8092 la Sfaturile Populare din comune și 2341 la raioane, raioane și regiuni. În urma acestor alegeri și prezenței deputaților maghiari în aproape toate Sfaturile Populare din țară, au avut loc două ședințe cu toții de la U.P.M., în care am examinat noua situație de după alegeri și am pus problema transformării U.P.M. în Comitet Democrat Maghiar. Ei au analizat în ședința Biroului Executiv din 12 martie această problemă, fiind prezenți toți membrii Biroului Executiv. Ca concluzie asupra discuțiilor, ei au făcut acest proces-verbal (citește procesul-verbal).

Ei au întocmit un plan că ar putea până la sfârșitul lui iulie să facă prelucrarea aceasta – după ce va fi prelucrat și de partid – și aplicarea în practică. Această nouă formă duce la desființarea organizațiilor de bază din comune, ar rămâne numai la câteva raioane. Ei spun să rămână la 18 raioane, însă noi considerăm că ar putea fi mai puține. Apoi comitete regionale, ei spun 11, noi credem că ar ajunge 7 și un comitet central la București. Noi considerăm că în Bacău nu e necesar, pentru că ceangăii nu sunt propriu-zis maghiari. De asemenea, la Sibiu populația maghiară e mai puțin numeroasă, Hunedoara, Rodna.

Tov. Ana: Ce treabă să facă comitetele?

Tov. Miron: Ne-am gândit dacă ar fi potrivit să mergem la completa desființare, să nu se mai creeze nimic în loc, însă părerea mea a fost că n-ar fi potrivit să facem aceasta în momentul de față nici din punct de vedere intern, nici internațional. În prima perioadă ar fi sarcina lor de a lega de Sfaturile Populare fostul activ al U.P.M. și a-l activa. Și apoi va avea și un rol cu ajutorarea muncii culturale a populației maghiare, în legătură cu publicațiile, ziare, întărirea muncii culturale progresiste.

Tov. Moghioroș: Întărirea muncii comisiilor culturale ale Sfaturilor, școlile elementare. Cântecul, tradițiile progresiste bune ale populației nu sunt popularizate, întărirea lor este neglijată.

Tov. Miron: Comitetul de Artă se ocupă de problemele culturale.

Tov. Ana: Să se ocupe și Ministerul Naționalităților.

Tov. Moghioroș: Lor le este frică să ridice această chestiune.

Tov. Miron: Totalul activului politic al U.P.M. este de 438 tovi, iar tehnico-administrativ 197, total 635 salariați. Acum se propun 130 activiști politici, 93 tehnico-administrativ, total 223. Avem două regiuni cu majoritate absolută maghiari: Stalin și Mureș. În alte părți sunt comune, raioane compacte (citește procentajul populației maghiare din raioane).

Tov. Ana: Asta este părerea tovilor de aici, dar oamenii de jos ce spun?

Tov. Miron: N-au mers jos pentru că n-au avut nici directivă, și ar fi dat loc la zvonuri, agitații.

Tov. Ana: Inițiativa n-a venit de jos?

Tov. Miron: Nu. Propunerea concretă a venit după ce a venit de la noi sugestia. M-am interesat dacă în Birou au fost deosebiri de vederi. Într-o singură chestiune au fost: în legătură cu Frontul Plugarilor. 5 din cei 6 membri ai Biroului Executiv au pus chestiunea ca U.P.M. să se desființeze atunci când se va desființa și Frontul Plugarilor. Singur Otok, un tov. tânăr, a spus că această chestiune n-are nici o legătură cu Frontul Plugarilor și că nu semnează procesul-verbal dacă se pune chestiunea cu Frontul Plugarilor. Trebuie să spun că Otok a procedat așa din proprie inițiativă, nimeni nu i-a spus nimic. Apoi ei au refăcut procesul-verbal fără Frontul Plugarilor.

Tov. Moghioroș: Noi am trimis o echipă de tov. la [regiunea] Stalin, care a lucrat 14 zile acolo. Unul din motivele trimerii lor a fost și de a vedea care este poziția organizațiilor de partid în problema națională, care este atmosfera politică, dacă problema națională constituie o preocupare. Aceasta a fost determinată de manifestări cu caracter șovin și de o parte și de alta. Ei au constatat că din cauză că n-a constituit o preocupare, organizațiile de partid consideră că s-a rezolvat problema, au fost alegeri la Sfaturi, este egalitate și la noi nu mai există problemă națională. Realitatea a dovedit că există foarte serios și dușmanul folosește greșelile și lipsurile noastre și pe acest tărâm. Pe linia maghiară s-au constatat într-o serie de organizații de bază unde s-au ridicat unele chestiuni cu caracter autonomist. Nu s-a cristalizat chestiunea, dar era clar că tindea către aceasta.

Tov. Miron: În timpul raionării au vrut să fie o singură regiune mare, care să cuprindă populația maghiară.

Tov. Moghioroș: Tineretul este în mare măsură sub influența bisericii. Aceasta organizează cercuri, coruri bisericești, șah. La baluri se cântă cântece horthyste.

Eu cred că analizând în același timp și activitatea Sfaturilor Populare, cred că trebuie să spunem că suntem încă departe de ceea ce dorim să fie. Nici n-am reușit să antrenăm deputații la munca Sfaturilor Populare, cu atât mai puțin activul U.P.M. Eu cred că nu este momentul potrivit pentru transformare. Cred însă că poate și trebuie făcut.

Actuala conducere nu este aleasă, ci numită în majoritate. Are un număr destul de mare de salariați care nu fac nimic. Cred că putem reduce la minimum, fără să facem Conferință, ci adunări generale, desemnați tovi, alegeri și sarcini. Pe de o parte atragerea comitetelor Sfaturilor Populare și sarcini concrete de la centru, raioane și comune, de încadrare în muncă a acestor oameni și, când am asigurat încadrarea lor, atunci putem considera că U.P.M. și-a trăit traiul și îl putem transforma.

Așa cum lucrează U.P.M. este o piedică, pentru că acum este organizație pe bază națională. Acolo se întreține dacă nu șovinism, dar o politică de culoare de democrație burgheză, pentru că sunt elemente străine de noi și caută să împingă

U.P.M. pe linie naționalistă. De aceea trebuie să ne gândim la încadrarea activului sătesc, care în mod firesc trage după sine pe ceilalți.

Tov. Ana: Eu sunt de acord cu tov. Moghioroș. Aș fi vrut să adaug că noi nu suntem pentru menținerea unei organizațiuni care nu-și mai are rostul și o serie de organizații pe care le avem azi – fără îndoială – pot să-și găsească loc în munca pe care trebuie s-o facă Sfaturile. Între acestea ar fi și U.P.M. Sunt de acord cu tov. Moghioroș că în nici un caz azi Sfaturile Populare nu corespund țelului și asta trebuie s-o discutăm, să vedem ce facem în privința aceasta.

Eu sunt și pentru încă un motiv împotriva înființării noului comitet. Cred că U.P.M.-ului nu i-a sosit timpul să nu mai existe. Sunt împotriva trecerii de la U.P.M. la Comitet Democrat Maghiar, pentru că chiar dacă nu-și justifică existența sută la sută, totuși U.P.M. creat altădată este o organizație a cetățenilor unguri la noi. Altceva este comitetul. Acesta nu mai este o organizație cetățenească, este un fel de reprezentanță a ungarilor, nu pe lângă, ci asupra lor, care se ocupă cu chestiuni de care trebuie să se ocupe guvernul, ca în școli să se predea nu șablon, chestiunea cântecelor, a artei, pe care acest comitet l-ar înlocui și ar fi și un fel de guvern mic unguresc.

Cred că n-am obține nimic pozitiv deocamdată prin formarea acestui comitet, decât că s-ar putea naște tocmai la elementele acestea chiaburești și negustorești, mijlocași înstăriți, o nemulțumire pe care foarte bine ar folosi-o dușmanii, iar noi cred că foarte puțin am obține în schimbare. Dacă noi nu organizăm cum trebuie munca la Sfaturi, munca politică și culturală, apoi nu vom împiedica pe popă să strângă tineretul și femeile, ci le dăm chiar apă la moară. Noi încă n-am știut să-i atragem în muncă. Prin comitete nu vom obține acest lucru.

Părerea mea este să lăsăm U.P.M. cu un personal plătit cât mai mic. Cu cât va fi mai mare aparatul, chiar când vom vrea să schimbăm va fi mai greu. Trebuie aleși oamenii și puse sarcinile pentru ca să lucreze cum trebuie. Să împingă oamenii la muncă la Sfat, comisii culturale etc. Eu cred să nu micșorăm decât în acest sens, să facem alegeri, să micșorăm salariații și să lucreze în direcția Sfaturilor.

Tov. Miron: U.P.M. are organizații în fiecare comună și în fiecare sat. Dacă tov. Ana consideră că aceste organizații trebuie să-și continue activitatea ca organizații, sau trebuie să rămână formal și activitatea să se desfășoare în Sfaturi?

Tov. Ana: Să fie voluntar, dar să nu fie salariați. Să fie atrași la Sfaturi, U.T.M.

Tov. Teohari: Eu sunt de acord cu propunerea tov. Moghioroș și a tov. Ana. Eu cred că ar fi foarte bine ca Secretariatul să fie în posesia unui raport care să cuprindă problemele care sunt foarte importante, legate de activitatea U.P.M. și mai cu seamă activitatea partidului în aceste regiuni. Există în anumite perioade manifestări diferite care pot lua caracter de masă. Eu cred că ar fi bine ca tov. Miron să primească sarcina să dea răspuns negativ la propunerea făcută de către Bir. Executiv al U.P.M.

Tov. Miron: Eu nu le-am făcut sugestia fără să mă consult cu tovarășii din conducerea partidului. Eu am discutat cu tov. Luca, el a fost de acord.

Tov. Teohari: În al doilea rând: să nu facem alegeri. În al treilea rând: să nu punem în fața conducerii că va trebui să muncească la atragerea activului la Sfaturi, fără perspectivă. Și sarcini pentru organizațiile de partid, care ele conduc și îndrumază Sfaturile, ca Sfaturile să ducă munca în aceste regiuni în așa fel ca populația maghiară să ia parte la munca comisiilor cetățenești, care să cuprindă masele largi și de asemenea sarcini pentru U.T.M.

Tov. Chișinevschi: Mi se pare că chiar dacă propunerea asupra transformării în comitet ar fi justă, totuși nu este suficient studiată. Cred că trebuie studiată în

ansamblu munca în masele populației maghiare, dar și în rândul tuturor naționalităților conlocuitoare, care au anumite formațiuni politico-culturale. Noi la celelalte naționalități avem comitete, n-avem însă numai comitete: avem și un fel de cluburi culturale. De aceea, eu cred că ar trebui un document de ansamblu de analiză a muncii în rândul populațiilor conlocuitoare din țară. În centru trebuie pusă problema maghiară, ca cea mai numeroasă, și în baza acestei analize să se poată lua o hotărâre în ansamblu.

Desigur că munca în cadrul acestei populații, activitatea în Sfaturile Populare este cea mai bună, însă fazele de desființare, când, cum, asta este poate chestie de durată și de mare varietate. Și mie mi se pare că o transformare a U.P.M. în comitet n-are nici o reală rezolvare a acestei probleme. De aceea, un timp oarecare să rămână această formă politică, însă eu cred că am face greșeală dacă am face alegeri și sunt de aceeași părere cu tov. Teohari, pentru că alegerea diferitelor organe implicit ar duce la perspectiva de permanentizare a acestei formațiuni politice.

Desigur că nu ar fi trebuit să se pună sugestia fără hotărârea Secretariatului. Aș propune ca Secretariatul să facă un studiu serios asupra ansamblului problemei și să pregătească pentru Biroul Organizatoric sau Secretariat rezolvarea întregii acestei probleme. Altfel, fondul problemei n-ar fi rezolvat.

Tov. Rădăceanu: Eu sunt de părere că această transformare nu se poate face decât atunci când s-au creat condițiunile, când populația maghiară să nu creadă o pierdere în această transformare. Trebuie treptat-treptat, prin Sfat, sport etc, ca ei să nu aibă impresia că pierde un lucru prețios, altfel vor izbucni nemulțumiri.

Tov. Miron: Până acum 2-3 ani pentru aproape toate naționalitățile erau organizații naționale. În acest timp, noi am primit directiva ca să mergem pe transformarea acestor organizații în comitete democratice ale naționalităților și am aplicat această directivă la aproape toate naționalitățile care-și aveau organizație. Rămăsese singură această organizație U.P.M.

Tovii de la U.P.M. au ridicat prima oară problema acum un an și ceva și numai după un articol apărut în „Pentru pace trainică”, în care, vorbindu-se de organizațiile de masă de la noi, nu s-a pomenit nici de Frontul Plugarilor, nici de Femei, U.P.M., ci numai de partid, sindicat, tineret și cooperative. Ei au ridicat atunci problema sub formă de întrebare, dacă nu cumva asta înseamnă o indicație. Articolul era scris de noi. Li s-a spus atunci că nu este o directivă și când va veni o directivă li se va comunica. Apoi permanent s-a ridicat această chestiune, că organizațiile U.P.M. sunt folosite de chiaburi și popi în sens naționalist și șovinist.

Singura care are în afară de Sfaturile Populare o organizație națională este populația maghiară. Nici germanii n-au, nici românii, nici altcineva. Această împrejurare este folosită de elementele dușmănoase ca să încerce a opune organizațiile U.P.M. Sfaturilor Populare, ca să interpreteze anumite hotărâri în spirit nejust, antimaghiar etc.

După alegeri, din nou s-a ridicat această problemă. Părerea mea a fost că după alegerea Sfaturilor Populare ar fi momentul pentru această transformare. Întrucât în această privință trebuie hotărârea conducerii partidului, n-am putut s-o dau ca o directivă. Am ridicat această problemă într-o discuție cu dâșii. În același timp, le-am pus problema să nu meargă mai departe cu această chestiune, nici măcar în C.C., până ce nu va fi o hotărâre a partidului. Ei au fost de acord.

În problema rezolvării situației, în momentul de față cred că lucrul esențial este același, al activizării tovilor maghiari în jurul și în cadrul comitetelor Sfaturilor Populare. Am considerat că asta ar fi bine să se facă odată cu desființarea. Însă con-

sider, în urma discuției de aici, că se poate face și fără a desființa, lăsându-le să ducă o viață nu tocmai intensă de organizare și activizând oamenii în special în comisiile din jurul Sfaturilor Populare.

În legătură cu aparatul U.P.M. cred că nu ar fi potrivit ca acum să facem alegeri în U.P.M., pentru că trebuie să ne concentrăm asupra alegerilor din partid. În privința alegerilor, mai târziu cred că ar fi un prilej de mare frământare. La ei situația este următoarea: de fapt, comitetele alese acum un an jumătate au doar jumătate din efectiv, pentru că o parte au fost trecuți la Sfat, în funcții obștești, de stat, o parte au fost înlăturați din punct de vedere politic. Eu sunt de acord că aparatul trebuie să fie redus.

În ce privește munca artistică, nu sunt de acord cu tov. Moghioroș. Sunt într-adevăr cazuri când se cântă cântece horthyste, însă nu putem considera acest lucru ca un fenomen general. În marea majoritate a căminelor culturale, programul care se dă este un program internaționalist, este dat pe linie progresistă. Există *Îndrumătorul cultural* în limba maghiară. Fără îndoială că trebuie subliniată mai mult tradiția progresistă, desigur, au fost și cazuri de devieri sub influența unor elemente chiaburești sau naționaliste. Manifestări șovine sunt la toate naționalitățile. Și la unguri, și la români, și la ceilalți.

Consider că lucrul principal este acela al activizării în jurul Sfaturilor Populare și consider că nu este neapărat necesar în vederea acestui scop să desființăm organizațiile, putem să adoptăm această soluție ca să le lăsăm o perioadă, însă centrul activității să se mute la Sfaturile Populare.

Tov. Gheorghiu: Concluzia este clară. N-avem decât să schimbăm procesul verbal, că nu este momentul să trecem la desființarea U.P.M. și la experiența unei alte forme de organizare denumite comitet, pentru că nici n-avem un studiu serios – și asta trebuie făcut – și este necesar un raport despre activitatea U.P.M., despre situația populației maghiare, privită din mai multe puncte de vedere, cu date, exemple, un raport făcut pe linie U.P.M. și pe linie de partid. Este și timp – cred – ca să cunoască conducerea partidului așa ceva. Sigur, acolo se vor desprinde și propuneri concrete.

De asemenea, sunt de acord ca toții care răspund pentru problema națională, n-ar fi rău să cuprindă și alte naționalități. În orice caz, în special printre celelalte, care este situația în problema maghiară etc. În centru trebuie fixată populația maghiară.

A lua o hotărâre acum este de nedorit. Într-adevăr, dacă desființăm organizațiile U.P.M. ar produce o reacție în populația maghiară, care totuși privește U.P.M. ca o tradiție de luptă pentru interesele populației maghiare. Câte încercări au făcut elementele dușmane să lovească în U.P.M., apoi au încercat să folosească U.P.M. dinăuntru și ne-am gândit, ținând seama de schimbare, că nu prea ar fi compatibilă cu împrejurările în care ne găsim. Ar fi chiar periculos. Acum îmi dau mai bine seama, în felul cum s-a dus discuția, și poate a fost cam pripit că au enunțat problema și au pus-o în discuție. Nimeni nu ne poate da garanție că toții nu vor vorbi mai departe. Să reparăm însă așa cum s-a propus aici.

Că U.P.M. a fost și continuă să fie obiect de interes pentru dușmani, este fără îndoială. Dar datoria noastră, a membrilor de partid, a partidului și a tovilor comuniști din conducerea U.P.M. – și aici va trebui să apăsăm mai tare – că mai mare importanță are în mână cui se găsește U.P.M., dacă partidul asigură sau nu linia politică în această organizație. Deci acolo, ca și la Frontul Plugarilor, va trebui să fie comuniști, ei să aibă în mână aceste organizații și lucrul poate fi realizat. Comuniștii trebuie să se considere ca elementul conducător. Dacă rămâne în forma actuală

U.P.M., nu înseamnă nicăieri că neapărat trebuie să avem 650 oameni. Este în funcție de noi, putem să reducem numărul și să punem în sarcina membrilor de partid ca să considere muncă obștească și să nu copieze partidul în problemele administrative.

Eu sunt de acord cu propunerea că putem și trebuie să facem ca populația maghiară să fie atrasă, nu numai activiștii, dar populația maghiară, în rezolvarea problemelor cu caracter obștesc pe linia Sfaturilor. Aici putem merge pe două linii: pe linia U.P.M., ca să pună ca sarcină, și pe linia Sfaturilor de a atrage populația maghiară, care poate să dea rezultate politice extraordinare, în ce privește căminele culturale, manifestările, în domeniul culturii naționale, nu naționaliste șovine. Populația maghiară este chemată prin aceste organe alese să ia parte la rezolvarea problemelor gospodărești, dar asta nu este suficient. Ce contrapunem popilor și activității organizațiilor subterane fasciste din Ardeal? Ei acolo caută să speculeze tot ce pot folosi. Ce putem contrapune? O dibace și corespunzătoare muncă politică, culturală, să nu fie nevoiți tinerii maghiari să pună tricolorul românesc la coada boului și cel maghiar la coarnele lui. Trebuie date preocupări culturale. Trebuie să spun că în această privință s-au obținut o serie de succese foarte frumoase. Desigur, încă suferă de multe lipsuri, însă sunt succese destul de bune și încurajatoare.

Deci, trebuie întărită activitatea U.P.M. și a partidului în regiunile, raioanele și localitățile cu populație maghiară. Dacă asta ne ușurează să ne legăm de mase și masele de regim, sunt destule mijloace de a atrage masa pe linia folosirii tradițiilor frumoase de luptă ale poporului maghiar, pot fi căutate în trecut momentele acestea – și populația română și cea maghiară au luptat împotriva nepăsării și mai cu seamă pe scară socială. Ascuțișul acestor manifestări să fie îndreptat împotriva dușmanului comun. Trebuie puși oameni, compozitori, scriitori, să exprime aceste interese comune, lupta comună împotriva dușmanului comun. Aceasta trebuie să constituie o preocupare pentru organizațiile de partid și de stat care au însărcinări pe această linie. Nici eu nu sunt de acord să trecem acum la alegeri.

Tov. Miron: Alegerile la U.P.M. se fac la 3 ani. Abia peste un an și jumătate ar trebui făcute.

Tov. Gheorghiu: Punem chestiunea colaborării organizațiilor U.P.M. cu Frontul Plugarilor.

Tov. Moghioros: În unele locuri fac ședințe comune.

Tov. Gheorghiu: Asta este foarte bine.

Tov. Miron: Fiind U.P.M., este normal ca în Frontul Plugarilor să fie numai români. Organizațiile de U.P.M. din Arad au atitudine exclusivistă față de germani.

Tov. Gheorghiu: Deci trebuie văzută și chestiunea colaborării jos la bază. Și unii și alții trebuie mobilizați pentru probleme cu caracter obștesc, diverse probleme de organizare, însămânțări etc. Să organizeze în comun serbări etc. Cred că în linii generale se poate spune și despre Frontul Plugarilor același lucru. La U.F.D.R. este o problemă. Ar fi mai bine să pregătim un document, o analiză, ce trebuie făcut în această privință. U.F.D.R. nu mai este U.P.M.

În condițiunile noastre, având în vedere mersul nostru înainte, nu este chestia de a copia, însă este vorba de experiența care poate să ne ajute. Principiul este că pe lângă partid există organizațiile sindicale și de tineret. Toate celelalte, acum simțim foarte mult greutatea, apasă. Nu este numai chestie financiară, este și o risipă de cadre nemaipomenită.

Tov. Ana: Case, cantine, creșe, câte și mai câte.

Tov. Gheorghiu: Se întâlnesc instructori pe diferite linii, și de partid, femei, U.P.M., de toate felurile. Trebuie totuși să analizăm lucrurile din punctul acesta de

vedere: dacă pentru U.P.M. și Frontul Plugarilor încă nu se pune problema, însă viitorul lor este clar. Viitorul lor nu este de lungă existență. Când condițiile vor permite aceasta, sigur că vor merge la desființare. Asta este lege. La fel și cu U.F.D.R. Eu aș propune să se facă un material și propuneri corecte în legătură cu aceasta. Există foarte multe organizații: U.P.M., U.F.D.R., Sindicate, U.T.M., A.R.L.U.S. Trebuie să facem ceva.

Ce privește tineretul, tov. Miron are dreptate că noi nu putem lăsa mai cu seamă în Ardeal tineretul pe mâna popilor. U.T.M. va trebui să întocmească un program special. Trebuie să fie o armă foarte puternică împotriva manifestărilor șovine.

Deci, în legătură cu propunerea conducerii U.P.M. se schimbă ceva în sensul că se micșorează aparatul, se pune în fața membrilor de partid să facă mai multă muncă politică voluntară, nu plătită, în sensul că întărim munca la U.P.M., cum s-a arătat aici, și toate celelalte discutate aici constituie sarcini pentru U.P.M. și regiunile unde există populație maghiară.

Tov. Miron: Până la 15 mai am putea să facem materialul.

Tov. Gheorghiu: Cred că trebuie împărțit în două. Să fie luate directivele date de aici, prelucrate cu U.P.M. și prelucrate pe linia organizației de partid în legătură cu U.P.M., întărirea activității acolo. Iar studiul să fie făcut, avem în vedere perspectivele, un studiu aprofundat. Nu numai pentru U.P.M., ci un studiu care să privească și celelalte naționalități. Poate să fie făcut peste o lună, dar să fie făcut serios.

Tov. Miron: Aș propune ca tov. Moghioroș și cu mine să-l facem.

Tov. Gheorghiu: Aș spune ca tov. Miron să răspundă de chestiunea aceasta, iar tov. Moghioroș să ajute în acea măsură în care se pun lucrurile pe linie de partid.

Tov. Ana: Trebuie mers până la fund, sub toate aspectele.

Tov. Gheorghiu: Manifestările grupate într-un capitol și interpretate în raport, după aceea se pot pune sarcini în domeniul economic, cultural etc. În ce privește sarcinile pentru U.P.M., trebuie să întocmești un proiect, împreună cu tov. Moghioroș să-l vedeți. După ce l-ați întocmit, să nu ne mai strângem, să vedem materialul, facem observații.

Tov. Miron: Conducerea U.P.M. este prea de mult aceeași. Sunt mulți ani de când sunt permanent aceiași oameni și elemente noi nu s-au ridicat. Ar trebui primit.

Tov. Gheorghiu: Să mai coopteze. Să fie scoși pentru diferite treburi din cei de acum și cooptați alții. Când o să fie gata proiectul de hotărâre?

Tov. Miron: În 4 zile.

Tov. Gheorghiu: Atunci nu mai e nevoie de ședință. Vedem materialul și facem observații.

[ANEXA 1]

Tabel recapitulativ

Privind salariații existenți și necesari la unele organizații de masă și Comitete Democratice ale naționalităților conlocuitoare

U.F.D.R.		
Existenți	Propuși	Salariați în plus
Activ politic – 2139	Activ politic – 1525	
Activ tehnic – 780	Activ tehnic – 654	
Total – 2919	Total – 2179	Total – 740

Frontul Plugarilor

Existenți	Propuși	Salariați în plus
Activ politic – 1756	Activ politic – 573	
Activ tehnic – 285	Activ tehnic – 89	
Activ administrativ – 186	Activ administrativ – 121	
Total – 2227	Total – 783	Total – 1444

Uniunea Populară Maghiară

Existenți	Propuși	Salariați în plus
Activ politic – 438	Activ politic – 130	
Activ tehnic – 197	Activ tehnic – 93	
Total – 635	Total – 223	Total – 412

Comitetul Democrat Evreiesc

Existenți	Propuși	Salariați în plus
Activ politic – 169	Activ politic – 91	
Activ tehnic – 111	Activ tehnic – 23	
Total – 280	Total – 114	Total – 166

Comitetul Antifascist German

Existenți	Propuși	Salariați în plus
Activ politic – 65	Activ politic – 63	
Activ tehnic – 40	Activ tehnic – 34	
Total – 105	Total – 97	Total – 8

[ANEXA 2]

Uniunea Populară Maghiară
Comitetul Central

Propuneri

Pentru reducerea activului salariat la C.C., Regiuni și Raioane

La C.C. Uniunea Populară Maghiară

Schema existentă	Schema propusă	Salariați în plus
Activiști – 44	Activiști – 31	
Pers. tehn. – 32	Pers. tehn. – 18	
Pers. adm. – 42	Pers. adm. – 21	
Total – 118	Total – 70	Total – 48

La Regiune

Schema existentă	Schema propusă	Salariați în plus
5 Reg. categ. I – 103	2 Reg. categ. I – 22	
2 Reg. categ. II – 36	2 Reg. categ. II – 20	
1 Reg. categ. III – 13	4 Reg. categ. III – 33	
2 Reg. categ. IV – 20	2 Reg. categ. IV – 14	
Total activ – 126	Total activ – 54	
Pers teh. adm. – 46	Pers teh. adm. – 35	
Total – 172	Total – 89	Total – 83

La Raioane

Schema existentă	Schema propusă	Salariați în plus
8 Rai. categ. I – 87	7 Rai. categ. I – 28	
12 Rai. categ. II – 107	12 Rai. categ. II – 36	
17 Rai. categ. III – 104	-	
3 Rai. categ. IV – 10	-	
Total activ – 252	Total activ – 45	
Pers. teh. adm. – 56	Pers teh. adm. – 19	
Total – 308	Total – 64	Total – 244

Școli

Schema existentă	Schema propusă	Salariați în plus
Total activ – 16	Total activ –	
Pers. teh. adm. – 21	Pers. teh. adm. –	
Total – 37	Total –	Total – 37

18 aprilie 1951

(Arh.St.București, C.C. al P.C.R. Cancelarie, dos. 17/1951, f.3-14, 21, 26)

[1] Lotar Rădăceanu (n. 1899), fost membru al Partidului Social-Democrat. La data documentului era ministrul Muncii și Prevederilor Sociale (13 aprilie 1948-1 august 1952).

P.M.R.
Comitetul Orășenesc Cluj

Referat

Biroul Comitetului Orășenesc de Partid Cluj, analizând în cadrul unei ședințe de birou problemele referitoare la apariția unei gazete locale a întreprinderii „János Herbák”, care ar da un ajutor prețios pentru dezvoltarea pe mai departe a întreprinderii sub toate aspectele.

Biroul consideră că aceste gazete locale vor fi un instrument puternic în mobilizarea muncitorilor la lupta pentru pace, la îndeplinirea planului cincinal și în

general la construirea socialismului. Primul număr al acestei gazete locale apare în cinstea zilei de 8 mai cu un număr festiv.

Gazeta întreprinderii „J. Herbák” va primi ajutorul permanent al ziarului „Igazság”, care și-a luat angajamentul că va sprijini apariția și editarea gazetei întreprinderii prin muncă voluntară.

Titlarea gazetei întreprinderii, conform propunerii întrepr. „J. Herbák”, ar fi „Üzemünk Élete” [Viața întreprinderii noastre], organ al comitetului de partid și întreprindere al uzinei „J. Herbák”. Gazeta va apare bilunar (din două în două săptămâni) în limba maghiară, cu un tiraj de 1000 de bucăți pe două pagini și în mărimea ziarului „Igazság”. Prețul unui exemplar va fi de 2 lei.

Comitetul redacției, colectivele de muncă și corespondenții vor fi recrutați din salariații întreprinderii, care vor duce la îndeplinirea sarcinilor în legătură cu redactarea gazetei în mod voluntar. Gazeta întreprinderii „J. Herbák” va reoglindi sarcina din cadrul întreprinderii la specificul local al uzinei „J. Herbák”.

Gazeta va fi redactată numai din corespondențele muncitorilor din cadrul uzinei „J. Herbák”.

Biroul este de acord cu redactarea acestei gazete.

Prim-secretar
[indescifrabil]

Cluj, la 25 aprilie 1951

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 183/1951, f.265)

198

Referat asupra studiului problemei naționale în școli

În urma discuțiilor avute cu directorii școlilor elementare, medii și ai Institutelor de învățământ superior, precum și cu unii dintre profesori, rezultă că în cea mai mare parte au citit, deci cunosc Rezoluția C.C. al P.M.R. în chestiunea națională. Sunt însă puțini acei care au studiat această problemă și care o cunosc în amănunt. Cea mai mare parte, însă, au o idee generală despre politica dusă de partidul nostru față de naționalitățile conlocuitoare, în activitatea lor, să nu se abată de la drumul indicat de partid. Rezultatele străduințelor cadrelor didactice de a respecta și a traduce în fapte politica partidului în ceea ce privește problema națională se pot vedea în majoritatea școlilor noastre, unde în mare parte s-a reușit să se creeze legături de sinceră și dezinteresată prietenie între copiii diferitelor naționalități.

Îndrumarea copiilor către această atitudine de tovarășie, de colaborare între ei, a constituit o preocupare de seamă, a multora dintre cadrele noastre didactice, care au arătat copiilor de ce trebuie să se iubească între ei muncitorii români, maghiari, evrei etc și să urască de moarte pe singurul dușman comun, imperialismul, în frunte cu imperialismul americano-englez. Arătându-le în timpul lecțiilor că burghezia diferitelor naționalități pactiza, înrobind poporul muncitor de toate naționalitățile și învrăbindu-l cu ajutorul naționalismului, ca să-l poată exploata mai bine, au fost lămurite copiilor motivele pentru care, înfrățiți, oamenii muncii de diferite naționalități muncesc cu drag pentru construirea socialismului în patria noastră, care este patria oricărui om muncitor cinstit, iubitor de pace și dreptate,

indiferent de naționalitate. Astfel, la Școala tehnică metalurgică din Cluj, la istorie la anul III, vorbindu-se elevilor în cadrul capitolului „Realizări ale guvernului” despre realizarea cu succes a primelor 2 planuri anuale de stat și pregătirea condițiilor pentru trecerea la planul cincinal, se arată că în toate ramurile de producție muncitorii conștienți, de toate naționalitățile, care au trudit o viață întreagă pentru binele și huzul capitaliștilor, au muncit cu drag pentru realizarea planului înainte de vreme. Se dau de exemplu tinerii fruntași Pop Ludovic și Bartha Iosif, care priveau cu mânie în trecut, ațâțați fiind de ura națională vădită în sufletele lor de stăpânii uzinelor, și care astăzi, sub regimul de democrație populară, care luptă pentru înfrățirea naționalităților conlocuitoare, ei și-au împrumutat cele mai bune metode de muncă, înfrățindu-se pentru a putea da patriei cât mai mult cărbune și cât mai repede, grăbind în acest fel construirea socialismului în patria noastră. S-a arătat mai departe cum, datorită politicii dusă de partidul nostru pentru asigurarea de drepturi egale cetățenilor de orice naționalitate, oamenii muncii din țara noastră indiferent de naționalitate muncesc cu mult elan pentru întărirea țării noastre, pentru a face din țara noastră un factor activ în lagărul socialismului și al păcii, deoarece astăzi știu că R.P.R. este deopotrivă țara tuturor celor ce muncesc. Prin întrebările puse elevilor, s-a insistat asupra atitudinii pe care ei, ca elevi, trebuie să o aibă față de oamenii muncii în uzinele unde merg la practică, la fel față de colegii lor de altă naționalitate.

În comuna Hădăraș din raionul Câmpeni, învățătorul, vorbind la clasa a IV-a despre „Instaurarea guvernului democrat din 6 martie 1945”, arată elevilor că Ardealul de Nord nu putea fi retrocedat atât timp cât la cârma țării exista un guvern reacționar, care s-ar fi dedat la acte de huliganism și teroare, așa cum s-au dedat bandele maniste. Le explică mai departe că retrocedarea Ardealului nu s-a putut realiza decât după instaurarea guvernului democrat, care a dat tuturor naționalităților conlocuitoare drepturi egale, desființând și luptând împotriva oricărei asupririi naționale.

La clasa a VII-a de la liceul de fete nr. 1, la ora de constituție, arătându-se titlul III din Constituția R.P.R., art. 16, unde se arată că toți cetățenii R.P.R., fără deosebire de sex, naționalitate, rasă, religie sau grad de cultură, sunt egali în fața legii, profesoara scoate în evidență caracterul adânc democratic al constituției noastre, care spre deosebire de celelalte constituții care au existat până acum în țara noastră înlătură pentru totdeauna orice obstacol din calea spre o viață mai bună a cetățenilor de altă naționalitate, alături de cei de naționalitate română. Trecând mai departe la art. 17, în care se arată că orice manifestare a urii de rasă sau de naționalitate se pedepsește de lege, se explică elevilor de ce este necesară această măsură. Se arată cum erau prizonieri înainte maghiarii și evreii de dictatura regală și apoi de cea antonesciană din țara noastră, cu scopul de a abate atenția clasei muncitoare de la pregătirile pentru războiul antisovietic, pe care le intensificau guvernele reacționare ale țării noastre. Mai departe se arată că în timp ce muncitorii maghiari și evreii erau prizonieri pentru simplul motiv că erau de altă naționalitate decât cea română, marii industriași, bancheri și oameni politici români, maghiari, evrei, colaborau între ei, punând mereu la cale alte metode de învrăjbiere națională, menite să întărească exploatarea muncitorilor. Se scoate apoi în evidență situația profund diferită de cea din trecut, care există astăzi în țara noastră. Se arată că în urma actului revoluționar de la 23 august s-a ajuns după înlăturarea monarhiei, ca țara noastră să fie condusă de poporul muncitor, prin reprezentanții săi în Marea Adunare Națională și în guvern, iar în urma reformelor sociale iniția-

te de P.M.R., ce au avut loc în țara noastră, s-a ajuns ca toate bunurile țării noastre să devină bunuri ale întregului popor muncitor. Astfel, oamenii muncii din țara noastră muncesc acum nu pentru o clică de îmbuibăți, ci pentru ei și familiile lor, de aceea muncesc cu drag, cu tragere de inimă și nu se mai dușmănesc între ei muncitorii de diferite naționalități, pentru că nimeni nu-i mai asuprește. Astăzi, în fabrici, școli, în instituturile științifice ale țării noastre, se găsește loc pentru omul muncitor, indiferent de ce naționalitate este. În felul acesta, educați de partid, cetățenii diferitelor naționalități conlocuitoare își dăruiesc toată priceperea și toată puterea lor de muncă propășirii patriei și transformării ei cât mai curând într-o puternică țară socialistă. Se insistă apoi asupra atitudinii pe care trebuie s-o aibă elevele față de colegile lor și de toți cetățenii de altă naționalitate din țara noastră. Se arată apoi elevelor că dragostea față de patrie, față de clasa muncitoare, este incompatibilă cu ura de rasă, cu naționalismul înrobitor de popoare și că adevăratul patriotism se îmbină perfect cu internaționalismul proletar, ceea ce înseamnă să iubești și să stimezi pe toți oamenii muncii din lumea întreagă și să urăști de moarte pe ațâțătorii la război.

În felul acesta se educă în școli tineretul în spiritul patriotismului și al dragostei și respectul față de celelalte popoare, în spiritul internaționalismului proletar. Ca urmare a noii educații, în școlile cu ambele secții, română și maghiară, ca și în cele cu elevi de mai multe naționalități, nu s-au constatat manifestări șovine, naționaliste, generalizate, elevii școlii ca și cadrele didactice trăind în armonie și colaborând continuu. Cea mai perfectă colaborare am constatat-o la grădinițele de copii, unde alături de copii maghiari, evrei și români, căutând să învețe limba lor, se joacă în cea mai perfectă armonie, se ajută unul pe altul la spălat, la îmbrăcat, fără ca măcar să înțeleagă noțiunea de maghiar, evreu etc, pentru ei nu există motivul de diferențiere. Astfel, se reușește ca în cei 2 ani de grădiniță copiii maghiari să învețe perfect limba română, iar în școlile unde numărul copiilor de maghiari este mai mare, copii români învață limba maghiară. În grădinițele de copii se cultivă vorbind copiilor în scurte povestiri despre munca oamenilor muncii în fabrici și pe ogoare, despre munca părinților lor, despre conducătorii partidului nostru și despre chinurile îndurate de ei pentru libertate. Copiii sunt învățați să-și iubească patria, iubindu-și părinții, pe conducătorii partidului nostru, pe colegii lor și pe tov. Stalin, prietenul iubit al copiilor.

La școlile elementare nr. 2, 3, 5 din Cluj s-au organizat serbări comune, cu puncte alternând unul român, altul maghiar, în cadrul școlii. Tot la aceste școli au avut loc întruniri tovarășești comune, unde au fost invitați și părinții elevilor și ale căror fonduri au fost destinate introducerii gazului metan și diferitelor mici reparații. La fel, școlile din cartiere, ca cele din Iris, Cordoș au dat programe comune la căminele culturale din cartier, școlile elementare nr. 2, 9 au prezentat după același sistem programe comune la megafoanele din oraș. La școala elementară din Iris, unde realizările în această direcție au fost mai slabe în trecut, s-au ținut ședințe comune de analiza muncii și s-a fixat un plan comun de activitate, pentru creșterea elevilor într-un spirit nou, sănătos. Unul dintre pașii buni făcuți în această direcție de școlile din Iris, în afara serbărilor comune, este și [ne]neglijarea adunărilor festive pionerești comune, cu program alternat, precum și salutarea corpului didactic al unei școli de elevii celeilalte școli, lucru ce nu se practică în acest cartier, elevii prefăcându-se că nu cunosc profesorii de la celelalte școli.

În regiune există de asemenea exemple de bună înțelegere și colaborare între școlile române și cele maghiare. Astfel, în Gherla, școala elementară maghiară ține

o strânsă legătură cu cele 2 școli elementare române de aplicație de pe lângă cele 2 școli pedagogice, consultându-se în privința materiei de predat și a celor mai bune metode de predare, pe care le aplică în școlile lor. În fiecare luni după amiază are loc în Gherla cercul comun de studiu în vederea ridicării nivelului ideologic, profesional, unde se discută probleme actuale și de mare importanță, ca „marxismul în lingvistică”. La Dej există de asemenea această preocupare de a educa elevii și cadrele didactice în spirit nou, de colaborare, de dragoste între naționalități, de aceea între școala elementară română și cea maghiară au loc schimburi de experiență, ședințe de analiza muncii comune, serbări comune menite să ajute la formarea unei juste atitudini și a unei armonii depline între elevii și cadrele didactice ale celor 2 școli.

La școala elementară ciclul I din Jibou, în pauze, copiii sunt îndrumați să se joace împreună, supravegheați fiind de învățători de la ambele secții. De asemenea, în cancelarie, în timpul pauzelor, tovarășii învățători români și maghiari discută împreună, nu se separă în grupuri pe naționalități, ceea ce dovedește că înțeleg să colaboreze împreună și să întrețină relații de prietenie.

În Huedin însă, lucrurile nu se mai petrec tot atât de bine, deoarece copiii colaborează cu multă dragoste între ei, însă cadrele didactice nu. De exemplu: copiii maghiari și-au înjghebat cu mijloace proprii un mic laborator de fizico-chimie, unde se poate experimenta, se pot pune în practică cele învățate în timpul orelor. Câteva instrumente executate de ei în timpul lucrărilor de laborator și câteva substanțe chimice căpătate de pe la părinți erau tot ce reușiseră ei să realizeze. După ce a fost pus la punct laboratorul, au invitat și pe colegii lor de la secția română să facă experiențe împreună. De asemenea, copiii se joacă în comun, au legat prietenii între ei, dau serbări comune, unde colaborează cu drag. Între cadrele didactice însă, de la cele 2 școli, nu există încă o perfectă colaborare, iar unele dintre ele, cum este cazul tov. Deoancă Zoiță, au avut manifestări chiar net naționaliste. Printre altele, tovarășa amintită susține că de aceea trebuie să fie egalitate de puncte în programul serbărilor comune, pentru că „nu putem lăsa pe unguri să ia înaintea băieților românași”. Tot aici, cadrele didactice s-au împărțit după naționalitate în 2 grupuri, care discută separat unii de alții și care colaborează numai formal. Mai există și alte manifestări negative, care se ivesc rar și izolat, dar peste care avem datoria să nu trecem cu vederea, ele fiind manifestări ale dușmanului de clasă, care lovește ori de câte ori are prilejul, acolo unde găsește terenul mai slab pregătit. Astfel, la începutul anului, la școala elementară nr. 3, un elev român din cl. a XI-a a bătut de 4 ori un elev din cl. a II-a maghiar, exclamând satisfăcut către colegii săi: „am bătut un ungur!”. Acest caz a fost prelucrat în toată școala, lămurindu-se elevul acela despre marea greșeală pe care o făcuse. În ultimul timp și la această școală se văd succese în orientarea copiilor pe drumul cel bun în ceea ce privește problema națională.

Alt caz negativ întâmplat la școala elementară maghiară nr. 22, care mutându-se într-un local așezat în aceeași curte cu o sinagogă, 2 elevi au scuipat pe pereții și ușile sinagogii și au scris cu cretă inscripții pornografice pe pereți. Cercetându-se cazul de către direcțiunea școlii și corpul didactic, s-a constatat că ambii copii învățaseră să urască pe evrei de la prietenii lor de stradă, deoarece cei 2 copii nu erau deloc supravegheați de familie, unul din ei având părinții despărțiți, el trăind când la mama când la tata, iar celălalt neavând decât mamă care, fiind tot timpul ocupată, nu se putea interesa de educația copilului. Copiii au fost lămuți asupra greșelii ce săvârșiseră, au fost puși să șteargă măzgălele făcute pe pereți și fapta lor a fost prelucrată în toată școala, insistându-se asupra atitudinii pe care trebuie

să o aibă toți copiii față de celelalte naționalități conlocuitoare, de instituțiile lor, de manifestările lor culturale etc.

În urma acestor fapte, s-au convocat ședințe cu părinții și s-au prelucrat aceste cazuri arătându-li-se părinților cât de periculoase sunt pentru școala noastră și pentru viața copiilor lor aceste manifestări nesănătoase, aceste manifestări naționaliste, străine de politica partidului nostru, care nu sunt altceva decât rușinoase urme ale vechii mentalități și educații burgheze. S-a arătat apoi părinților cât de important este să-și supravegheze îndeaproape și să-și ferească încontinuu copiii de influențele străine, din afara familiei și școlii, care venind în contradicție cu cele predate în școală și cu cele ce copilul trebuie să învețe în familie deformează sufletul copilului, fac din el o unealtă în mâna dușmanului de clasă, în mâna reacțiunii. Părinții, la sfârșit, și-au luat angajamentul de a ține o strânsă colaborare cu școala și a veni să sprijine munca educativă a școlii, prin educația dată în familie.

Aceste manifestări negative, străine de linia partidului și a noii educații a copiilor ce se dau azi în școlile noastre, sunt - după cum am mai spus - rare și izolate, însă ele ne dovedesc că mai există încă în mentalitatea multor oameni, ascunsă sau făturișă, ura împotriva celor de altă naționalitate. Dar cea mai serioasă greutate în această direcție o constituie fără îndoială situația de la Institutul de Artă, unde problema națională nu este atașată direct de nimeni, de teama de a nu fi acuzat de naționalism sau șovinism.

În schimb însă, se șoptește mereu prin colțuri, se bârfește mult cu ocazia premierii operelor unor artiști și în orice ocazie unde nu există egalitate numerică între români și maghiari, ceea ce numesc ei sensibilitatea națională, nefiind decât adânci reminiscențe șovine, naționaliste, camuflate de așa numită de ei „rigiditate”, care a mai cedat. Dacă aceasta este atmosfera în cadrul corpului profesoral de la Institutul de Artă, în cadrul studenților ea nu este chiar atât de îmbăcsită, deși există mici frecături și între studenți. De exemplu, studenții români se sesizează când unii studenți maghiari, care cunosc limba română, continuă să vorbească ungurește și în prezența lor, deși ar putea vorbi românește, sau situația studenților sași, care trăiesc izolați de ceilalți, nevorbind decât limba germană și despre care se bănuiește că ar fi înființat un fel de asociație secretă, fapt ce se află în cercetarea organizației U.T.M., deoarece unii dintre ei sunt U.T.M.-iști. Pe scurt, la Institutul de Artă, problema națională nu numai că este departe de a fi rezolvată, dar se macină în surdină, izbucnind numai câteodată, în diferite ocazii, când o grupă sau cealaltă nu-și mai poate stăpâni nemulțumirea. În urma celor constatate, fac următoarele propuneri:

1. Munca de lămurire a elevilor și de educare în spiritul internaționalismului proletar să nu înceteze nici o clipă în școlile noastre, cunoscând că nu toți copiii au ajuns să fie pe deplin lămuți în această privință și pentru a preîntâmpina eventuale viitoare manifestări negative, de felul celor amintite.

2. Pentru realizarea unei adevărate tovărășii între copiii români și maghiari, să se organizeze - în afară de manifestările comune amintite - excursii comune, unde copiii să aibă prilejul să se cunoască între ei și să trăiască puțin și în afara școlii împreună.

3. Să se organizeze recreațiile în așa fel încât copiii să se joace comun în timpul lor, nu să se izoleze românii deoparte și maghiarii de altă parte.

4. În coloniile și taberele de vară să fie trimiși copii români și maghiari și chiar în localitățile unde merg să fie împărțiți amestecați în grupe, nu să se formeze grupe de maghiari și de români, ci grupe mixte.

5. Să se organizeze temeinic continuarea pregătirii ideologice începută prin I.C.D.-urile din vara anilor 1947 și 1948.

6. Cazul de la Institutul de Artă să fie temeinic anchetat, pentru elucidarea problemelor, purificarea atmosferei și îmbunătățirea muncii în general.

Sect. Inv. Public
Popescu Florica

Cluj, 17.V.1951

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 164/1950, f.66-74)

199

NOTĂ INFORMATIVĂ

Tov. Rácz Francisc, muncitor la moara naționalizată din Cluj, a cărui familie stă în Hida și care are 10 copii, cu ocazia distribuirii îmbrăcăminte pentru copii a spus că acum simt și ei că trăiesc. „Copiii mei urmează diferite școli, au burse, simt că R.P.R. este țara mea, ce bine ar fi fost ca înainte de asta cu 20 ani să se fi putut face din țara noastră ceea ce este azi”.

Suci Ilyésné, soția lui Osváth din comuna Uioară, raionul Aiud, cu ocazia unei sedințe a U.F.D.R., a spus ca populația maghiară să nu uite de culorile drapelului național, ci să se gândească la ce drepturi are azi fiecare cetățean maghiar, școli în limba maghiară, dreptul de-a vorbi limba oriunde, iar în această comună sunt mulți șovini.

În comuna Străjeriș, rai. Aiud, majoritatea locuitorilor sunt maghiari, de doi ani de zile s-au hotărât să-și construiască un cămin cultural, dar din cauză că de un an tot cer să li se aprobe ciment nu l-au putut termina. Ei spun că satele românești, care mai târziu s-au apucat de construit cămine culturale, au primit aprobare de ciment și au putut termina căminul. Ei spun că se vorbește de ridicarea culturală a satului și lor li se pun piedici fiindcă sunt maghiari. Aceste lucruri dau ocazie la discuții și manifestații șovine. În comuna Borșa, rai. Gherla, femeia Pál Dénesné sprijină și este influențată de preotul din sat, care este un mare reacționar. Ea râde Republica noastră, ca un dușman spune că au impozite și cote mari oamenii, că nu au lemne și împrăștie părerile ei nesănătoase printre celelalte femei.

Cluj, la 18 mai 1951

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 165/1951, f.29)

200

Observațiuni cu privire la munca politică de la Universitatea „Bolyai” Cluj

În anul școlar 1950/51 la Universitatea „Bolyai” s-au înmulțit manifestările reacționare.

– În sala festivă a edificiului III (fost Marianum) au apărut destul de des inscripțiuni fasciste. În acest edificiu se găsesc următoarele facultăți: Filozofie,

Filologie, Pedagogie, Geologie și Istorie. După tov. rector Nagy Ștefan, s-au luat măsuri ca băncile să fie controlate în fiecare zi și inscripțiunile reacționare să fie șterse; s-a întâmplat, că inscripțiunea fascistă s-a făcut în limba rusă. De exemplu: „Fascismul nu este demagogie”.

– În edificiul I, la Facultatea de Științe Naturale sau de Chimie, pe câteva sticle, cu care studenții își fac probele practice, s-au desenat svastici.

– În edificiul II, la Facultatea de Științe Economice și Juridice, a apărut de câteva ori la începutul anului semnul dolarului.

– La Facultatea de Geologie, studenții din anul II au manifestat în tot cursul anului o atitudine vădit pasivă sau chiar dușmănoasă față de profesori și față de învățătură. În această atitudine au mers chiar până acolo încât să refuze să răspundă la întrebările unor profesori.

Afară de aceste manifestări s-au întâmplat izolat și declarațiuni reacționare. Un student de la Filologie (mi se pare Bustya) a și fost arestat. Studentul Dálnoki Veres a recunoscut că el învață marxismul numai formal și numai din obligație impusă. Studentul Szabó Iuliu de la Facultatea de Științe naturale pune des colegilor săi întrebarea că de ce trebuie să fie toată lumea comunistă? Studenta Szabó Irina de la Facultatea de Filozofie făcea propagandă baptistă și se mândrea că hainele și le primește din America. Studentul Boncz Ștefan, membru de partid, de la Facultatea de Economie, făcea recent declarații antipartinice.

Trebuie însă să accentuez că majoritatea studenților au o atitudine politică și profesională constructivă și în această privință se poate observa o dezvoltare rapidă.

În urma manifestărilor reacționare, dar mai ales după publicarea articolului de fond al ziarului „Scânteia” despre vigilență, s-a hotărât ca în pragul examenelor să se vadă mai de aproape situația socială și purtarea elementelor vădit dubioase. Astfel, în ședința din 30 mai 1951 a Consiliului Universității, s-au putut identifica o serie de studenți dușmani de clasă.

– La Facultatea de Filozofie s-a constatat că există un student care este nepotul generalului horthyst Dálnoki Veres, executat de regimul de democrație populară ungară pentru crime de război și înaltă trădare. Acest student, sub regimul horthyst, a făcut școală militară horthystă, iar mai târziu a fost prizonier de război în Apus. Afară de faptul că Veres se trage dintr-o familie hiperfascistă și de faptul că a venit la Universitate din Apus, făcea declarațiuni reacționare și avea o purtare brutală sub orice critică, bătând crunt pe o colegă de a lui, pe Mészáros, care din această cauză a și părăsit Universitatea.

– Tot la Facultatea de Filozofie, care în primul rând crește cadre superioare pentru muncă ideologică, se găsește o baptistă, fiica unui preot baptist, care umblă regulat la biserică baptistă și face declarații proamericane, primind pachete din America.

– La Facultatea de Științe naturale este înscrisă fiica fostului horthyst Barta Ignat, care până la arestarea episcopului Márton Áron a fost unul dintre conducătorii Statusului romano-catolic.

– Tot la Facultatea de Științe naturale se găsește studentul Szabó Gyula, fost ofițer în armata horthystă (?), crescut într-o școală hitleristă.

S-au mai identificat câteva elemente de origine chiabură. Consiliul Universității a luat măsuri ca toate aceste elemente să fie îndepărtate din Universitate.

În completare: S-a constatat că studentul Horváth Gheorghe de la Facultatea de Pedagogie a fost szálásist, bătea pe locuitorii evrei din..., unde locuia, iar tatăl său a fost agentul siguranței române și horthyste, luând averea multor familii evreiești.

Acest student a reușit să primească postul de telefonist la Universitate, iar soția lui să devină funcționara serviciului de cadre și secretara sindicatului universitar. În această chestiune poate să dea informațiuni tov. Kohn Hillel și tov. Kaufmann Bella.

Cum se explică că aceste elemente au putut să se strecoare în rândurile studenților universitari și unii să ajungă chiar în funcțiuni politice și administrative importante?

1. În primul rând, în anul școlar curent se poate observa o delăsare în munca de partid. Lipsurile s-au putut constata și în ultimele adunări și ședințe ale organizației de partid și ale organizațiilor de bază. Unii tovarăși, ca Tóth Alexandru, Márton Iuliu, Berecki Andrei au recunoscut că mai multe luni nu prea s-au putut ocupa cu munca de partid, fiind prea ocupați cu munca profesională și cu alte sarcini. Unii tovarăși, ca tov. Berecki Andrei, fac chiar impresia că în munca de partid văd o povară, care îi împiedică în dezvoltarea lor profesională.

2. Întârzierea prea lungă a reorganizării partidului la Universitatea „Bolyai”. De aproape 6 luni se zvonea că organizația de partid și organizațiile de bază vor fi reorganizate, dar reorganizarea s-a făcut abia în luna trecută. Birourile, respectiv unii din birourile partidului în mod greșit și-au considerat funcțiunile ca sarcini provizorii, ceea ce a lăsat urme în munca lor. Cu ocazia prelucrării reorganizării s-a anunțat că organizația de partid de la Universitate va avea un secretar scos din producție. Această măsură este foarte necesară. Dar până acum hotărârea nu s-a executat.

3. Dat fiind că compoziția socială a organizațiilor de bază nu este încă destul de sănătoasă, majoritatea ei fiind mic burgheză, se poate observa o mare lipsă în privința folosirii armei criticii și autocriticii față de conducerea organizațiilor de bază și față de conducerea administrativă a Universității. Activitatea atât a organizațiilor de bază, cât și birourilor se rezumă tot mai mult la probleme tehnice profesionale.

4. Am impresia că fostul Sector și Comitetul Orășenesc nu se interesează îndeajuns de munca de partid direct la membrii de partid și părerile și le formează numai din raporturile birourilor. Dat fiind slăbiciunile muncii noastre politice și a lipsei criticii și autocriticii, trebuie să țină contact și cu membrii de partid, interesându-se direct de situația și munca fiecărei organizațiuni de bază aparte. Astfel s-ar fi putut scoate în evidență greșelile.

5. Lipsă de vigilență din partea comisiilor instituite pentru examenele de admitere, care n-au selecționat destul de strict studenții admiși la Universitate. Comisiile s-au lăsat influențate de lipsurile de la diferitele facultăți și de „pregătirea” profesională a unor elemente cu origine chiabură. Lipsa de vigilență politică se poate observa și la decani și profesori, lăsându-se influențați de „pregătirea” profesională a unor elemente dușmănoase, uitând de faptul că această pregătire este formală și pe aceste elemente nu se pot baza.

În orice caz, în urma ultimelor învățăminte, se poate observa o oarecare îmbunătățire. Pentru ca însă acest progres să poată lua un avânt mare, este absolut necesar ajutorul organelor de partid superioare. În baza greșelilor observate de mine, eu propun următoarele măsuri:

1. Cunoașterea mai adâncă și reală a muncii fiecărei organizații de bază prin consultarea directă a membrilor și, natural, a birourilor.

2. Prelucrarea critică a greșelilor și a învățămintelor ce se trag din aceste greșeli, atât în birourile organizațiilor, cât și în ale organizațiilor de bază, și eventual în ședința plenară a sindicatului universitar.

3. În cursul acestei prelucrări, o prelucrare detaliată și concretă a unor cazuri tipice (ca de ex. Dálnoki Veres, contra căruia s-a început o acțiune disciplinară,

care însă între timp a fost mușamalizată, sau a lui Horváth), arătând concret greșeala fiecărei persoane în parte.

4. Completarea postului de secretar al organizației de partid.

5. Pregătirea temeinică a alegerilor prin consultarea directă a membrilor și prin agitație și lămuriri corespunzătoare.

6. Asigurarea la timp a vigilenței la examenele de admitere pentru anul școlar viitor și examinarea detaliată a fiecărui student înscris la Universitate, pentru a descoperi și demasca elementele dușmănoase ce se mai ascund la Universitate.

7. Încurajarea criticii și autocriticii membrilor și birourilor organizațiilor de bază prin participarea mai deasă la ședințe a delegaților organelor superioare.

Cred că prin acest ajutor, munca noastră politică s-ar îmbunătăți și s-ar deschide o eră cu totul nouă în viața noastră de partid și prin aceasta și în munca noastră profesională.

Cluj, la 10 iunie 1951

Demeter Ioan

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 165/1951, f.142-145)

201

Comitetul Regional Cluj
Secția Propagandă și Agit.
Sectorul Știință

Raport

asupra situației lucrării: „Istoria mișcării muncitorești din Transilvania”

Având în vedere importanța acestei lucrări, s-a programat antrenarea în muncă a unui număr mare de persoane, sub îndrumarea unui colectiv de conducere și coordonare al cărui responsabil este tov. Constantin Negulescu, secretar științific al Filialei din Cluj a Academiei R.P.R. După stabilirea planului și a tehnicii de lucru, care au fost expuse într-o ședință la care a participat o parte însemnată a membrilor colectivului de muncă, s-au împărțit sarcinile în mod corect. Perioada cercetată începe la anul 1867 și merge până la anul 1918.

S-au constituit mai multe colective:

1. Colectivul Institutului de istorie și filosofie, care cuprinde membrii Institutului și membri ai corpului didactic și didactic ajutător de la Facultățile de istorie de la Universitățile „Victor Babeș” și „Bolyai” din Cluj. Responsabil al colectivului: Ștefan Pascu[1].
2. Colectivul cadrelor de științe sociale de la Universitățile „Victor Babeș” și „Bolyai”, responsabil: P. Apostol[2] și T. Bugnariu.
3. Colectivul pentru studierea literaturii propriu-zise, responsabil I. Breazu[3] și Jancsó E.[4]
4. Colectivul pentru adunarea pieselor originale nepublicate privind mișcarea muncitorească, responsabil: Jordáky L.

Distribuirea sarcinilor.

I. Colectivului de la Institutul de istorie și de la facultățile de istorie li s-au trasat următoarele sarcini:

- a) Întocmirea unei liste bibliografice a ziarelor apărute în Transilvania și Ungaria în perioada dintre 1867-1918.
- b) Întocmirea unei liste bibliografice de cărțile în care se găsesc știri privitoare la mișcarea muncitorească din Transilvania.
- c) Întocmirea unei liste despre cărțile ideologice răspândite în mijlocul muncitorimii din Transilvania în această perioadă.
- d) Cercetarea unei părți a presei apărute în Transilvania și Ungaria în această perioadă.
- e) Cercetarea literaturii istorice în care se găsește material în legătură cu această problemă.
- f) Cercetarea arhivelor exploatării miniere de la Baia Sprie.

II. Colectivului de la catedrele de științe sociale i s-au trasat următoarele sarcini:

- a) Cercetarea unei părți a presei.
- b) Studiarea materialului ideologic.

III. Colectivului pentru studierea literaturii propriu-zise i s-a dat sarcina de a studia literatura progresistă din această perioadă.

IV. Colectivului pentru adunarea pieselor originale nepublicate i s-au dat următoarele sarcini:

- a) A cerceta arhivele sindicatelor și a aduna toate piesele importante: procese-verbale, manifeste etc.
- b) A aduna material fotografic, tablouri, drapele de-ale sindicatelor muncitorești.
- c) A culege alte informații, date, grafice etc, de la persoane care au participat la mișcarea muncitorească.
- d) A fotografia piesele considerate importante, oriunde le-ar găsi.

Stadiul lucrării.

I. Colectivul Institutului de istorie și filosofie, care înglobează și cele două facultăți de istorie, a realizat până acum următoarele:

- a) S-a întocmit lista periodicelor apărute în Transilvania între anii 1867-1918.
- b) S-a întocmit o listă bibliografică cuprinzând 245 lucrări istorice, în care se găsește material privitor la mișcarea muncitorească și la dezvoltarea economică a Transilvaniei.
- c) S-au cercetat următoarele ziare:
 - „Adevărul” – din Budapesta, între 1903-1907;
 - „Gazeta Transilvaniei” – între anii 1900-1907;
 - „Românul” – din Arad, din anul 1911;
 - „Activitatea” – din Orăștie, între anii 1900-1907;
 - „Foaia poporului” – din Sibiu, din anul 1918;
 - „Temeschwarer Zeitung” – din anul 1871;
 - „Neue Temeschwarer Zeitung” – din anul 1871;
 - „Siebenbürgische Wochenblatt” – din anul 1871;
 - „Népszava” – din anii 1900-1906.

Din aceste ziare s-au scos până acum cca. 1000 fișe cu material. Din acest material s-au dactilografiat până în prezent cca. 800 de fișe, care au fost verificate, corectate, clasate și trimise la București într-un exemplar[5].

- d) Din literatura istorică sau alte izvoare de informație s-au extras până acum 10 fișe din lucrarea lui Preyer, *Monografie der Temescher Banat*, și cca. 400 din lucrarea *A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak* din anii 1902-1905. Dintre acestea au fost dactilografiate până acum cca. 250, care au fost apoi verificate și trimise într-un exemplar la București.
- e) A întocmit o listă de 52 de cărți și broșuri ideologice, citite de socialiștii din acea vreme.
- f) A fotocopiat 8 documente din arhiva Baia Sprie. Materialul cercetat, corectat, a fost grupat în 9 capitole potrivit instrucțiunilor primite, având în plus unele capitole.
 - 1. Începuturile mișcării muncitorești în Transilvania.
 - 2. Mișcările greviste din Transilvania între 1900-1905.
 - 3. Greva generală din 1906.
 - 4. Greve și mișcări ale muncitorilor agricoli din Timiș-Torontal și din alte părți ale Transilvaniei.
 - 5. Răzvrățiri și agitații socialiste și muncitorești între 1900-1905.
 - 6. Ideologie și organizare.
 - 7. Congrese, conferințe și adunări muncitorești și socialiste.
 - 8. Formarea sindicatelor în Transilvania.
 - 9. Mișcarea muncitorească din 1918 în Transilvania.

II. Colectivul catedrelor de științe sociale de la cele două Universități a început cercetarea presei ce i-a fost repartizată, însă randamentul până acum a fost neînsemnat. La fel a început studierea materialului ideologic.

III. Colectivul pentru studierea literaturii propriu-zise nu și-a început încă munca.

IV. Colectivul pentru adunarea pieselor originale nepublicate:

- a) A cercetat arhiva sindicatului metalo-chimic, de unde a adunat un material bogat (procese-verbale).
- b) A cercetat arhiva sindicatului muncitorilor tipografi, unde la fel a reușit să adune un material prețios (procese-verbale, tablouri, manifeste, ziarul „Népszava” din anii 1895-1910, „Magyar Nyomdászok Évkönyve” din anii 1888-1924 și „Tipografia” din anii 1885-1910).
- c) A cercetat arhiva sindicatului muncitorilor constructori, de unde a adunat procese-verbale, manifeste și drapele vechi.
- d) A cercetat arhiva sindicatului muncitorilor ospătari, unde s-au găsit procese-verbale.

Materialul selecționat a fost fotografiat și se trimite la București potrivit inventarului însoțitor.

Planul de muncă în viitor.

I. Colectivul Institutului de istorie și al celor 2 facultăți de istorie:

- a) Va continua cercetarea ziarelor amintite până la 1918.
- b) Va cerceta în mod special Congresul Muncitoresc din 1893.
- c) Va lua în cercetare presa între 1867-1900.
- d) Va cerceta literatura istorică.
- e) Va continua cercetarea rapoartelor poliției în legătură cu mișcarea muncitorească.

f) Va continua cercetarea arhivelor de la Baia Sprie, pentru selecționarea materialului.

II. Colectivul de la catedrele de științe sociale va studia materialul ideologic.

III. Colectivul pentru literatură propriu-zisă va studia literatura progresistă și muncitorească.

IV. Colectivul pentru adunarea materialului sindical:

a) Va continua cercetarea arhivelor sindicale pentru adunarea de nou material.

b) Va lua legătura cu persoane particulare care au material în legătură cu mișcarea muncitorească.

c) Va procura fotografii și alte obiecte în legătură cu mișcarea muncitorească.

În perioada următoare, conducerea colectivului pentru istoria mișcării muncitorești își va lărgi sfera de activitate, cuprinzând și alte centre importante din Transilvania, unde se poate găsi material important. În acest scop a fost ales, în calitate de coordonator, tov. Jordáky. Este important acest lucru, deoarece în unele orașe localnicii au început să adune material pentru mișcarea muncitorească din orașul respectiv (de ex. Timișoara) și în al doilea rând e bine să fie antrenate elementele din provincie în munca aceasta atât de importantă.

Pentru a duce cu succes la îndeplinire sarcinile trasate pentru munca de viitor, avem nevoie de sprijinul material și moral al tuturor organizațiilor și asociațiilor culturale, politice și de masă. Pe lângă sprijinul care ni-l dă Filiala Academiei din Cluj și Regionala de Partid din Cluj, avem nevoie de sprijinul organizațiilor de partid din celelalte orașe. Este necesar să se dea ca sarcină imediată tuturor filialelor din Transilvania ale Societății de istorie, filologie și folclor, adunarea materialului local pentru mișcarea muncitorească. Avem nevoie de o mașină pentru a putea organiza și controla munca colectivelor din celelalte orașe; avem nevoie de acoperirea cheltuielilor de deplasare în aceste orașe; ne lipsește hârtia și alte materiale de scris: mașini de scris, panglici etc; avem nevoie de una-două dactilografe speciale, care să transcrie materialul adunat de colective, pentru că dactilografele de împrumut de la o instituție sau alta nu dau randamentul necesar, neputând lucra încontinuu la această temă[6].

Șeful Sectorului de Știință

Moș Traian

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 202/1951, f.61-64)

[1] Ștefan Pascu (1914-1998), absolvent al Universității din Cluj (1938), doctor în istorie (1942). La data când i se încredințase coordonarea colectivului de cercetare pentru viitoarea *Istorie a mișcării muncitorești din Transilvania* era conferențiar la Universitatea din Cluj, din 1962 devenind profesor titular. A fost decan al facultății de istorie și filozofie (1962-1968) și rector al Universității (1968-1976), iar din 1973 director al Institutului de istorie din Cluj. Membru al Academiei R.S.R. și președinte al secției de științe istorice (din 1974). A fost unul din istoricii „oficiali” ai regimului comunist, coordonând, editând și scriind numeroase volume și studii de specialitate. A colaborat la publicarea volumului II din *Istoria României* (1962), *Din istoria Transilvaniei* (2 vol., 1960), *Documente privind istoria României* (seria C) ș.a. Dintre cărțile de autor se cuvin a fi reținute: *Meșteșugurile din Transilvania până în sec. XVI* (1956), *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia* (1968), *Voievodatul Transilvaniei* (4 vol.), *Revoluția populară de sub conducerea lui Horea* (1984) etc. Pentru bibliografia parțială a lui Șt. Pascu, vezi *Sub semnul lui Clío. Omagiu acad. prof. Ștefan Pascu la 60 de ani de la naștere*, Cluj, 1974, p.17-56.

[2] Pavel Apostol, absolvent al facultății de litere și filozofie și doctor al Universității din Cluj, „magna cum laude”, la 23 iunie 1948, cu *Problema omului în lumina materialismului dialectic*

(conducător L. Blaga; Rapoarte semnate de L. Blaga și Al. Roșca; cf. *Arh.St.Cluj, Facultatea de Litere-corespondență, dos. 295/1948*; vezi și Lucian Nastasă, *O relație controversată: Lucian Blaga-Pavel Apostol*, în „Dacia literară”, VIII, 1997, nr.2, p.27-28). Profesor de marxism la Universitate și șef al secției de filozofie a Filialei Cluj a Institutului de istorie a filosofiei. A fost redactorul șef al ziarului „Lupta Ardealului”, organul de presă al județenei de partid Cluj. Din volumele publicate: *Iluzia evadării* (1958), *Normă etică și activitate normată* (1968), *Omul anului 2000* (1972), *Calitatea vieții și explorarea viitorului* (1975) ș.a.

[3] Ion Breazu (1901-1958), absolvent al Universității din Cluj, asistent la Laboratorul de fonetică experimentală și la catedra de literaturi moderne, sub direcția lui Sextil Pușcariu. Redactor al publicației clujene „Societatea de mâine” (1926-1933) și director al revistei „Transilvania” (1941-1945). După război a lucrat ca cercetător științific în cadrul Filialei Cluj a Academiei. Editor al *Bibliografiei periodicelelor* (1928-1930) și *Bibliografiei publicațiilor* (1931-1935), autor a două volume de *Studii de literatură română și comparată* (1970-1973).

[4] Elemér Jancsó (1905-1971), istoric și critic literar, profesor de liceu (1928-1942) și apoi cadru universitar la Cluj. Membru al Academiei de Științe Social-Politice. Autor al unor volume, precum: *Az erdélyi nyelvmtűvelő társaság iratai* [Documentele societății pentru dezvoltarea limbii din Ardeal] (1955), *Irodalomtörténet és időszertűség* [Istorie literară și actualitate]; *Studii literare* (1983) ș.a., din care nu pot fi omise portretele din *Kortársaim* [Contemporanii mei] (1976).

[5] Aceste materiale și informații au fost utilizate la publicarea seriei *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I-III, în 6 tomuri, apărute la București între 1964-1973, elaborate sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. Fiecare periodic are un studiu introductiv, cu informații bibliografice și încadrarea lui în epocă, urmat de texte din publicația respectivă, facsimile etc.

[6] O cantitate semnificativă din materialul documentar rezultat în urma cercetărilor – așa cum era preconizat în documentul de mai sus – a fost depusă la Institutul de Istorie al Partidului de pe lângă C.C. al P.C.R. O lucrare de sinteză pe această temă, „Istoria mișcării muncitorești din Transilvania”, nu a mai apărut, însă o bună parte din material se regăsește în mai multe texte apărute până în 1989.

202

REFERAT

Despre situația în privința editării literaturii științifice în limba maghiară

În Republica Populară Română, datorită aplicării consecvente a politicii naționale staliniste în țara noastră de către Partidul Muncitoresc Român, viața culturală a naționalităților conlocuitoare a luat un avânt puternic. Astfel, în ce privește populația maghiară a republicii noastre, putem arăta că rețeaua școlară care deservește această populație cuprinde mii de școli primare, sute de școli medii și tehnice, o universitate, un institut medico-farmaceutic, o facultate agronomică, câte o secție cu limba de predare maghiară la institutele de artă și la institutul de științe juridice și economice recent înființat.

Presa zilnică, reviste literare și de specialitate, secțiile de limbă maghiară ale diferitelor edituri, în frunte cu Editura P.M.R., asigură largi posibilități de publicare a operelor politice, literare și artistice, care în formă națională contribuie la ridicarea nivelului cultural și politic al oamenilor muncii și la dezvoltarea culturii socialiste în țara noastră.

Față de producția bogată în toate celelalte domenii de creație culturală și artistică, în domeniul publicațiilor științifice în limba maghiară se constată o serioasă rămânere în urmă, care necesită măsuri grabnice pentru îndreptarea situației actuale.

Prin existența unui număr destul de mare de institute de învățământ superior, cu limba de predare maghiară, prin atragerea unui număr însemnat de cercetători

maghiari la colaborare în cadrul institutelor centrale de cercetare științifică și mai ales a institutelor care funcționează în cadrul Filialei din Cluj a Academiei R.P.R., s-au creat mari posibilități atât pentru cadrele științifice existente, cât și pentru creșterea de noi cadre din rândurile tinerilor absolvenți ai școlilor superioare. Față de numărul mare al cadrelor științifice maghiare existente, publicarea lucrărilor științifice este minimă. În cursul anului 1951 au apărut doar două articole în limba maghiară în revista științifică a Filialei din Cluj a Academiei, iar numărul articolelor publicate în limba română de către cercetătorii maghiari este și el infim, mai ales dacă luăm în considerare că la institutele de învățământ superior cu limba de predare maghiară funcționează peste 1000 de membri ai corpului didactic și ajutător.

Care sunt cauzele acestei situații?

În primul rând faptul că nu s-a clarificat importanța publicării rezultatelor cercetărilor întreprinse în diferite domenii și în limba maghiară, ca o contribuție atât la dezvoltarea vieții culturale științifice din R.P.R. în general, cât și a dezvoltării vieții culturale a populației maghiare din țara noastră. Ca urmare, nu s-au luat măsurile organizatorice necesare pentru a asigura planificarea publicării acestor lucrări prin forurile competente, ceea ce a dus la carența pe care am arătat-o mai sus.

În prezent, publicarea lucrărilor cu caracter științific este de competența Academiei R.P.R., a Editurii de Stat pentru literatură științifică și a institutelor de învățământ superior.

În ce privește Editura de Stat, ea are o subredacție la Cluj, scoate planificat cărți și broșuri în limba maghiară. Dacă până în prezent nu a dat cuvenita atenție încurajării producției originale și și-a concentrat forțele mai ales pentru traduceri, în ultima vreme s-a produs o cotitură serioasă în această direcție. Editura de Stat, în strânsă colaborare cu institutele de învățământ superior cu limba de predare maghiară, a inițiat întocmirea unui număr de lucrări originale cu caracter actual și practic. Aceste lucrări, încadrate în planul de ediție pentru anul 1952, sunt în curs de redactare. De asemenea, Editura a discutat cu cercetătorii în linii generale planul ei pentru 1953, astfel încât se merge spre o planificare de perspectivă a muncii.

Însă câmpul de activitate al Editurii de Stat pentru literatură științifică este limitat prin faptul că ea are menirea să publice în primul rând lucrări de circulație mai largă, care pot să fie difuzate într-un tiraj mai mare. Publicarea lucrărilor de mai strictă specialitate este de competența Academiei și a institutelor de învățământ superior. Academia R.P.R. dispune de o editură proprie și de o rețea de publicații periodice fie pe specialități, fie editate de către Filialele ei.

Până în prezent, publicarea literaturii științifice în limba maghiară nu a format obiectul unei preocupări sistematice din partea Academiei. Problema s-a pus în legătură cu inițiativa Filialei din Cluj, care a publicat în două numere consecutive ale revistei ei câte un articol în limba maghiară, cu rezumat în limba română. Prezidiul Academiei a luat în această chestiune o hotărâre în ședința ei din 18 iulie 1951, care spune: „în primul rând, absolut toate lucrările să fie publicate în limba română, cu rezumat în limba franceză și rusă, iar la cererea expresă a autorilor maghiari poate fi publicat și textul integral în limba maghiară” (adresa nr. 719/C din 27 iulie 1951). Dacă această hotărâre reprezintă un progres față de atitudinea anterioară, care era opusă publicării integrale a textelor maghiare, ea nu rezolvă decât parțial și într-un mod cu totul insuficient problema. Nemaivorbind despre faptul că există unele lucrări, mai ales din domeniul lingvisticii și istoriei literare, a căror publicare integrală în limba română nu prezintă nici un interes pentru cercetătorii români și despre trăgănarea excesivă a publicării articolelor permise (sunt articole

trimise acum un an și mai bine, a căror traducere nici nu a început încă), credem că a vedea toată problema numai sub raportul includerii unor articole în revista Filialei din Cluj, este prea strâmt și nu atacă miezul problemei. Problema principală, după părerea noastră, este că Academia trebuie să-și organizeze în așa fel activitatea ei editorială încât să încurajeze producția originală a cercetătorilor maghiari prin publicarea lucrărilor lor în limba maternă, să publice lucrările lor valoroase și de un interes mai larg în limba română și să aibă grijă ca anumite lucrări originale românești să fie traduse și publicate și în limba maghiară. Noi ridicăm aici numai problema limbii maghiare, în care există cadre științifice numeroase, dar credem că problema se pune și pentru celelalte naționalități conlocuitoare, chiar dacă viața lor științifică nu este încă prea dezvoltată.

Între obiecțiunile ridicate împotriva publicării de către Academie a lucrărilor științifice în limba maghiară figurează și argumentele că aceasta ar constitui o încurajare a tendințelor de izolare și că nu ar exista un public suficient de larg pentru asemenea publicații. Credem că aceste argumente nu sunt temeinice. Publicarea literaturii științifice în limba maghiară este o parte integrantă a politicii naționale staliniste aplicate în țara noastră în toate celelalte domenii. Din moment ce luptăm pentru dezvoltarea largă și bogată a culturii socialiste în țara noastră, faptul că operele create în acest spirit ar putea să apară și în limba maghiară nu ar constitui deloc o încurajare pentru spiritul de izolare, dimpotrivă, ar contribui la combaterea lui. În acest sens este necesar să se publice cât de multe lucrări originale, să se traducă cât de multe lucrări din limba română și în limba română.

Existența a mii de cadre didactice superioare, medii și elementare, a mii de studenți maghiari, creșterea rapidă a unei intelectualități noi din rândurile clasei muncitoare este o dovadă grăitoare a existenței unui public care va citi din ce în ce mai mult și publicațiile științifice de specialitate. Credem deci că Academia ar trebui să revizuiască politica ei editorială, în sensul să asigure posibilități serioase pentru publicarea lucrărilor științifice în limba maghiară.

În ce privește institutele de învățământ superior, ele au sistat orice activitate de publicare – în afară de multiplicarea cursurilor – de la reforma învățământului superior. Această măsură, justă la timpul ei, pentru a curma publicarea de materiale necontrolate, adânc pătrunse de cosmopolitism și naționalism, a devenit astăzi o piedică serioasă în calea dezvoltării cercetărilor științifice și a ridicării prestigiului științific al institutelor noastre de învățământ superior. Există o hotărâre a Ministrului Învățământului Public, luată încă în 1950, care a prevăzut pentru anul 1951 editarea unei reviste științifice comune a celor două universități din Cluj. Traducerea în viață a acestei hotărâri ar crea încă un for pentru publicarea rezultatelor obținute în munca de cercetare care este în curs în cadrul acestor universități și ar da o contribuție prețioasă mai ales pentru creșterea de noi cadre științifice.

Măsurile propuse în referatul nostru ar asigura în scurt timp lichidarea rămănerii în urmă în acest domeniu și ar permite ca posibilitățile reale ce există pentru a asigura o producție valoroasă să fie din plin utilizate.

Cluj, la 13 dec. 1951

Rector
Nagy István

Director de studii
Csehi

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 184/1951, f.69-72)

Referat

Asupra activității Biroului Regional U.P.M. Cluj

În urma studiului pe care l-am făcut pe teren pentru a mă convinge despre activitatea și colaborarea care există în sânul Biroului Regional U.P.M., am putut constata următoarele:

După schimbările care au avut loc în ultimul timp în cadrul Biroului Regional U.P.M., adică prin plecarea tov. Balogh, fost președinte al acestei organizații, la școala de 1 an de partid, cât și prin scoaterea tov. Beluska, fost organizator al acestei organizații și instalat la Sfatul Popular Regional, a fost nevoie pentru a se face unele schimbări în cadrul acestui birou, totodată de a se coopta alți tov. în locul celor plecați.

Astfel, tov. Beszterczei, cu aprobarea Comitetului Regional de Partid și a C.C. al U.P.M., a fost instalat în funcția de președinte al acestei organizații, iar tov. Horváth trecut din funcția de resp. cu educația politică în cadrul Biroului Regional U.P.M. în funcția de resp. organizatoric al acestui Birou. Pe când tov. Mátyás, fost instructor regional, a fost promovat în cadrul Biroului ca resp. cu educația politică pe regiune.

Țin să precizez că în prezent acest tov. Mátyás este scos din muncă și trimis în producție pe motivul că nu are situația clară din anul 1942-1943 și prin faptul că are rude apropiate de chiaburi (el nu este membru de partid).

După reîntoarcerea tov. Beluska de la Sfatul Popular Regional și trimis fiind de către Comitetul Regional de Partid îndărăt în muncă la organizația U.P.M. era necesară o reorganizare în sânul Biroului. Tov. Beluska, care înainte de plecarea sa de la această organizație avea resortul organizatoric pe regiune, care de acum era un resort cunoscut de dânsul și totodată un om priceput în muncă, a fost stabilit de către C.C. al U.P.M. ca tov. Beluska să preia acest resort de la tov. Horváth, iar resortul cultural să fie preluat de către tov. Horváth, care la fel cunoștea mai bine acest resort, deoarece muncise mai mult timp în această funcție.

La data de 15.I.1952, când tov. Ungur din cadrul Sectorului org. de masă fiind împuternicit din partea Comitetului Regional de Partid pentru a prelucra această schimbare ce urma să se facă din cadrul Biroului Regional U.P.M., tov. Horváth a afirmat deschis că dânsul nu mai vrea să muncească în cadrul acestei org. de masă și că nu vede justă această schimbare de funcții dintr-un resort în altul. După foarte multe discuții, totuși tov. Horváth s-a liniștit și a preluat această funcție, dar nu și-a luat răspunderea față de această muncă, că o va putea duce până la capăt în cele mai bune condiții. Văzând această poziție a tov. Horváth față de o sarcină de partid, am procedat la studierea acestei probleme stând de vorbă și cu restul tov. din cadrul acestei organizații, de unde au reieșit următoarele:

Ceea ce îl determină pe tov. Horváth de a nu mai vrea să muncească în cadrul acestei organizații, se presupune că ar fi relațiile intime pe care le are tov. Horváth cu fosta activistă de la această organizație, în prezent redactoare la redacția „Világosság”, cu numele de Behabecz Magda. Influența pe care o are asupra muncii tov. Horváth această femeie este aceea că de când tov. Beluska Ioan, care s-a reîntors în muncă la U.P.M. și locuiește în aceeași casă cu tov. Horváth, tov. de acum nu se mai poate justifica față de soția dânsului atunci când merge târziu acasă, că a stat la sediul organizației sau că a avut diferite ședințe, deoarece tov. Beluska seara când se duce acasă este întrebat de soția tov. Horváth că soțul dânzei unde este și de ce

dânsul nu a venit acasă. Acest lucru se explică prin faptul că atâta timp cât tov. Beluska era în muncă la Sfatul Popular Regional, nu avea cunoștință de drumurile tov. Horváth, ori tov. Horváth ori de câte ori pleca târziu acasă se justifica față de soție că a stat la sediul organizației sau că a avut diferite ședințe, ori acum aceste justificări nu mai corespund realității, deoarece tov. Beluska ar putea să-i spună soției tov. dacă ar fi întrebat, dacă are ședințe sau nu, sau dacă se află la sediu.

Au fost și asemenea cazuri când tov. Horváth pleca mai din timp de la sediu, spunând că pleacă acasă, ori în realitate era invers, deoarece nu mergea acasă la sine, ci pleca în alte părți, și acest lucru era cunoscut după ce tov. Beluska ajungea mai târziu acasă și era întrebat de soția tov. Horváth că soțul dansei unde este. Cauzele ce-l determină pe tov. Horváth că nu mai vrea să muncească în cadrul acestei organizații sunt tocmai cele arătate mai sus și că dacă dânsul ar fi scos din această muncă și eventual să muncească în altă parte, ar putea să continue cu acea femeie fără a mai fi stingherit de nimeni.

Din cele arătate de tov. Horváth, din ce cauză nu mai vrea să muncească în cadrul organizației U.P.M., afirmă căci dânsul de când este membru în Biroul organizației U.P.M. niciodată nu a fost privit ca un membru din Birou și el simte că a fost ținut la o distanță de restul membrilor din Birou și că el nu mai vrea să fie haimanaua nimănui, căci și așa după ce se va reîntoarce tov. Balogh de la școală, iarăși va fi schimbat.

De la preluarea acestei funcții de către tov. Horváth, a dat dovadă de o nepăsare în muncă, nemaiactionând ca un membru al Biroului Regional, iar la diferite ședințe din cadrul organizației dă dovadă de o pasivitate în muncă, necontribuind la discuții sau la întrebări așa cum contribuia înainte.

Tot aici a mai reieșit că în cadrul acestui Birou, înainte de venirea tov. Beluska îndărăt la această organizație, o parte din membrii din Biroul de atunci au început să meargă pe o pantă greșită, căutând să localizeze unele greșeli pe care le făceau în muncă fără de a fi scoase aceste greșeli la suprafață pentru a putea fi ajutați. Așa s-a putut explica faptul atunci când tov. Beszterczei a fost chemat la București și înainte de plecare a chemat la dânsul în Birou pe tov. Horváth și tov. Finta, care era secretar de org. de bază, pentru a discuta împreună dacă e cazul să raporteze C.C. al U.P.M. legăturile care au existat în acel timp și între tov. Mátyás și femeia respectivă, ca până la urmă să cadă cu toții de acord ca să nu mai spună mai departe acest lucru și că ei nu au să spună nimănui cele întâmplate în cadrul organizației.

Tot tov. Horváth afirmă căci dânsul nu mai poate să aibă încredere în restul tov. din Biroul Regional, pentru că vede că nu se duce munca așa cum ar trebui în sânul acestui Birou, iar pe de altă parte tot tov. Horváth afirmă că tov. Beszterczei ar fi făcut parte din Partidul Imredist și că nu vede just ca acum să ducă munca cu un asemenea om.

Ca concluzii

În urma celor constatate pe teren a reieșit că într-adevăr există o oarecare ruptură în cadrul Biroului Regional și în special de la venirea tov. Beluska la această organizație, iar colaborarea între cei trei membri din Birou nu este așa după cum ar trebui, există o colaborare mai strânsă între tov. Beszterczei și tov. Beluska, iar cu tov. Horváth mai puțin, afară de discuțiile oficiale pe care le au împreună.

La această lipsă a contribuit în mare măsură și sectorul nostru, căci nu a fost destul de vigilant pentru a descoperi mai din timp aceste lucruri, care sigur au avut o influență și asupra muncii organizației respective.

[Despre] situația cu tov. Beszterczei, până în prezent nu a avut cunoștință sectorul nostru, urmează să ne informăm mai precis asupra acestui lucru, pentru a putea informa mai precis și Comitetul Regional de Partid.

Ținând cont de activitatea tov. Horváth, cât și de capacitatea sa de muncă, propun comitetului Regional de Partid să fie chemat în fața Biroului Regional de Partid pentru a i se arăta aceste lipsuri și totodată să fie chemat și tov. Beszterczei și tov. Beluska pentru a fi prelucrat cu tov. atitudinea pe care au avut-o față de această lipsă a tov. Horváth, care deși a fost cunoscută de dânsii, totuși nu i-a fost arătată tov. Horváth, atunci când a fost necesar. Poziția tov. Horváth față de această situație afirmă căci chiar dacă va rămâne mai departe în muncă, simte că nu va mai putea răspunde de muncă așa după cum a răspuns până acum și cere să fie pus într-o muncă în altă parte.

Cluj, 9.II.1952

Șeful Sectorului org. de masă
Pintea Ioan

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 71/1952, f.97-98)

204

A Magyar Népköztársaság Követsége, Bukarest
Légation de la République Populaire Hongroise

Bukarest, 1952. február 29.
Bizalmas

Tárgy: Látogatás a Magyar Népi Szövetség vezetőinél

Folyó hó 26-án délelőtt meglátogattam a romániai Magyar Népi Szövetség vezetőit, Juhász, Kacsó és Soós elvtársakat. Kezdetben tartózkodó magatartást tanúsítottak, később azonban beszélgetésünk közvetlen hangulatban folytatódott. Láthatólag jólesett nekik, hogy felkerestem őket, s annak a reményüknek adtak kifejezést, hogy a jövőben szorosabb lesz a viszony köztük és a követség között. Elmondták, hogy a Magyar Népi Szövetség egyik fő feladatát abban látják, hogy segítséget nyújtsanak az R.M.P.-nek a mezőgazdasági munkák gyors és zavartalan elvégzéséhez, a reakció és a sovinizmus elleni harchoz, a kolhozok és a T.O.Z.-ok kifejlesztéséhez. Egyik legaktuálisabb teendőjük a pénzreform és az ezzel kapcsolatos takarékoság megértetése a magyar dolgozókkal. Szerintük a magyar nemzetiségű dolgozók egyre inkább felismerik a román dolgozókkal való együttműködés fontosságát, és mindjobban átértzik, hogy munkájukkal saját országuk nemzetgazdaságát fejlesztik. Az R.M.P. türelmes nemzetiségi politikája egyre nagyobb méltánylásra talál a magyarlakta vidékeken. Hozzáfüzték, hogy a felülről jött rendelkezések végrehajtása terén vannak még zökkenők, az alsóbb szervek körében a több évtizedes sovinizma nevelés nyomai még megtalálhatók, azonban ezek a jelenségek mind ritkábbak. A Magyar Népi Szövetség vezetői főleg a kulturális téren elért eredményekkel vannak megelégedve. Kifejtették, például, hogy a vidéki kultúrotthonok a magyar és román dolgozók közös fellegvárai, s a fejlődés egy magasabb fokát jelentik szemben azzal az állapottal, mikor még külön magyar és külön román kultúrotthonok voltak. Kérdésemre kifejtették, hogy a távolabbi jövő perspektívája az, hogy a Magyar Népi Szövetség feladatait egyre inkább a népi tanácsoknak kell átvenni. E kérdés részletes megbeszélése elől azonban elzárkóztak.

Általában az volt a benyomásom, hogy kerülték az egyes aktuális kérdések behatóbb megbeszélését, anélkül hogy kétségbevonám jóhiszeműségüket és önzetlen fáradozásukat a magyar és román dolgozók együttműködése érdekében, mégis meglepett az a buzgalom, mellyel elhíttetni igyekeztek, hogy már egyáltalában nincsenek problémáik. Tájékoztatásukból az ember egy idillikus állapotot tételezhetne fel, amelyben már nincsenek nehézségek, nincs osztályharc, minden magától, szinte gombnyomásra működik. Ezt a magatartásukat elsősorban nem szerénytelenségnek vagy túlzott tartózkodásnak nevezném, mint inkább ideológiai felkészültségük hiányos voltának. Beszélgetésünk során kitűnt, hogy nemcsak a magyarországi fejlődéssel nincsenek tisztában, hanem a romániaiával sem. Juhász elvtárs például, a romániai magyar sajtóról beszélve, olyan újságneveket említett meg, melyek már régen megszűntek. Általában Juhász minden magyarázatát Kacsó helyesbítette. Az a meggyőződése, hogy elszakadva a tömegektől – mintegy elefántcsonttoronyba ülve – gépiesen hajtanak végre rendelkezéseket.

Természetesen e megállapításom kizárólag a fentebb említett három elvtársra vonatkozik, s nem a Magyar Népi Szövetség egész munkájára. Hogy ez utóbbiról véleményt tudjak mondani, ahhoz hosszabb itt-tartózkodásra és a viszonyok részletesebb ismerésére lesz szükségem. Fentebbi észrevételeim egy kb. másfél órás beszélgetés eredményei.

Forgács Egon, köv. tanácsos
id. ügyvivő

Kiss Károly külügyminiszter elvtársnak, Budapest

[TRADUCERE]

Ambasada Republicii Populare Ungare, București București, 29 februarie 1952
Légation de la République Populaire Hongroise *Confidențial*

Obiect: Vizită la conducerea Uniunii Populare Maghiare

La data de 26 a lunii curente i-am vizitat pe conducătorii Uniunii Populare Maghiare, pe tovarășii [Lajos] Juhász, [Sándor] Kacsó și [Ferenc] Soós. La început au manifestat o atitudine rezervată, dar mai târziu am purtat o discuție degajată. Era vizibil că vizita mea le-a făcut plăcere și și-au exprimat speranța că în viitor relațiile noastre cu Uniunea vor fi mai strânse. Mi-au spus că, în opinia lor, unul din principalele obiective ale Uniunii Populare Maghiare este să îi fie de ajutor Partidului Muncitoresc Român în efectuarea rapidă și netulburată a lucrărilor agricole, în lupta împotriva reacțiunii și a șovinismului, în dezvoltarea colhozurilor și a TOZ-urilor.

Una dintre cele mai importante sarcini ale lor la ordinea zilei este reforma monetară și, în legătură cu aceasta, conștientizarea în rândurile populației maghiare a necesității economisirii. În opinia lor, muncitorii de naționalitate maghiară recunosc din ce în ce mai mult importanța colaborării cu muncitorii români și devin tot mai conștienți de faptul că prin munca lor contribuie la dezvoltarea economiei naționale a țării lor. Politica tolerantă a P.M.R. privind naționalitățile este tot mai apreciată în regiunile locuite de maghiari. Au adăugat că mai există probleme în domeniul executării dispozițiilor primite de sus, urmele mai multor decenii

de educație șovinistă se mai regăsesc în rândul organelor inferioare, dar aceste fenomene sunt din ce în ce mai rare. Conducătorii Uniunii Populare Maghiare sunt mulțumiți mai ales de rezultatele obținute pe plan cultural. După cum au relatat, de exemplu, casele de cultură din provincie sunt citadele comune ale muncitorilor maghiari și români și reprezintă o dezvoltare de nivel superior față de situația când existau case de cultură separate pentru maghiari, respectiv români. La întrebarea mea au expus ideea că perspectiva unui viitor mai îndepărtat este ca sarcinile Uniunii Populare Maghiare să fie preluate de Sfaturile Populare. S-au eschivat însă de la discutarea în detaliu a acestei probleme.

În general, am avut impresia că au evitat discutarea mai profundă a unor probleme actuale. Nu mă îndoiesc de bunele lor intenții și de efortul depus de ei în ceea ce privește colaborarea între muncitorii maghiari și români, totuși am rămas surprins de zelul cu care încercau să mă convingă că nu mai au deloc probleme. Din relatarea lor se conturează o stare idilică, în care nu mai sunt greutăți și nici luptă de clasă, totul merge strună, aproape de la sine. Nu aș caracteriza acest comportament drept lipsă de modestie sau reținere excesivă, ci mai degrabă o deficiență a pregătirii lor ideologice. Pe parcursul discuției s-a evidențiat faptul că nu sunt în cunoștință de cauză nici în ce privește situația din Ungaria, dar nici în privința situației din România. De exemplu, tovarășul Juhász, vorbind despre presa maghiară din România, a amintit câteva ziare care au fost desființate cu mult timp în urmă. În general, Kacsó rectifica toate explicațiile lui Juhász. Am convingerea că ei s-au rupt de mase, stau ca într-un turn de fildeș și execută mecanic diferite dispoziții.

Bineînțeles, această afirmație se referă strict numai la cei trei tovarăși amintiți și nu la activitatea Uniunii Populare Maghiare în totalitate. Pentru a putea da relații privind aceasta din urmă, voi avea nevoie de o mai lungă ședere și de cunoașterea mai detaliată a relațiilor. Observațiile de mai sus sunt concluziile unei discuții de aproximativ o oră și jumătate.

Egon Forgács, consilier la ambasadă
Imputernicit ad interim

Tovarășului ministru de externe, Kiss Károly. Budapesta

(Magyar Országos Levéltár, KÜM [Arh.St.Budapesta, Ministerul de Externe], XIX-f-1-j-Rom-16/b-sz.n.-1945-1968-I, f.631)

205

A Magyar Népköztársaság Követsége
Ambassade de la République Populaire Hongroise

Bukarest, 1952. június 25.
Szigorúan bizalmas

Tárgy: Nemzetiségi kérdés fejlődése Romániában

Előadó: Kállai köv. titkár.

Már előbbi jelentésemben beszámoltam, hogy Gh. Gheorghiu-Dej elvtárs áprilisban a tanítókongresszuson elmondott beszédében a „nemzeti kisebbség” kifejezést használta az eddig szokásos „együttlakó nemzetiség” helyett. A kijelentés általános csodálkozást váltott ki, különösen a romániai magyarság körében. Az új kifejezés használatához semmi kommentárt nem fűztek.

Kállai hosszabb beszélgetést folytatott e kérdésről Sütő András fiatal íróval és a „Falvak Népe” című lap szerkesztőjével. Sütő közölte, hogy utasítást kapott a lapjuk, hogy egyelőre mindkét kifejezést párhuzamosan használják. Elmondta, hogy őt is nagyon megdöbbentette először ez a kifejezés. A Magyar Népi Szövetség vezetőségétől és a Párttól magyarázatot kértek. Azt a választ kapták, hogy a kifejezést Sztálin elvtárs is használja az Októberi Forradalom utáni műveiben, amikor is a Szovjetunió egyik szövetséges köztársaságában élő oroszokról mint nemzeti kisebbségről tesz említést.

E szerint az értelmezés szerint (Sütő és még több itteni magyar kulturális személyiség is hasonlóan nyilatkozott) az erdélyi magyarság is az egységes magyar nyelvhez és kultúrához tartozik. Ez az értelmezés különösen fontos, mivel az itteni magyarság vezetői körében volt egy olyan irányzat, amely egy külön „romániai magyar nemzetiségi kultúrát” akart kialakítani anélkül, hogy komolyabban figyelembe vette volna a magyar kulturális múlt hagyományait és a most nálunk kibontakozni kezdő új, szocialista kultúrát. A régi magyar kultúrából döntően csak az Erdélyben alkotott művek érdekelték. Ennek az irányzatnak fő híve az „Utunk” néhány munkatársa és Csehi Gyula, a kolozsvári Bolyai-egyetem professzora volt. Ide lehet számítani Nagy Istvánt is bátran.

Sütő ennek az irányzatnak a jellemzésére elmondta, hogy pl. még egy fél évvel ezelőtt az irányzat hívei felvetették azt a kérdést, hogy miért kell pl. Petőfivel a Romániában élő magyar kulturális szervezeteknek többet foglalkozni, mint pl. Hristo Botevvel vagy Eminescuval. Ez a gondolkodás erősen rányomta a bélyegét az „Utunk”, de az összes itteni magyar nyelvű kiadvány szerkesztésére is, és nagyon óvatosan vigyáztak arra, hogy a magyarországi kulturális élettel nehegy többet foglalkozzanak, mint a többi nép demokráciájával. (Persze a többivel is nagyon keveset foglalkoztak!) Sütő elmondta, hogy a körök, amelynek propagálói között a Népi Szövetség számos vezetője is volt, nem nézték jó szemmel, hogy az itteni fiatal írók a „Csillag”-ot, „Irodalmi Ujság”-ot és egyéb magyar lapokat olvasnak, és az egyes alkalmakkor ezekre hivatkoztak.

Elmondott egy másik példát is ezzel kapcsolatban. Így amikor a magyar képzőművészeti kiállítás Bukarestben volt, az itteni magyar képzőművészek (akik jelentős szerepet játszanak a román képzőművészetben!) kérték a Magyar Népi Szövetség vezetőségét, járjon közben, hogy a kiállítás lekerülhessen Kolozsvárra. A Népi Szövetség egyik vezetője erre azt felelte, hogy miért van erre szükség, bezzeg amikor itt volt a szovjet képzőművészeti kiállítás (reprodukciókban), akkor a kolozsváriak nem kérték.

Elmondta, hogy május óta szabadabban kezdik használni a magyar kulturális életünk tapasztalatait. Ez megmutatkozik abban is, hogy az „Utunk” egész komoly figyelmet szentel a különféle magyarországi kulturális megnyilvánulások kommentálásának.

Elmondta azt is, hogy most folyik az adatok gyűjtése Luca nacionalista elhajlásainak a bebizonyítására.

Kállai kérdezte, hogy lehet-e szó a jövőben a „nemzeti kisebbség” fogalmának elvi tisztázásáról. Sütő és más itteni magyar elvtársak szerint egyelőre szó sincs – és mindkét kifejezést használják, hogy később az „együttlakó nemzetiségek” kifejezést végleg elhagyják.

Sütő és számos magyar újságíró, népi szövetségi funkcionárius az utóbbi időben többször megjegyezte, hogy érthetetlennek tartják, hogy nálunk miért

használják az erdélyi magyar városok román kifejezését (Cluj, Târgu Mureș stb.) akkor, amikor ezt az itten élők magyarul használják és használhatják.

Pataki László követ.

[TRADUCERE]

Ambasada Republicii Ungare
Ambassade de la République Populaire Hongroise

București, 25 iunie 1952
Strict confidențial

Subiect: Dezvoltarea problemei naționalității în România

Referent: Kállai, secretar al Ambasadei

Am menționat deja în raportul anterior că tov. Gh. Gheorghiu-Dej, în discursul său ținut la congresul învățătorilor din luna aprilie, a folosit – în loc de binecunoscuta expresie „naționalitate conlocuitoare” – o nouă exprimare, „minoritate națională”. Noua sintagmă a fost primită cu multă surprindere de public, mai ales de ungurimea din România. Nici un comentariu nu a fost făcut despre folosirea acestei sintagme

Kállai a avut o discuție îndelungată pe această temă cu tânărul scriitor András Sütő[1], redactorul revistei „Falvak Népe” [Populația satelor]. Sütő a declarat că revista lor a primit instrucțiuni pentru folosirea paralelă deocamdată a celor două formule. A mai spus că el a fost foarte surprins de această expresie. Au cerut explicații din partea conducerii Uniunii Populare Maghiare și a Partidului [Comunist]. Răspunsul a fost că și tov. Stalin folosește această expresie în operele sale de după Marea Revoluție din Octombrie, atunci când se referă la rușii care trăiesc într-o republică federativă a Uniunii Sovietice ca la o minoritate națională.

Conform acestei interpretări (Sütő și încă mai multe personalități culturale s-au pronunțat similar), și ungurimea transilvană face parte din limba și cultura unitară maghiară. Această interpretare este deosebit de importantă, pentru că printre conducătorii maghiari locali s-a răspândit o orientare care dorea crearea unei „culturi a naționalității maghiare din România”, independentă, fără a lua mai serios în considerare tradițiile trecutului cultural maghiar și noua cultură socialistă de la noi în proces de afirmare. Din vechea cultură maghiară îi interesau doar creațiile din Transilvania. Susținătorii principali ai acestui curent au fost câțiva colaboratori de la revista „Utunk” și profesorul universității „Bolyai” de la Cluj, Gyula Csehi[2]. De asemenea, îl putem încadra și pe István Nagy în rândul acestora.

Sütő a spus în caracterizarea acestei orientări că, spre exemplu, cu numai jumătate de an în urmă, susținătorii acestei orientări și-au pus întrebarea că de ce s-ar ocupa organele culturale maghiare din România mai mult cu Petőfi, de pildă, decât cu Hristo Botev sau Eminescu, să zicem. Acest tip de gândire și-a pus amprenta pe „Utunk”, dar și pe tipăriturile în limba maghiară redactate aici și sunt foarte vigilenți ca să nu se ocupe nimeni mai mult de viața culturală din Ungaria decât de democrația altor popoare. (Desigur că s-au ocupat foarte puțin și de acestea!). Sütő a mai spus că cercurile printre ai căror propagatori se regăseau și numeroși conducători ai Uniunii Populare, nu au privit cu ochi buni faptul că tinerii

scriitori de aici citesc revistele „Csillag” [Steaua], „Irodalmi Újság” [Jurnalul Literar] și alte publicații maghiare și în anumite situații fac referire la acestea.

A mai menționat și un alt exemplu în acest sens. Cu ocazia organizării expoziției ungare de artă vizuală din București, artiștii maghiari de aici (care joacă un rol important în viața artistică românească) au rugat Uniunea Populară Maghiară să facă demersurile necesare pentru ca expoziția să fie adusă la Cluj. La această rugămintă, unul dintre membrii conducerii a răspuns că la venirea expoziției de artă vizuală sovietică (în reproducere) clujenii nu au cerut așa ceva.

El a mai spus că din luna mai s-a început să se folosească mai liber experiența vieții noastre culturale ungare. Acest lucru este relevant și de faptul că „Utunk” arată mult interes în comentarea diverselor manifestări culturale din Ungaria.

A mai vorbit despre faptul că este în curs adunarea datelor pentru demonstrarea deviației naționaliste a lui Luca[3].

Kállai a întrebat dacă în viitor poate fi vorba de o clarificare de principiu a sintagmei „minoritate națională”. După părerea lui Sütő și a altor tovarăși maghiari, deocamdată nici nu intră în discuție acest lucru – și se folosesc ambele sintagme, pentru ca ulterior să se renunțe total la denumirea de „naționalitate conlocuitoare”.

Sütő și alți numeroși publiciști, funcționari ai Uniunii Populare, au făcut în ultima vreme în mod repetat o remarcă, anume că este fără sens folosirea la noi a denumirilor românești ale localităților ardelen (Cluj, Târgu Mureș etc) dacă locuitorii de aici folosesc și pot folosi toți denumirea maghiară.

László Pataki, ambasador

(*Magyar Országos Levéltár, KÜM [Arh.St.Budapesta, Ministerul de Externe], XIX-J-1-j-Rom-16/b-001196-195, f.632*)

[1] András Sütő (n. 1927), scriitor maghiar, redactor șef la „Falvak Népe” din Cluj (1950-1954), iar din 1958 la „Új Élet” din Târgu Mureș. Victimă a provocărilor și confruntărilor româno-maghiare din martie 1990 la Târgu Mureș, în urma cărora își pierde parțial vederea (vezi cartea sa *Ochi pentru cuvânt* și Judit Simon, *Peisaj citadin cu români și maghiari*, Oradea, Edit. Scripta, 2000).

[2] Gyula Csehi (1910-1976), critic și istoric literar, profesor la Universitatea „Bolyai” din 1947, șef de serviciu la Institutul de istorie și filosofie al Academiei, director al secției social-politice din Institutul de Studii româno-sovietice. Între 1 ianuarie 1945-1 septembrie 1947 a lucrat la Regionala P.C.R. Oradea. Autor al unor lucrări, precum: *Munkásosztály és irodalom* [Clasa muncitoare și literatura] (1963), *Modern Kalliope vagy regény és valóság* [Moderna Caliope sau romanul și realitatea] (1969), *Felvilágosodástól felvilágosodásig* [De la iluminism la iluminism] (1972), *A kritika jelenléte és utóélete* [Prezența și posteritatea criticii] (1977) ș.a.

[3] De mai multe luni începuse „adunarea datelor” asupra „devierii de dreapta” a lui Vasile Luca și a subordonaților săi, criticați deja în cadrul Plenarei C.C. al P.C.R. din 19 februarie-1 martie 1952.

Stenograma ședinței ținute în ziua de 19 februarie 1953 cu conducerea Uniunii Populare Maghiare

Tovarășul Juhász, președintele C.C. al U.P.M., arată în câteva cuvinte trecutul organizației M.A.D.O.SZ., care a fost înființată în anul 1934 și scopul principal al ei a fost de a lupta împotriva asupririi naționale; această organizație, datorită îndrumării partidului, a și îndeplinit această sarcină. În anul 1944, această orga-

nizație s-a transformat în U.P.M., însă scopul acestei organizații s-a schimbat și sarcina principală a U.P.M. a fost de a ajuta partidul în zdrobirea guvernului fascist, de a lupta împotriva șovinismului și de a crea o înțelegere frățească între poporul român și maghiar. Putem spune, aceste sarcini, datorită ajutorului dat de către partid, în mare parte au fost îndeplinite. Iar în prezent, în Republica Populară Română nu mai există asuprire națională, fiecare naționalitate are drepturi egale, din această cauză nu mai este necesară nici existența unei organizații naționale care să lupte pentru drepturile națiunii respective.

Avem 41 deputați în Marea Adunare Națională, la fel avem tovarăși de naționalitate maghiară în conducerea partidului, a guvernului, în Sfaturile Populare și în toate domeniile politice, economice și culturale. Nu de mult a fost creată Regiunea Autonomă Maghiară[1], care contribuie la dezvoltarea și mai rapidă a acestei regiuni. În acest fel, organizația U.P.M. nu mai este altceva decât bețe în roate.

Toți muncitorii care sunt încadrați în producție sunt cuprinși în sindicatele respective, iar aceeași situație este și la sate, unde rolul principal îl au Sfaturile Populare, și în acest fel organizația U.P.M. nu mai are nici o activitate. Ca o dovadă a influenței slabe între populația maghiară a organizației U.P.M. este și faptul că cu ocazia schimbării carnetelor de membru, deși avem 340.000 membri U.P.M., nu am reușit ca să schimbăm carnetele numai pentru 100.000 membri, și aceasta datorită unei acțiuni serioase. La fel, datorită existenței diferitelor organizații de masă sunt comune unde există două cămine culturale, un cămin pentru locuitorii români și un cămin pentru cei maghiari, sigur că acest lucru duce la izolarea naționalităților.

Comitetul Executiv al C.C. al U.P.M. a examinat această situație și a ajuns la concluzia că organizația U.P.M. și-a pierdut importanța pentru că sindicatele, U.T.M., căminele culturale și Sfaturile Populare cuprind și masele muncitoare maghiare, totodată aceste organizații pot să îndrume munca mai planificat și mai ușor.

După această analiză făcută, Comitetul Executiv al U.P.M. propune autodizolvarea U.P.M., care a devenit deja o piedică în dezvoltarea țării noastre.

În toate acțiunile întreprinse de U.P.M., partidul a fost sfătuitorul și ajutorul nostru, pentru aceasta trebuie să-i mulțumim Comitetului Central, în frunte cu tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, și totodată cer ca proiectul de rezoluție, care va fi citit în fața dv., să fie discutat de Comitetul Central al partidului și dacă este de acord să fie convocată o ședință a Comitetului Central U.P.M., unde să fie supus acest proiect de rezoluție. Eu cer ajutorul partidului și al activiștilor de partid în munca de autodizolvare și pentru repartizarea activiștilor.

Tov. Moghioroș întreabă dacă tovarășii care sunt prezenți aici au fost anunțați de această problemă și, dacă a fost discutată, ce părere au tovarășii despre această propunere?

Tov. Juhász: Nu, n-au fost anunțați.

(Tovarășul Juhász dă citire Proiectului de rezoluție, după care tovarășii se înscriu la cuvânt.)

Tov. Szenkovics: Este binevenită această propunere din partea Comitetului Executiv al Comitetului Central U.P.M., însă cred că în Proiectul de rezoluție sunt o serie de expresii necorespunzătoare, după părerea mea nu trebuie să spunem că U.P.M. a devenit (kerék kötő) bețe în roate, ci că organizația și-a făcut datoria, și-a trăit traiul. Este foarte important ca nu cumva să folosim asemenea expresii care pot să dea loc la discuții. La fel, în expunerea tovarășului președinte, se spune că

partidul nu a fost sprijinit de M.A.D.O.SZ. Organizația M.A.D.O.SZ. a fost creată, condusă și sprijinită de partid, însă această organizație până când a devenit U.P.M. a luptat exclusiv pentru problemele naționale și numai după ce a devenit U.P.M. a luptat și pentru alte probleme ale partidului. La fel trebuie schimbat cuvântul „felszólítása”, „felhívja”. Trebuie să fim foarte tacticoși cu problema autodizolvării și în timpul prelucrării trebuie să facem o muncă extrem de mare, ca fiecare membru să fie lămurit de necesitatea acestui lucru și să nu avem de-a face cu comentări. Eu văd că nu mai este necesară această organizație.

Tov. Ady: Tovarăși, eu socot că expunerea tovarășului Juhász reprezintă realitatea. Într-adevăr, U.P.M. și-a trăit traiul, în timpul existenței sale, condusă de partid, și-a făcut datoria. După părerea mea, autodizolvarea acestei organizații este pe deplin justificată. Eu aș vrea să mai arăt încă un argument. Cred că de acum înainte U.P.M. ar fi jucat un rol de acoperire a elementelor dușmănoase și șovine care au căutat ca sub forma U.P.M. să lucreze contra regimului nostru. În ceea ce privește rezolvarea acestei probleme, este o chestiune delicată. Cred că hotărârea cu care o să venim în fața populației maghiare trebuie să fie o hotărâre bine gândită, fiecare cuvânt analizat în parte.

În proiectul de rezoluție prezentat de tovarășul Juhász sunt o serie de formulări necorespunzătoare și cred că mai trebuie să fie redactat și stilizat. În ce privește prelucrarea și îndeplinirea acestei hotărâri, cred că trebuie să primim un serios ajutor din partea partidului și nu numai din partea activiștilor scoși din producție, ci membrii de partid trebuie să fie aceia care să lămurească oamenii despre această chestiune, și numai după aceea să venim cu ședință de autodizolvare. Pentru aceasta trebuie să fie făcut un plan de muncă amănunțit și după aprobarea Comitetului Central al partidului să trecem la această autodizolvare.

Socot că este bine pusă această problemă, dar totuși este o problemă delicată, care poate să fie folosită de dușmanul de clasă.

Tov. ...: Tovarăși, referatul care a fost prezentat aici este foarte binevenit deoarece, așa cum s-a arătat și în referat, M.A.D.O.SZ. a fost creat, ajutat și sprijinit de către partid pentru o perioadă în care a trebuit să fie mobilizate masele maghiare din România. Activitatea M.A.D.O.SZ. poate să fie împărțită în două perioade, prima perioadă înainte de eliberare și a doua după eliberare.

Sarcinile M.A.D.O.SZ. după eliberare au fost destul de mari și vaste, atunci n-au existat Sfaturi Populare, nu au fost alte organizații de masă cum sunt U.T.M., U.F.D.R. și atât masele de femei și tineri de naționalitatea maghiară au făcut parte din organizația U.P.M. Însă odată cu crearea organizațiilor economice și administrative locale nu se mai pune problema că în aceste organizații nu sunt reprezentati membrii naționalității respective, pentru că ei sunt aleși de către masele largi.

În sfârșit, înainte de a începe acțiunea de autodizolvare, trebuie să facem un plan bine studiat, bine gândit fiecare cuvânt.

Tov. ...: Sunt complet de acord cu acest proiect de rezoluție, consider că analiza făcută de tovarășul Juhász este justă, iar măsura propusă este în interesul întregului popor muncitor. Datorită fazei de dezvoltare din țara noastră, este foarte evident că existența U.P.M. nu mai corespunde necesităților politice, nu mai poate da sprijin partidului în aplicarea consecventă a politicii leninist-staliniste în chestiunea națională. Consider că existența U.P.M. ar fi chiar o frână în adâncirea spiritului internaționalismului proletar. Noi știm foarte bine că tovarășul Stalin ne învață că minoritățile naționale nu au nevoie de uniuni naționale, ci minoritățile au nevoie de dreptul de a folosi limba lor maternă, de a avea școli, de a se bucura

de egalitate deplină. Oare minoritatea națională maghiară din țara noastră le are asigurate aceste drepturi? În continuare tovarășul Stalin ne învață că organizații pe baza naționalităților, muncitorii se izolează unii de alții.

Așa cum a spus și tovarășul Juhász, am avut nevoie de această organizație pentru că știm foarte bine că în aceste organizații care au fost create pe baza națiunii, sub conducerea partidului, s-a dezvoltat spiritul internaționalismului proletar, pentru a lichida neîncrederea reciprocă, artificială, creată de către naționaliștii maghiari și români; astăzi însă, când spiritul internaționalismului s-a întărit în mod simțitor, nu mai avem nevoie de o asemenea organizație și menținerea mai departe a sistemului de organizare pe bază națională numai subminează internaționalismul proletar, pe de altă parte, ceea ce a mai fost arătat aici, dușmanul de clasă șovin încearcă să se folosească de aceste organizații naționale pentru scopurile lor dușmane, noi știm foarte bine că astfel de cazuri sunt foarte frecvente și astăzi. Consider că prin autodizolvarea U.P.M. și prin încetarea activității sale vom face încă un pas în aplicarea consecventă a politicii leninist-staliniste în problema națională, și în faza actuală această măsură este cea mai corespunzătoare atât pentru poporul maghiar, cât și pentru întregul popor muncitor. Eu consider că prin înfăptuirea măsurii propuse vom crea o situație corespunzătoare și vom face un pas înainte în chestiunea națională.

Tov. Sütő: Sunt de acord cu ceea ce a propus tovarășul Juhász. Nu aș vrea să repet ce au spus deja tovarășii antevorbitori, însă trebuie să vă spun că eu, ca gazetar, care aveam sarcina de a oglindi în ziar ceea ce face U.P.M., mergeam pe teren și nu găseam organizația U.P.M. în foarte multe lucruri; eu cred că acest lucru este un aspect general. Aceasta din cauză că bazele care au făcut necesară crearea acestei organizații nu mai există, prin urmare nu mai are o bază solidă pentru care ar fi trebuit menținută această organizație. Nu mai există probleme specifice pentru care este nevoie să existe o organizație specială – lupta contra naționalismului nu este o problemă specială –, prin urmare toate aspectele sunt contra cărora trebuie să luptăm în general, cu toate forțele și cu toate organizațiile împreună.

Ceea ce a propus tovarășul Juhász este foarte just. În ceea ce privește redactarea proiectului de hotărâre nu sunt de acord cu motivarea că menținerea mai departe a Uniunii ar însemna o frână în mersul nostru înainte, după părerea mea accentul trebuie să fie pus că însăși obținerea unor succese din punct de vedere economic, politic și cultural au dus la necesitatea încetării activității U.P.M.

Tov. ...: Vreau să arăt unele lucruri din viața de zi cu zi. În ultimii doi ani de zile am putut să vedem că în orașe activitatea noastră era inexistentă, pentru că oamenii sunt legați cu toate problemele lor de Sfaturi Populare, și chiar dacă vin la Uniune și ridică unele probleme, Sfatul Popular a fost acela care le-a rezolvat. Viața organizatorică a organizațiilor locale este foarte scăzută, după părerea mea conducerile organizațiilor locale ar fi bucuroase dacă vor fi scăpate de aceste sarcini. Prin urmare, sunt aspecte concrete care justifică propunerea noastră.

Tov. ...: Propunerea făcută de conducerea Uniunii a fost făcută după o serie de aspecte constatate pe teren. Eu am fost pe teren și am avut ocazia să văd că mulți președinți ai organizației U.P.M. au cerut să fie schimbați, noi am discutat această problemă și am ajuns la concluzia că U.P.M. nu mai are rost, existența ei nu este justificată. Când mergem pe teren, trebuie arătat că această propunere nu vine de sus, ci după succesele obținute de regimul nostru nu mai este motivată existența U.P.M. și că Sfaturile Populare pot cuprinde masele muncitoare și că autodizolvarea U.P.M. va duce la întărirea Sfaturilor Populare.

Tov. Goldberger: Tovarăși, eu vreau să arăt câteva probleme, deși nu este nevoie de multe discuții. Politica stalinistă arată foarte clar că nu este necesar să se creeze organizații naționale, pentru că minoritățile naționale nu au nevoie de aceste organizații. În timpul ilegalității, această organizație a jucat un real folos. Însă vreau să mai spun un lucru și tovarășii care sunt aici știu că partidul nostru a avut tot timpul de luptat cu elementele mici burgheze care căutau să se strecoare în rândurile acestei organizații și s-o atragă spre drumul naționalismului burghez.

În ceea ce privește propunerea tovarășului Juhász, eu vreau să spun că bine au arătat tovarășii care au fost pe teren acum, în ultimul timp, că viața organizatorică a U.P.M. este inexistentă, deoarece sarcinile ce au stat în fața organizației au fost rezolvate. Tovarășul Juhász a venit la mine de câteva ori cu această problemă. Este foarte clar că nu mai avem nevoie de o asemenea organizație, avem Constituția noastră care asigură din toate punctele de vedere drepturile minorităților naționale; datorită politicii partidului nostru, nu avem probleme speciale cu care neapărat trebuie să se ocupe U.P.M. Nu vreau să discut dacă în document lăsăm sau nu cuvântul „frână”, însă într-adevăr organizația aceasta a devenit o frână.

Eu subliniez că sunt de acord cu toți tovarășii că noi trebuie să facem un plan foarte amănunțit, bine gândit, dar trebuie să vă spun că nu trebuie să existe acea teamă, cum s-au exprimat aici unii tovarăși, pentru că marea majoritate a oamenilor muncii vor saluta această hotărâre. Numai cei care au interes ca să aibă loc prin care să se manifeste, elementele exploatare, elementele dușmănoase, o să caute să ridice diferite probleme, pentru că ei prin această hotărâre pierd într-adevăr o bază. Noi știm bine că și noi am folosit în ilegalitate toate posibilitățile, comitetele școlare, organizațiile religioase etc. Eu aș propune ca să alegem o comisie de redactare, din 3-4 tovarăși, care să le introducă propunerile făcute aici în document.

Tov. Szenkovics: După cum se vede, suntem de acord cu autodizolvarea U.P.M.-ului, fiecare argument a fost foarte interesant, subliniez încă o dată că sunt anumite cuvinte în material care zgârie. U.P.M. a avut un trecut destul de frumos, dar în prezent, datorită succeselor și realizărilor obținute de regimul nostru, se vede că și-a îndeplinit misiunea.

Tov. Borilă[2]: Tovarăși, propunerea făcută de tovarășul Juhász este o propunere justă. O propunere leninist-stalinistă, așa cum ne învață în problema națională. Această propunere este foarte binevenită și este bucurător că tovarășii prezenți aici s-au orientat foarte just, așa cum trebuie să se orienteze un comunist și aceasta arată că tovarășii care au lucrat pe linie de partid și a organizației de masă au crescut în același timp și din punct de vedere politic, de a se orienta bine în muncă și în problema națională în special, pentru că despre aceasta este vorba. Acest lucru la fel arată că partidul nu numai a creat și condus U.P.M.-ul, dar a ridicat și pe membrii de partid, membrii acestei organizații, la un nivel mai ridicat din punct de vedere politic, ideologic și chiar de a se orienta just cu ocazia diferitelor etape ale dezvoltării noastre.

Este foarte clar că organizația minorității naționale maghiare nu mai are cu cine să lupte, pentru ce să lupte. Problemele cu care s-a ocupat sunt rezolvate, care au mai rămas sunt probleme ale întregului popor, fără deosebire de naționalitate; este foarte adevărat că de acum încolo, vrând nevrând, această organizație devine o frână. După discuțiile avute aici, am văzut că suntem convinși cu toții de necesitatea autodizolvării U.P.M.-ului, dar acest lucru nu este încă destul, dar cu aceeași convingere trebuie să mergem jos, la organizațiile locale, unde trebuie să preluăm această hotărâre, ca oamenii să înțeleagă și ei acest lucru, succesul acestei munci depinde înșși de voi.

Tov. Moghioros: Eu cred că propunerea făcută, inițiativa cu care au venit comuniștii care au fost trimiși de către partid să muncească în această organizație, a fost o propunere bună, propunere care este în interesul politicii partidului, în spiritul politicii leninist-staliniste. Tovarăși, nici un partid, afară de Partidul Comunist, de la întemeierea sa nu a luptat pentru apărarea permanentă a minorităților naționale, nici un alt partid nu a luptat împotriva asupririi naționale, afară de partidul nostru. Partidul nostru a stat pe platformă – nu poate să fie un popor liber care asuprește alte popoare.

M.A.D.O.SZ.-ul a luat naștere la un moment dat când Ardealul a fost transformat de către burghezia imperialistă într-o semicolonie. Partidul nostru, împreună cu M.A.D.O.SZ., a luptat împotriva acestei politici colonialiste. Fără îndoială că fără ajutorul și fără conducerea partidului, organizația M.A.D.O.SZ. ar fi putut fi atrasă de politica naționaliștilor burghezi, care de altfel de nenumărate ori au făcut asemenea încercare, de exemplu la Odorhei în 1946, cu ocazia Congresului U.P.M.-ului, unde a fost organizată o acțiune a naționaliștilor care au vrut să preia conducerea U.P.M.-ului, cu scopul de a se rupe de partid, de a se izola de partid și de a se pune în slujba revizionistilor și imperialiștilor de peste graniță; această acțiune, datorită vigilenței partidului, a fost combătută.

Trebuie spus că atât M.A.D.O.SZ.-ul, cât și U.P.M.-ul și-au îndeplinit sarcinile în cursul activității lor. Dar în momentul de față, și mai ales după înființarea sfaturilor populare, activitatea U.P.M.-ului este foarte redusă. Chiar în comunele unde locuiește populația compactă maghiară, nici acolo nu mai merge. Deciziile și hotărârile Consiliului de Miniștri nu au fost aplicate și după câteva controale făcute pe teren în anii din urmă am găsit lucruri foarte caracteristice. Hotărârile partidului și ale Consiliului de Miniștri au ajuns la Sfatul Popular, care au fost discutate, înainte de toate, cu secretarul organizației de bază și cu președintele U.P.M.-ului. Organizația de bază mobiliza oamenii la îndeplinirea acestor hotărâri, iar membrii U.P.M.-ului puneau chestiunile cu anumite condiții, iar cu ocazia sesiunii deputaților am găsit opoziții organizate ale U.P.M.-ului. Împotriva cui au fost organizate acestea? Împotriva hotărârii organului central, împotriva hotărârii Comitetului Executiv al Sfaturilor Populare.

La fel noi am avut lupte foarte serioase cu tovarășii comuniști care au fost trimiși pentru întărirea organizației U.P.M. Trimiteam tovarăși buni, muncitori buni, iar peste un timp acești tovarăși au devenit reprezentanții U.P.M.-ului în partid, nu comuniști care luptă pentru apărarea liniei politice a partidului. Eu aș putea să vă dau o serie de nume și fapte concrete. De aceea, cred și sunt de acord că ceea ce au spus tovarășii aici corespunde întocmai liniei politice a partidului, este în interesul întăririi republicii noastre populare, în interesul întăririi unității poporului nostru, fără deosebire de naționalitate, și în interesul însuși al poporului maghiar, pentru că în acest fel nu va mai fi izolat de activitatea constructoare a socialismului, în acest fel partidul nostru va îndeplini și mai bine rolul său, de a educa masele în spiritul internaționalismului proletar, de a face ca popoarele minorităților naționale să fie încadrate în lupta întregului popor muncitor.

Acum câteva cuvinte în ceea ce privește aplicarea hotărârii. În primul rând, propunerea voastră, proiectul de rezoluție, trebuie să fie supus aprobării Biroului Politic al C.C. al P.M.R. Sunt de acord cu acea propunere de a face un plan concret, bine judecat, în vederea aplicării hotărârii. La fel sunt de acord ca tovarășii care vor prelucra această hotărâre să fie bine pregătiți, bine convinși. La fel, în toate comunele, satele și orașele unde avem organizații ale U.P.M., în cadrul organizației de bază să fie discu-

tată și dezbătută această problemă și să fie luate măsuri concrete. Acolo unde vor avea loc manifestări ale dușmanului de clasă, tovarășii trebuie să fie bine pregătiți și acestea imediat trebuie să fie combătute în așa fel ca pentru membrii și pentru oamenii cinstiți să fie o școală, iar pentru dușmanii de clasă o lecție usturătoare.

Eu nu aș fi de părere ca să începem acțiunea noastră de jos, așa cum a propus un tov. dintre voi, cred că trebuie începută la cap, în mod organizat. De altfel, în această muncă noi avem deja experiența câștigată la Frontul Plugarilor, care este pe deplin valabilă pentru U.P.M. Prin urmare, sunt de acord ca să ne pregătim foarte serios, să nu subapreciem dușmanul, poziția noastră de la bun început trebuie să fie combativă, o poziție hotărâtă. Adică dușmanul trebuie demascat și judecat în fața masei. La fel sunt de acord ca să fie aleși trei tovarăși dintre voi care să participe la redactarea materialului, iar acești tovarăși la ședința Comitetului Central la fel trebuie să fie aleși în comisia de redactare a hotărârii, pentru că trebuie să ținem seama și de forme. La fel, trebuie să fie însărcinat un număr de tovarăși care să facă un proiect de plan de muncă, care va fi supus aprobării conducerii partidului. Eu sunt convins că activiștii noștri care lucrează în acest domeniu vor îndeplini cu cinste și această sarcină.

Tov. Goldberger: Propun ca tovarășul [Ferenc] Ottrok, Sütő și [Imre] Robotos să redacteze acest material, doi tovarăși care au lucrat la presă și tovarășul Ottrok secretarul U.P.M.-ului. În ceea ce privește pregătirea planului de muncă, eu aș propune ca tot acest colectiv, împreună cu tovarășii Juhász și Varga să fie însărcinați.

(Arh.St.București, C.C. al P.C.R. Cămară, dos.10/1953, f.1-10)

[1] Asupra acestei unități administrativ-teritoriale vezi și *Arh.St.București, C.C. al P.C.R. Cămară, dos. 181/1953.*

[2] Petre Borilă (1906-1973), ilegalist și luptător în brigăzile internaționale din Spania, retras apoi la Moscova până la finele războiului. Revenit în România cu Divizia „Tudor Vladimirescu”, cu funcția de comisar politic, devine membru al C.C. (1948-1965), al Biroului Politic și al Comitetului Executiv (1965-1969), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1955-1957). Fiica sa, Iordana, a devenit soția lui Valentin Ceaușescu.

Tárgy: Robotos Imre meghívása

Ez év március hó 21-én vacsorán láttam vendégül Robotos Imre elvtársat, a „Romániai Magyar Szó” főszerkesztőjét. A vacsorán jelen volt Bíró elvtárs is. A beszélgetés főbb mozzanatairól az alábbiakban számolok be.

A Magyar Népi Szövetség felhasználásával kapcsolatban szóba került a „Romániai Magyar Szó” további megjelenésének kérdése is. Robotos elvtárs mindenképp kijelentette, hogy a lap példányszáma ma már meghaladja a 70.000-et, és mind a fővárosban, mind vidéken nagyon népszerű. Anyagilag is rendbe jött a lap: míg korábban egyes helységekből igen nehéz volt az eladott lappéldányok elszámolása, most olyan értelmű megállapodás jött létre a központi sajtóelosztó szervvel, hogy annak kirendeltségei megrendelnek bizonyos számú lappéldányt, és azokat – a remittendára való tekintet nélkül – kifizetik. Sokszor előfordul – különösen jelentősebb események,

kormányközlemények alkalmával –, hogy túl alacsonynak bizonyul a példányszám, ennek hónap közben történő változtatására azonban nincs mód.

Ezután közölte Robotos elvtárs, hogy a lap – amelynek szerepe az M.N.SZ. megszűnésével még fontosabbá vált – a közeljövőben mint a néptanácsok lapja fog megjelenni, állami sajtóorgánumként. Ennek politikai jelentőségét külön aláhúzta Robotos elvtárs. A lapot továbbra is Bukarestben fogják kiadni, mert az esetleges marosvásárhelyi megjelenés óhatatlanul bizonyos regionális jelleget adna a lapnak, és nehézkessé tenné a központi szervekkel való érintkezést.

Azt is megemlítette Robotos elvtárs, hogy a közeljövőben több magyar nyelvű lap megszűnik, ezek között van a „Szakszervezeti Élet”, az „Ifjúmunkás”, a magyar nyelvű „Pionír”, az Építésügyi Minisztérium „Építő” című lapja, a „Szövetkezeti Újság”, a „Kisipari Szövetkezeti Élet” stb. Hangsúlyozta, hogy az intézkedés oka az újságírói vonalon mutatkozó káderhiányban keresendő; általában rosszul szerkesztett, hivatásukat be nem töltő és feleslegesnek bizonyult lapokról van szó, amelyek munkatársainak másutt való elhelyezését már megkezdték. Robotos elvtárs véleménye szerint az említett lapok megszűnése a „Romániai Magyar Szó” elterjedtségének további nagyarányú növekedését fogja eredményezni.

Ezután arról beszélt Robotos elvtárs, hogy a klerikális reakció hogyan igyekezett Sztálin elvtárs halálát a maga céljaira kihasználni. Több helységben is „gyászmisét” hirdettek, és Sztálin elvtárs „lelki üdvéért” imádkoztak a papok; a szentbeszédben pedig azt állították, hogy Sztálin elvtárs „halálos ágyán megtért az anyaszentegyházhoz”. Annál súlyosabb volt az erkölcsi hatás, mert ezeken a „gyászmiséken” a helyi néptanácsok vezetősége is megjelent. A vizsgálat most folyik; a „Romániai Magyar Szó” is leküldte munkatársait ezekbe a helységekbe, minthogy levelezőinek közléséből értesült az eseményről.

Kalmár György
I.o.köv.titk., id.ügyvivő.

A Külügyminisztériumnak, Budapest

[TRADUCERE]

București, 26 martie 1953

Confidențial

Subiect: Vizita lui Robotos Imre

În data de 21 martie a.c. l-am invitat la cină pe tovarășul Robotos Imre, redactorul-șef al ziarului „Romániai Magyar Szó” [Cuvântul Maghiar din România]. La cină a fost prezent și tovarășul Bíró. Despre principalele subiecte de discuție voi relata în cele ce urmează.

În legătură cu desființarea Uniunii Populare Maghiare, a intrat în discuție și problema apariției în viitor a revistei „Romániai Magyar Szó”. Înainte de toate, tovarășul Robotos a declarat că tirajul ziarului depășește astăzi 70.000 de exemplare și deci este foarte popular atât în capitală, cât și în provincie. Ziarul și-a revenit și financiar: pe când mai demult era foarte dificilă decontarea exemplarelor vândute în anumite localități, acum s-a ajuns la o înțelegere cu organul central de difuzare a presei, prin care filialele acesteia comandă un anumit număr de exem-

plare, care vor fi achitate fără a ține cont de returnuri. De multe ori, mai ales cu ocazia unor evenimente importante sau comunicate ale guvernului, tirajul se dovedește prea mic, dar acesta nu poate fi modificat în cursul lunii.

În continuare, tovarășul Robotos ne-a înștiințat că ziarul, al cărui rol a devenit și mai important după desființarea U.P.M., va apărea în viitor ca ziar al sfaturilor populare, ca organ de presă de stat. Importanța politică a acestui fapt a fost subliniată în mod special de tovarășul Robotos. Ziarul va fi editat în continuare la București, deoarece eventuala editare la Târgu Mureș i-ar conferi inevitabil un caracter regional și ar îngreuna contactele cu organele centrale.

Tovarășul Robotos a menționat, de asemenea, că în viitor vor fi desființate mai multe publicații maghiare, precum „Szakszervezeti Élet” [Viața sindicală], „Ifjúmunkás” [Tânărul muncitor], ediția în limba maghiară a revistei „Pionír” [Pionier], revista Ministerului Construcțiilor intitulată „Építő” [Constructorul], „Szövetkezeti Újság” [Ziarul Cooperatistului], „Kisipari Szövetkezeti Élet” [Viața Cooperativelor Meșteșugărești] și altele. A subliniat că motivele acestui fapt trebuie căutate în lipsa de cadre în domeniul jurnalistic și că este vorba de ziare prost redactate, care nu-și îndeplinesc menirea și s-au dovedit inutile. Colaboratorii acestora au și început să fie încadrați în altă parte. După părerea tovarășului Robotos, desființarea revistelor amintite va avea ca rezultat o nouă creștere considerabilă a răspândirii ziarului „Romániai Magyar Szó”.

În continuare, tovarășul Robotos a vorbit despre cum a încercat reacțiunea clericală să exploateze în propriul interes decesul tovarășului Stalin. În mai multe localități au fost anunțate „slujbe de pomenire” și preoții se rugau pentru „liniștea sufletească” a tovarășului Stalin, iar în predici susțineau că, „pe patul de moarte, tovarășul Stalin s-a întors la Biserica Mamă”. Efectul moral a fost cu atât mai grav, cu cât la aceste slujbe și-au făcut apariția și conducătorii sfaturilor populare locale. Este în curs o anchetă. Și ziarul „Romániai Magyar Szó” și-a trimis colaboratorii în aceste localități, aflând despre aceste evenimente din relatările corespondenților.

Kalmár György

Secretar al Ambasadei cl. I, însărcinat cu afaceri interimar

Pentru Ministerul de Externe. Budapesta

(Magyar Országos Levéltár, KÜM [Arh.St.Budapesta, Ministerul de Externe], XIX-J-1-j-Rom-16/b-sz.n.-1945-1968-I, f.642-643)

208

Bukarest, 1953. június 27.

Titkos

Tárgy: A megszűnt Magyar Népi Szövetség vezetőinek új beosztása

Jelentem Miniszter Elvtársnak, hogy a Magyar Népi Szövetség feloszlásának körülményéről, a politikai összefoglaló jelentésemben annak idején ismertetett mozzanatokon kívül, ez idáig nem sikerült újabb részleteket megtudnom. A kérdést napirenden tartom, s adandó alkalommal visszatérek rá.

A Magyar Népi Szövetség volt vezetőinek új beosztásával kapcsolatban az alábbiakat jelentem:

Kacsó Sándor, az M.N.SZ. volt elnöke jelenleg a kolozsvári könyvkiadó vállalatnál dolgozik. Juhász Ferenc, a szövetség volt alelnöke, a temesvári néptanács elnökhelyettesi tisztét tölti be. Ottrok Ferenc, a szövetség volt titkára, a Külügyminisztérium különleges diplomatatanfolyamát végzi, majd később – értesülésem szerint – a szófiai román követségen kap beosztást. Soós Ferenc volt kulturális felelős a Kulturális Alapítványok Bizottságánál igazgatóhelyettesi teendőket lát el.

Megemlítem még, hogy a Magyar Népi Szövetség volt székházát pártiskola céljára vették igénybe.

Kalmár György
I.o.köv.titk.
id.ügyvivő.

A Külügyminisztériumnak, Budapest

[TRADUCERE]

București, 27 iunie 1953

Secret

Subiect: Noile funcții ale liderilor desființatei Uniunii Populare Maghiare

Raportez tovarășului ministru că nu am reușit să aflu alte detalii privind circumstanțele desființării Uniunii Populare Maghiare, față de aspectele relatate la momentul respectiv în raportul meu politic de sinteză. Păstrez subiectul pe ordinea de zi și la momentul oportun voi reveni asupra lui.

În legătură cu noile funcții ale foștilor lideri ai Uniunii Populare Maghiare raportează următoarele:

Sándor Kacsó, fostul președinte al U.P.M., lucrează în prezent la casa de editură din Cluj. Ferenc Juhász, fost vicepreședinte al Uniunii, ocupă funcția de vicepreședinte al Sfatului Popular din Timișoara. Ferenc Ottrok, fostul secretar al Uniunii, participă la cursul special pentru diplomați organizat de Ministerul de Externe și – conform informațiilor mele – va primi o funcție la Ambasada României din Sofia. Soós Ferenc, fostul responsabil cultural, este director adjunct la Comitetul Fundațiilor Culturale.

Menționez că fostul sediu al Uniunii Populare Maghiare este utilizat în prezent ca școală de partid.

Kalmár György
Secretar al Ambasadei cl. I.
Însărcinat cu afaceri interimar

Pentru Ministerul de Externe. Budapesta

(Magyar Országos Levéltár, KÜM [Arh.St.Budapesta, Ministerul de Externe], XIX-J-1-j-Rom-16/b-sz.n.-1945-1968-I, f.639)

A Magyar Népköztársaság Követsége, Bukarest
Légation de la République Populaire Hongroise

Bukarest, 1953. július 2.
Titkos

Tárgy: Páll Árpád meghívása

Jelentem Miniszter Elvtársnak, hogy f. év június hó 30-án vacsorán láttam vendégül Páll Árpád elvtársat, az „Előre” c. lap helyettes főszerkesztőjét. A vacsorán jelen volt Bíró elvtárs is.

A beszélgetés során Páll elvtárs kitért a Magyar Népi Szövetség feloszlására is. Elmondotta – alátámasztva korábbi jelentéseimben feldolgozott értesüléseimet –, hogy a Szövetség legtöbb vidéki szervezete már csak papíron létezett, s az „önfeloszlátás” előkészítését irányító aktivistáknak sok esetben igen nehéz feladatot jelentett a feloszlást kimondó közgyűlés összehívása. Néhány szervezetben az elnök szerepét még mindig kulákok töltötték be, akiket rajoni aktivisták igyekeztek semlegesíteni, ill. különböző módszerekkel elérni, hogy ne vegyenek részt a közgyűlésen. Ezek a gyűlések – folytatta Páll elvtárs – általában zökkenőmentesen zajlottak le. A rajon kiküldöttjei mindenütt megmagyarázták, hogy az M.N.SZ. – amelynek a háború után fontos szerepe volt a romániai magyarság politikai nevelésében – betöltötte hivatását, s ma már akadályozója a további fejlődésnek. Páll elvtárs hozzáfűzte, hogy igen csekély volt a hozzászólások száma, a feloszlást általában különösebb véleménynyilvánítás nélkül vették tudomásul. Mint jellemző epizódot, még az alábbiakat mondta el ezzel kapcsolatban:

Az M.N.SZ. zetelakai szervezetének elnöke a Nyíró József írásai révén hírnevessé vált Úz Bence volt, aki a rajoni kiküldött beszámolóját (a közgyűlésen részt vevő többi személlyel együtt) némán hallgatta végig. Amikor végül a kiküldött nyíltan feltette neki a kérdést, hogy mit szól mindahhoz, amit mondott, Úz Bence röviden így válaszolt: „Azt szólam hozzá, hogy ne szólj szám, nem fáj fejem.” A továbbiakban elmondotta Páll elvtárs, hogy néhány hónappal ezelőtt szerelt le 2 és fél évi katonáskodás után. A hadseregnél számtalan érdekes élményt gyűjtött össze, s most azon van, hogy regényt írjon arról, hogyan formálódik emberré az a romániai magyar fiatal, aki katonazubbonyt öltve magára lassan elhagyja helytelen szemléletét, elvtársiatlan magatartását; igen sokat fejlődik politikailag, és visszatérve falujába élénken bekapcsolódik a közügyek intézésébe.

A Külügyminisztériumnak, Budapest

[TRADUCERE]

Ambasada Republicii Populare Ungare, București
Légation de la République Populaire Hongroise, Bucarest

București, 2 iulie 1953
Secret

Subiect: Vizita lui Páll Árpád

Raportez tovarășului ministru că în data de 30 iunie a.c. invitatul meu la cină a fost tovarășul Árpád Páll, redactorul-șef adjunct al revistei „Előre” [Înainte]. La cină a fost prezent și tovarășul Bíró.

Pe parcursul discuției, tovarășul Páll a vorbit și despre desființarea Uniunii Populare Maghiare. Confirmând informațiile mele relatate în rapoartele anterioare, mi-a spus că majoritatea organizațiilor din provincie ale Uniunii existau deja numai pe hârtie și convocarea adunării generale care să proclame autodesființarea a creat mari probleme activiștilor care coordonau pregătirea „autodesființării”. În câteva organizații, funcția de președinte era încă ocupată de chiaburi, pe care activiștii raionali încercau să-i neutralizeze sau să-i determine prin diferite metode să nu participe la adunarea generală. Majoritatea acestor adunări – a continuat tovarășul Páll – s-au desfășurat fără incidente. Reprezentanții raionului au explicat peste tot că U.P.M. – care, după război, a avut un rol important în educarea politică a maghiarilor din România – și-a îndeplinit menirea și în prezent a devenit o piedică în calea dezvoltării ulterioare. Tovarășul Páll a mai adăugat că numărul luărilor de cuvânt a fost foarte redus, participanții au luat la cunoștință conținutul discursului fără reacții notabile. Ca un episod caracteristic a relatat următoarele în această chestiune:

Președintele Uniunii Populare Maghiare din Zetea, acel Bence Úz, care a devenit faimos datorită scrierilor lui József Nyírő, a ascultat raportul delegatului raional (împreună cu ceilalți participanți) fără a scoate o vorbă. Când în cele din urmă delegatul i-a pus direct întrebarea, ce are de spus în legătură cu cele auzite, Bence Úz i-a răspuns scurt: „Am de spus că gura nu-mi vorbește, capul nu mă doare”. Tovarășul Páll a mai relatat că a fost lăsat la vatră în urmă cu câteva luni, după 2 ani și jumătate de armată. În armată a adunat nenumărate experiențe interesante și acum se străduiește să scrie un roman despre cum devine bărbat tânărul maghiar din România care, îmbrăcând uniforma de soldat, se desparte cu încetul de concepțiile lui greșite, de atitudinea netovărășească, se dezvoltă foarte mult din punct de vedere politic și, reîntorcându-se în satul natal, se implică intens în activitățile publice.

Ministerului de Externe, Budapesta

(Magyar Országos Levéltár, KÜM [Arh.St.Budapesta, Ministerul de Externe], XIX-J-1-j-Rom-16/b-sz.n.-1945-1968-I, f.640)

210

TABEL NOMINAL

Despre tovarășii care lucrează la ziarul „Igazság”

1. Kovács Andrei. Membru de partid din 1945. Are 26 de ani. Originea socială: țăran sărac. Profesia: muncitor necalificat. Funcția actuală: redactor șef.

Politic, ideologic, profesional ridicat. Lucrează cu mult spirit de răspundere și cu spirit de sacrificiu. Muncește cu rezultate în funcția de redactor șef.

Însușește greu critica. În relațiile sale cu tov. din redacție este încă rigid. A făcut progrese multumitoare în lichidarea lipsurilor. În timpul războiului a fost 2 ani în Iugoslavia.

2. Papp Ileana. Membru de partid din 1947. Are 26 de ani. Originea socială: mic burghez. Profesia: învățătoare. Funcția actuală: secretar de redacție.

Nivelul politic și profesional dezvoltat. Este o tovarășe cu experiență în muncă și inițiativă. Este destul de combativă. Are preocupare față de cadrele din redacție. Are nivel cultural destul de dezvoltat, învață și citește regulat.

Are tendințe de automulțumire și înfumurare. Nu se adâncește suficient în probleme. A pierdut de 2 ori carnetul de membru de partid – a fost sancționată cu „vot de blam”. În viața particulară nu este destul de echilibrată. Este un cadru valoros, cu bune perspective de dezvoltare. Corespunde în funcție.

3. Ziman Iosif. Membru de partid din 1945. Are 47 de ani. Originea socială: țăran sărac. Profesia: cazangiu. Funcția actuală: șeful secției „Viața de partid”.

Este un tovarăș serios, disciplinat, lucrează conștiincios. Are aptitudini de a scrie, a obținut rezultate mulțumitoare în muncă. Este un tovarăș combativ, cu spirit de răspundere. Se ocupă cu cadrele din redacție.

Încă nu a reușit să se aprofundeze în muncă. Nivelul politic scăzut față de sarcinile pe care le are. Bune perspective de dezvoltare. Corespunde[1].

4. Buzogány Eugen. Membru de partid din 1945. Are 43 de ani. Originea socială: țăran mijlocăș. Profesia: muncitor calificat. Funcția actuală: șeful secției corespondență.

A urmat Școala Centrală de ziariști cu rezultate bune. Lucrează conștiincios, cu rezultate mulțumitoare în munca cu corespondenții. Nivelul politic și ideologic mediocru, se străduiește să-și lichideze lipsurile în această privință. Nu este combativ, ci uneori chiar împăciuitoare. Nu are inițiativă în muncă. Are perspective de dezvoltare, corespunde în muncă.

5. Székely Paul. Membru de partid din 1946. Are 26 de ani. Originea socială: muncitorească. Profesia: lăcătuș. Funcția actuală: șeful secției industriale.

Lucrează conștiincios, cu multă tragere de inimă. Are aptitudine de a scrie și a făcut progrese serioase în muncă. Privește cu răspundere sarcina pe care o are. Este un element combativ. Are multă inițiativă în muncă.

Nivelul politic și cultural mediocru dezvoltat. Nu depune toate eforturile pentru ridicarea nivelului ideologic-politic. Are bune perspective de dezvoltare. În 1947 a fost condamnat la 3 luni închisoare pentru furt, cu suspendare. Corespunde la muncă.

6. Răchită Petruț Margareta. Membru de partid din 1946. Are 22 de ani. Originea socială: muncitorească. Profesia: muncitoare necalificată. Funcția actuală: ziaristă.

Este un element cu bune perspective de dezvoltare. Se străduiește să-și însușească cunoștințele profesionale, venită recent în redacție a obținut rezultate mulțumitoare. În prezent urmează Școala de ziariști a Comitetului Central. Corespunde.

7. Vida Iosif. Membru de partid din 1947. Are 32 de ani. Originea socială: țăran mijlocăș. Profesia: zidar. Funcția actuală: șeful secției adm.-politic.

Are pregătire profesională bună. Este un element serios, cu perspective bune de dezvoltare. A depus o muncă apreciabilă la ziar. Lucrează conștiincios, cu spirit de răspundere și de sacrificiu. Nu-și ridică în mod suficient nivelul politic și ideologic. Nu are inițiativă suficientă la muncă. Corespunde[2].

8. Schönberger Hegyi Ștefan. Membru de partid din 1947. Are 32 de ani. Originea socială: mic burghez. Profesia: avocat. Funcția actuală: secretar de redacție adjunct.

Din punct de vedere profesional este dezvoltat. Din punct de vedere ideologic și politic s-a dezvoltat bine în ultimul timp. Lucrează mult și repede. Este în stare să facă față sarcinilor, dar are atitudine funcționărească, nu este pătruns de spirit de abnegație și sacrificiu în muncă. Nu este disciplinat în muncă. Nu este legat de ziar. Este un element puțin combativ, lipsit de simțul dezvoltat al criticii și autocriticii. În atitudinea față de muncă este un exemplu prost în fața celorlalte cadre. Este foarte individualist. Deseori pune problemele personale deasupra celor generale. În 1947 a avut birou avocațial. Propunem scoaterea lui din redacție[3].

9. Mihály Béla. Membru U.T.M. din 1948. Are 29 de ani. Originea socială: țăran mijlocăș. Profesia: inginer agronom. Funcția actuală: ziarist.

Din punct de vedere profesional în plină dezvoltare, având perspective bune. Din punct de vedere ideologic și politic dezvoltat. Se străduiește să-și însușească cât mai multe cunoștințe profesionale. Venit de curând la redacție, are rezultate la muncă. Este puțin încă timid și retras. Nu este destul de combativ și dinamic. Corespunde.

10. Török Éva. Membră în U.T.M. din 1948. Are 25 de ani. Originea socială: mic burghez. Profesia: profesoară. Funcția actuală: șeful secției polit. externă.

Se străduiește să-și însușească cât mai multe cunoștințe profesionale și politice. Este un element serios, conștiincios. A obținut rezultate în muncă ca ziaristă. Nu este destul de combativă. Nu are suficientă inițiativă în muncă. Manifestă uneori superficialitate în muncă. Are perspective de dezvoltare. Corespunde.

11. Görgényi Maria. Membră în U.T.M. din 1948. Are 22 de ani. Originea socială: muncitorească. Profesia: richtuitoare. Funcția actuală: ziaristă.

Din punct de vedere profesional s-a dezvoltat bine. Are nivel politic mediocru. Lucrează în mod conștiincios și cu spirit de sacrificiu. Are perspective de dezvoltare. Mai manifestă superficialitate în muncă. Are unele manifestări de familizarism. Nu este destul de combativă. Corespunde în muncă.

12. Márton Paraschiva. Membră în U.T.M. din 1945. Are 20 de ani. Originea socială: muncitorească. Profesia: contabilă. Funcția actuală: ziaristă.

Element tânăr. Are școala C.G.M. de 3 luni. Face progrese mulțumitoare în munca profesională. Lucrează conștiincios și cu trageră de inimă. Are perspective de dezvoltare. Nu este încă formată în muncă. Este puțin timidă. Nu are suficientă inițiativă. Puțin combativă. Este retrasă. Corespunde.

13. Gligor Maria. Membră în U.P.M. și Sindicat. Are 28 de ani. Originea socială: țăran sărac. Profesia: fotograf. Funcția actuală: ziarist.

Este o tovarășă silitoare, conștiincioasă. Se străduiește să-și ridice nivelul ideologic și profesional, făcând progrese mulțumitoare. Are spirit critic dezvoltat. Are inițiativă și spirit organizatoric. Este un element capabil. Este prea dură în atitudinea ei față de oameni, folosește uneori metode de comandă. Nu are nivel politic suficient de ridicat. Corespunde.

14. Janki Adalbert. Membru în U.T.M. din 1947. Are 21 de ani. Originea socială: mic burghez. Profesia: student. Funcția actuală: șeful secției culturale.

Are vaste cunoștințe profesionale. Lucrează sârguincios. Din punct de vedere ideologic, politic dezvoltat. Are perspective bune de dezvoltare. Are multă inițiativă în muncă. Are aptitudini literare. Nu se adâncește suficient în muncă, nu muncește să-și organizeze bine munca. Corespunde.

15. Baga Ecaterina. Membră în U.T.M. din 1947. Are 22 de ani. Originea socială: muncitorească. Profesia: muncitoare necalificată. Funcția actuală: ziaristă.

Lucrează cu mult interes și conștiinciozitate. Din punct de vedere profesional este în curs de formare. Din punct de vedere politic este pregătită slab. Are perspective de dezvoltare. Nu a reușit încă să se adâncească în muncă. Corespunde.

16. Balogh Desideriu. Membru în U.T.M. Are 23 de ani. Originea socială: muncitorească. Profesia: student Facultatea de filologie anul IV. Funcția actuală: corector șef.

Element tânăr. Lucrează de puțin timp în această muncă, cu bune rezultate. Este un tovarăș silitor și conștiincios. Nivelul politic și ideologic destul de ridicat. Este un element cu bune perspective de dezvoltare și în ziaristică. Este puțin timid și retras. După terminarea facultății, propunem promovarea lui ca redactor tehnic. Corespunde în muncă.

17. Hegedüs Mihail. Membru U.T.M. Are 22 ani. Originea socială: muncitorească. Profesia: student la Facultatea de filologie. Funcția actuală: ziarist.

Este un element tânăr, care lucrează conștiincios și cu mult avânt. Are nivelul ideologic și politic mediocru. Are aptitudini pentru scris. Este un element dinamic, cu inițiativă în muncă. Este în curs de verificare[4].

(*Arh.St.Cluj, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, fond 13, dos. 147/1953, f.199-203*)

[1] La scurtă vreme i-a fost suspendată calitatea de membru de partid, deoarece fusese membru în Partidul Comunist Maghiar, însă Biroul Comitetului Regional de partid l-a confirmat în post (*Ibidem*, f.206).

[2] Iosif Vida venise de la ziarul „Világosság”.

[3] Biroul Comitetului Regional de Partid Cluj îl confirmă totuși în calitate de șef al resortului externe (*Ibidem*, f.205).

[4] Dintre ziaristii de la „Igazság” a fost omis *Sándor Huszár (Alexandru)*, membru în U.T.M. din 1948, muncitor necalificat, și care era șeful resortului industrial. Între 1959-1964, Huszár a fost directorul Teatrului Maghiar de Stat, iar din 1970 redactor șef la „A Hét”. Într-o altă parte a dosarului este caracterizat astfel: „Pregătire profesională dezvoltată, are aptitudini literare, nivelul ideologic mediocru. Este inteligent și lucrează cu rezultate. A terminat un curs de gazetari de 3 luni cu rezultate foarte bune. Este o fire comodă și cam încrezut. S-a căsătorit cu o ziaristă, despre care a știut că a fost nyilösisztă”. Omis a fost și *Iosif Uszkaï*, membru în U.T.M., de 20 ani, lăcătuș. Totodată, până la 15 august 1952 mai lucraseră următorii ziaristi, fiind apoi dați afară din redacție: *Cornel Földes*, membru de partid din 1946, participant în război pe frontul antisovietic (fiind decorat), al cărui tată însă era evreu; *Agneta Szász*, membră de partid din 1946, al cărei tată a fost membru activ în partidul imredist, iar ea fiind caracterizată ca „pătrunsă de sentimente naționaliste, având manifestări șoviniste”; *Martin Dávid*, membru de partid din 1945, croitor, membru într-o organizație sionistă, cu cerere de plecare în Israel; *Ervin Mikó Klein*, avocat, ilegalist U.T.C., membru de partid din 1945, fost redactor șef adjunct, ai cărui părinți au avut o proprietate de 100 ha.; *B. Arthur Bardos*, membru de partid din 1946, de profesie chiar jurnalist, cu rude excluse din P.C.R. În afară de aceștia, *Kovács Attila*, membru de partid din 1947, fotograf, grav bolnav de T.B.C., era internat în sanatoriu (*Ibidem*, f.207-208).

211

Stenograma

**ședinței Comitetului Regional de Partid al Regiunii Autonome Maghiare,
ținută în ziua de 9.I.1954**

Sunt prezenți: Tovarășul Alexandru Moghioroș și membrii Comitetului Regional de Partid.

Tov. [Lajos] Csopor: Tovarăși, deschid ședința Comitetului Regional de Partid și propun următoarea ordine de zi:

1. Expunerea raportului de activitate asupra desfășurării campaniei electorale. Raportor tov. Lukács.
2. Supunerea aprobării Comitetului a proiectului de plan de muncă pe trimestrul I. 1954. Tov. Török.
3. Supunerea aprobării propunerilor făcute pentru Comitetul Executiv al Sfatului Popular Regional. Tov. Bătagă.

Dacă sunteți de acord cu ordinea de zi propusă? Cine este pentru? Tovarășii sunt de acord în unanimitate cu ordinea de zi propusă.

Supun aprobării regulamentul de desfășurare a ședinței: Pentru primul punct din ordinea de zi 70 minute, la care discuții 8 minute pentru fiecare tovarăș, concluzii 15 minute. Pentru punctul 2 din ordinea de zi 30 de minute, la discuții 5 minute pentru fiecare tovarăș. Punctul 3 din ordinea de zi 30 minute, la discuții 5 minute pentru fiecare tovarăș, pentru concluzii la încheiere 8 minute. Dacă sunteți de acord cu acest plan de regulament? (Tovarășii sunt de acord).

Trecem la primul punct din ordinea de zi. Dacă sunt tovarăși dintre dvs. care n-au citit încă raportul? (Nu). Dacă credeți că mai este necesar ca să fie citit și aici în ședință? (Nu). Noi propunem ca raportul să nu mai fie citit aici, dacă sunteți de acord? (Tovarășii sunt de acord). Mai propun ca ședința noastră să decurgă în limba maghiară, având în vedere că toți tovarășii știu ungurește și în acest fel vom economisi și timp.

Tov. [Alexandru] Rațiu: Dacă acest raport nu a suferit modificări, pentru că noi am citit prima formă?

Tov. Csupor: A fost modificat proiectul de măsuri. Și având în vedere că au fost făcute unele modificări, dacă sunteți de acord ca să fie citită numai partea modificată? (Tov. sunt de acord). Dau cuvântul tovarășului Lukács, care va citi partea modificată din raport.

Tov. Csupor: Dacă are cineva ceva de întrebat în legătură cu acest raport? Nu are nimeni nimic de întrebat? Atunci trecem la discuții. Rugăm pe tovarășii, având în vedere că raportul a fost citit și studiat de dvs. mai înainte, ca să ne arate lipsurile constatate, pentru că numai în acest fel vom putea îmbunătăți munca noastră în viitor.

Tov. [Péter] Mataisz: Tovarăși, la raportul pe care l-am primit am următoarele obiecțiuni. În primul rând trebuie să recunoaștem rezultatele politice ce au fost obținute în timpul campaniei electorale, în care campanie au fost mobilizate masele largi ale oamenilor muncii care și-au dat votul lor, prin care și-au spus cuvântul și au ales deputații lor pentru Sfaturile Populare. Dar pe lângă aceste rezultate obținute, am văzut că am avut și o serie de lipsuri de care trebuie să vorbim aici. În primul rând, la începutul campaniei electorale, munca a avut un aspect birocratic în ceea ce privește propunerile de candidați, și această formă birocratică s-a manifestat și la constituirea comisiilor de alegeri.

Mai departe raportul arată că nouă candidați nu au fost aleși de masă, acest lucru nu înseamnă altceva decât munca superficială și birocratică la propunerile de candidați, care nu au fost selecționați bine și care nu au avut simpatie în rândurile muncitorilor. La fel, raportul vorbește de munca organizațiilor de masă care și-au dus activitatea destul de slab. Aceste lipsuri în pregătirea alegerilor au și fost folosite de dușmanul de clasă, aceasta mai ales în raionul Ciuc și Gheorgheni sau la Ditrău, care este o comună destul de mare și unde am avut cazuri când masele nu au vrut să aleagă pe candidatul propus, care a fost muncitor și trebuia să ducem o muncă foarte mare de lămurire în legătură cu aceste cazuri. La fel s-au manifestat dușmănos și iehoviștii, și aceasta mai ales în raionul Sfântu Gheorghe.

Acum vreau să-l întreb pe tovarășul [István] Vargancsik ce părere are despre reducerea planului de însămânțări la cartofi ?

De asemenea, raportul arată că mai avem încă 2100 membri de partid care nu și-au făcut încă datoria către stat, cifră care înseamnă aproape 10% din totalul membrilor noștri de partid din regiune. Acesta este un rezultat foarte slab și o lipsă cu atât mai gravă că tocmai membrii de partid au fost și sunt acei care nu și-au făcut încă datoria către stat la timp și în bune condițiuni. În ceea ce privește proiectul de hotărâre, acolo văd o serie de prevederi foarte importante.

Tov. Benkő: Tovarăși, citind raportul întocmit de Biroul Comitetului Regional despre desfășurarea campaniei de alegeri trebuie să vă spun că consider ca o lipsă a raportului că n-a vorbit nimic despre Comitetul Orășenesc Tg. Mureș, care nici nu este cel puțin amintit în raport nici de bine, nici de rău. Desigur tovarăși, eu nu pot să spun că nu am primit ajutor din partea Biroului și Comitetului Regional, am primit, dar pot să vă spun că Comitetul Orășenesc a avut atât rezultate, cât și lipsuri în această campanie de alegeri. Succesele noastre, rezultatele noastre în muncă dovedesc că Comitetul Orășenesc a reușit ca această campanie să fie legată și de restul problemelor și, într-adevăr, noi înainte de alegeri am avut 12 întreprinderi care nu și-au realizat planul și prin mobilizarea muncitorilor am reușit ca până la 20 decembrie – ziua alegerilor de deputați – planul de producție să fie realizat și de aceste întreprinderi, în afară de fabrica „Simó Géza”.

De asemenea, în timpul acestei campanii, de la 20 noiembrie până la 20 decembrie, am reușit să primim 12 candidați de partid, care este încă o dovadă că această acțiune a fost legată și de alte probleme ale muncii de partid. Eu ca o lipsă consider faptul că în munca noastră, dacă am reușit să antrenăm masele largi în această campanie de alegeri, nu am reușit să ținem mobilizate masele, la fel consider ca o lipsă a noastră că până în prezent am avut mulți tovarăși care s-au evidențiat în această campanie și noi nu avem în evidență decât vreo 40, nu cunoaștem metodele folosite de organizațiile de bază, din care cauză metodele cele mai bune nu au putut să fie generalizate atât în munca de mobilizare a maselor pentru campania de alegeri, cât și pentru îndeplinirea planului de producție. Până în prezent noi nu am luat toate măsurile pentru rezolvarea problemelor ridicate în timpul alegerilor. Cu toate aceste lipsuri însă, putem considera că am obținut rezultate și succese frumoase, ținând cont în ce perioadă am pregătit această campanie, când oamenii nu au fost aprovizionați, a fost lipsă de lemne și noi totuși am reușit ca 99,3% din cetățenii cu drept de vot să voteze pentru candidații F.D.P., care arată că oamenii muncii au avut și au încredere în candidații propuși.

Deși am primit de multe ori ajutor din partea Comitetului Regional, în ultimul timp Comitetul Regional a dat dovadă de muncă dezorganizată, care a fost pornită deseori chiar de la tovarășul Csupor sau de la tovarășul Lukács. În ziua alegerilor, tovarășii au fost nerăbdători, că oamenii de ce nu s-au prezentat dimineața la vot. Tovarăși, nu trebuie uitat că în orașul nostru nu se mai resimte influența burgheză și aici duminica oamenii dorm până la ora 10.

Un alt aspect, în ziua de 20 decembrie, noaptea la ora 12, am primit telefon de la regiune ca să continuăm mai departe votarea, în unele secții oamenii au început deja să numere voturile și după ce am primit acest telefon a fost o dezorganizare, un fel de panică. Cred că aceasta este lipsa Comitetului Regional că această sarcină a dat în general, pentru toate secțiile de votare, și nu numai secțiilor unde oamenii nu s-au prezentat la vot. Tovarăși, eu consider că dacă noi vom reuși să activizăm pe deputații aleși, ei ne vor ajuta pentru antrenarea maselor în diferite acțiuni.

Tov. [György] Kovács: Raportul oglindește succesele și rezultatele frumoase care au fost obținute în timpul campaniei electorale. Raportul arată că alegătorii au ridicat o serie de probleme cu ocazia întâlnirilor cu candidații propuși, probleme dintre care multe au fost deja rezolvate, însă eu nu cred că este just ca să ne oprim și să ne mulțumim cu rezolvarea unor probleme, ci trebuie să luăm toate măsurile pentru rezolvarea tuturor problemelor.

Trebuie să vă spun, tovarăși, că nici eu nu întotdeauna m-am interesat dacă problemele sesizate într-adevăr au fost și rezolvate. Eu cred că ar fi bine ca să dăm

o formă organizată rezolvării acestor probleme ridicate și să luptăm pentru rezolvarea lor. Este la fel adevărat că F.D.P.-urile au avut lipsuri în ceea ce privește propaganda și agitația. De exemplu, Uniunea Scriitorilor și Teatrul Secuiesc au organizat o întâlnire cu alegătorii din Csiklak, iar F.D.P.-ul a făcut mobilizarea oamenilor într-o altă comună, adică, mobilizarea oamenilor nu corespundea cu planul de deplasare a acestei echipe.

După părerea mea, Comitetul Regional se ocupă în general cu problemele ridicate atât pe teren politic, cât și pe teren economic, dar lipsuri au fost destule, de exemplu la Maroshéviz [Toplița] și Sovata n-a fost asigurat procentul de 52% față de țărânie a muncitorilor în cadrul candidaților de deputați. Sau putem vedea cum dușmanul de clasă, în câteva locuri, s-a strecurat într-o măsură destul de mare între candidați sau la Sepsî [Sepsiszentgyörgy – Sfântu Gheorghe] unii chiaburi nu și-au făcut datoria către stat și biroul organizației de bază a avut o atitudine împăciuitoare față de ei. Dacă le vom aduna toate aceste manifestări vom ajunge la concluzia că în aceste locuri se manifestă încă rămășițele devierii de dreapta, despre care raportul nu vorbește și nu arată că trebuie să luptăm hotărâți împotriva acestor rămășițe.

Tovarăși, eu am ținut necesar ca să vă arăt aceste lucruri tocmai pentru ca să nu lăsăm uitării această problemă, ci să îndrumăm masele ca să lupte împotriva rămășițelor devierii de dreapta și în acest fel această luptă va asigura succesul campaniei de primăvară.

Tov. [István] Jakab: Tovarăși, consider că raportul Comitetului Regional a arătat just atât rezultatele obținute, cât și lipsurile. Am să mă refer în primul rând la lipsuri, și aici trebuie să arăt că Comitetul Regional n-a controlat destul de bine munca în raionul Sfântu Gheorghe. O mare lipsă a Comitetului Raional este că în timpul campaniei electorale nu ne-am ocupat destul de mult de organizarea de noi întovărășiri și gospodării agricole colective, în acest fel în prezent noi avem numai o singură întovărășire care stă înainte de inaugurare. Și nu numai că nu ne-am ocupat de organizarea de noi întovărășiri și G.A.C., dar nu am dat sprijinul necesar nici celor existente, din care cauză în unele locuri aproape că am ajuns acolo ca să desființăm întovărășirile. Am mai avut încă o sarcină importantă, preschimbarea documentelor de partid și din noiembrie și până în prezent numai 93 membri de partid au primit documente de partid preschimbate. Am trimis Comitetului Regional 12 referate ale tovarășilor din activul nesalariat, dar nu am primit încă nici un răspuns; în acest fel, oamenii sunt acolo, dar nu putem să-i antrenăm în muncă. Comitetul Raional a luat deja măsuri pentru organizarea de întovărășiri agricole și am început în unele locuri formarea comitetului de organizare. Lipsa noastră în această problemă este că ne ocupăm de organizarea întovărășirilor în formă de campanie; în primăvara trecută, de exemplu, am organizat 8, iar în tot timpul anului nu am mai reușit să ne ocupăm de această problemă.

Tov. [Rozália] Imreh: Studiind raportul Comitetului Regional am văzut în ce măsură au fost antrenate în muncă delegatele de femei și e lipsa Comitetului Regional care n-a reușit să asigure procentajul deputatelor femei prevăzut de lege. În unele locuri unde au fost propuse candidate femei, ele nu au fost verificate destul de bine, cum a fost și cazul lui Bartalits Rozalia, care a fost propusă candidată, dar masele n-au acceptat-o. La fel, am avut cazuri când trebuia să ducem o luptă uriașă pentru ca să fie propusă candidat o femeie, cum a fost de exemplu la Tekerőpatak [Valea Strâmbă].

De asemenea, din cauză că F.D.P.-urile nu s-au ocupat destul de mult cu femeile, au fost cazuri când unele au refuzat candidatura. Eu propun ca în viitor, când va

fi vorba de alegerea unei femei, să fie cerute unele lămuriri și de la tov. care răspund de munca de partid în rândurile femeilor, ca într-adevăr să fie alese cele mai bune, cele mai conștiincioase femei, care sunt simpatizate de masă.

Fără îndoială, și eu am lipsuri, eu am primit ca sarcină, ca membră a comitetului regional, ca să mă ocup de agitația vizuală în cadrul [...] în bune condițiuni. Tov. Szántó a fost la noi de câteva ori din partea Comitetului Regional și mi-a spus că trebuie să merg pe teren și în comunele unde nu avem cale ferată, însă fără ca să primesc ajutorul necesar pentru obținerea mijlocului de transport. Eu am și arătat atunci că aici, în raionul Gheorgheni, este subapreciată munca în rândurile femeilor.

Tov. [Domokos] Kedves: Raportul vorbește despre problemele care au fost ridicate de către alegători cu ocazia întâlnirilor organizate cu candidații propuși. În comuna Uzon a fost propus ca în anul 1954 să fie introdusă lumina electrică. În această comună a fost o moară care a fost arsă și turbina acestei mori este destul de mare ca să aprovizioneze comuna cu lumină electrică.

O altă problemă este în legătură cu comisia economică din cadrul F.D.P. Sepsi, care a obținut rezultate frumoase. Cu ajutorul comitetului raional, acest colectiv va fi și mai departe susținut și el va primi și mai mare ajutor, ca în aplicarea Hotărârii cu privire la creșterea animalelor să desfășoare o muncă și mai temeinică. Vreau să mai ridic o problemă în legătură cu această hotărâre, cu privire la creșterea animalelor, unde este prevăzut că în fiecare comună va exista un colectiv care va analiza posibilitățile fiecărei comune; eu aș propune ca posibilitățile să fie analizate și pe G.A.C., pentru că putem spune că aproape fiecare G.A.C. are alte posibilități.

O altă problemă este în legătură cu campania de iarovizare ce o vom face la primăvară. Aici trebuie să fim foarte atenți, pentru că fiecare soi de grâu are termene diferite de iarovizare și aceasta este o problemă foarte gingașă și trebuie să avem grijă să nu greșim, pentru că dacă nu socotim bine termenul de iarovizare putem avea pagube foarte serioase.

Tov. [István] Vargancsik: Tovarăși, raportul Comitetului Regional arată că organele și organizațiile de partid au reușit să aibă rolul conducător în această campanie. În raionul Odorhei, de exemplu, au fost folosite metode mai bune de muncă decât înainte, masele au fost mai bine antrenate în diferite acțiuni, cu care împreună F.D.P. a început munca pentru pregătirea alegerilor. La fel, au fost folosite metode mai bune și în ceea ce privește munca de agitație, agitatorii au fost repartizați pe grupe de case. Am reușit ca să legăm munca politică pentru campania de alegeri de munca economică, de problemele de colectare. Am avut o evidență clară despre tovarășii care nu și-au făcut datoria către stat și în așa fel agitatorii știau la care țăran trebuie să meargă ca să-l lămurească. Prin această muncă de lămurire am reușit să ridicăm procentajul la planul de colectare.

A fost îmbunătățită și munca de agitație politică de masă, au fost ținute mai mult de 50 de conferințe în legătură cu drepturile minorităților naționale și în legătură cu alte probleme. La fel am reușit ca să îmbunătățim munca de partid, de exemplu la cotizația procentajul în luna noiembrie a fost 90-91%, iar în decembrie procentajul membrilor de partid care și-au plătit cotizația a fost de 93%. În afară de aceasta, circa 70% din membrii de partid au fost antrenați în munca de alegeri.

Fără îndoială, comitetul nostru raional a avut și o serie de lipsuri. Nu am reușit ca să ne ocupăm mai mult de problema aprovizionării muncitorilor. Din problemele ridicate de alegători cu ocazia întâlnirilor numai o parte au fost rezolvate, nu am luptat destul de hotărât pentru rezolvarea tuturor problemelor. În afară de aceasta, o altă lipsă mare a fost că în acest timp nu ne-am ocupat în măsură sufi-

cientă de problema organizării întovărășirilor agricole, mai mult, nici cele existente nu au primit sprijinul necesar. Biroul Comitetului Raional a avut o atitudine greșită cu privire la colectarea de cartofi, când a trebuit să micșorăm planul de colectare la cartofi noi l-am micșorat cu 47%, acest lucru când a ajuns la cunoștința Comitetului Regional a fost stabilit ca micșorarea planului să fie numai 29%. În acest fel, planul de colectare la cartofi a fost realizat 94%. Aici vina este a mea, pentru că nu am vorbit cu Sfatul Popular, că atunci când este înaintată regiunii o asemenea situație, să fie discutată și cu biroul comitetului raional.

Tovarăși, învățând din lipsurile avute în timpul acestei campanii, sarcina noastră, a Comitetului Raional, este ca să lichidăm aceste lipsuri și ca să îmbunătățim munca noastră. Trebuie arătat aici că Comitetul Raional a primit mai mult ajutor din partea Comitetului Regional, însă regiunea n-a controlat Comitetele Raionale în problemele organizatorice în legătură cu crearea de noi întovărășiri și în legătură cu antrenarea femeilor în acțiunile partidului și guvernului. Biroul Comitetului Raional, cunoscând aceste lipsuri, va lupta pentru lichidarea lor și pentru îmbunătățirea muncii în viitor.

Tov. Puskás: În ceea ce privește raportul comitetului, eu consider că nu mai este necesar ca să vorbim despre rezultatele obținute, pentru că ele sunt deja cunoscute de noi. Eu am să mă refer la lipsuri. În primul rând, în ceea ce privește pregătirea campaniei de alegeri în unele comune, această muncă a fost făcută în mod mecanic. Întocmirea listelor de alegători a fost făcută în mod birocratic, în acest fel în multe comune au figurat 100-150 de oameni care deja nici nu mai locuiau în comunele respective; la fel, am avut cazuri când unii au fost trecuți pe liste de 2-3 ori. Din cauză că aceste liste nu au fost controlate, am avut o serie de greutăți în timpul alegerilor. O lipsă a mea a fost că nu am reușit să dau mai mare ajutor agitatorilor care au lucrat pe teren și care au mobilizat masele ca să vină la votare, în acest fel chiar soțiile agitatorilor au fost acelea care nu au venit.

Tot din cauza slabei munci s-a putut întâmpla că în unele comune, în ziua de 26 decembrie, oamenii încă nu au știut nimic de hotărârea cu privire la contractarea de animale. La fel s-a întâmplat că în unele comune colecatorii nu au avut nici un fel de evidență despre țăranii care nu și-au predat încă cotele și nici colecatorii nu au știut cine cât are încă de predat. În unele comune și sate punctele de agitație nu au fost aprovizionate cu lemne de foc, care la fel a contribuit ca să nu meargă munca așa cum trebuie. La fel, am avut comune când chiar în timpul campaniei electorale nici morile n-au primit lemne și am fost nevoiți ca să le oprim.

Tovarăși, nu trebuie uitat că dușmanul de clasă s-a manifestat atât în timpul campaniei, cât și mai târziu, de exemplu la Sovata este un frizer, Kiss Gheorghe, care face unele afirmații cu privire la Germania și că dacă ar fi fost gata înainte de terminarea războiului bomba atomică atunci Moscova ar fi fost distrusă, și că bătălia Stalingradului a fost câștigată de Armatele Sovietice numai pentru că germanii nu au putut suporta frigul. Trebuie să fim foarte atenți și asemenea elemente trebuie să fie demascate și trebuie să fie văzute mai de aproape.

Tov. Erdélyi: Pregătirea și desfășurarea campaniei electorale a arătat că dacă mergem jos la masă putem ajunge la rezultate frumoase. De exemplu, la Újfalu [Satu Nou], care a fost considerată ca o comună foarte grea, acum două zile a fost inaugurată întovărășirea agricolă, sau la Gheorgheni au fost instalate o sută și ceva de difuzoare, avem comune unde a fost introdusă lumina electrică, la Gheorgheni muncitorii și-au luat angajament pentru instalarea unui atelier de turnătorie ș.a.

Însă nu putem spune că am avut numai rezultate, pentru că am avut și o serie de lipsuri, și anume: nu în toate locurile au fost respectate instrucțiunile Comitetului

Central; în unele locuri, dușmanul de clasă a reușit ca să se strecoare în rândurile candidaților. Trebuie să mai arăt că comitetul nostru raional în această campanie a primit un ajutor mai mare din partea biroului regional, însă mai sunt unii tovarăși care nu au metode tocmai potrivite, cum e și tovarășul Szántó, care spune „răspun-deți cu capul”, tovarășul Bătagă la fel nu vede rezultatele obținute, numai greșelile, ci spune: „nu la voi, ci în raionul cutare și cutare merge treaba bine”.

Nu sunt de acord cu partea aceea a raportului care arată că în raionul Gheorgheni a fost necesar ca să fie făcute alegeri parțiale. Este adevărat că în zilele trecute am descoperit un caz la Újfalu și nu este exclus ca acolo să fim nevoiți să facem alegeri parțiale, dar până în prezent nu am făcut și nici nu e nevoie de alegeri parțiale.

Tov. ...: Tovarăși, fără îndoială, Comitetul Regional a depus o muncă serioasă în pregătirea campaniei de alegeri, datorită căreia au fost obținute rezultate frumoase. S-a îmbunătățit și munca de partid, de exemplu, procentajul membrilor de partid care și-au plătit cotizația este de 90,77%. În regiunea noastră, în timpul campaniei, au fost primiți 104 candidați de partid, iar în legătură cu preschimbarea documentelor de partid nu este adevărat că au fost trimise 12 referate la regiune ale tov. din cadrul activului nesalariat, cum spunea tovarășul Jakab; noi am primit 8 referate, care însă nu au fost bune, adică tovarășii propuși nici nu au avut dosare la regiune; sigur că ei nu au putut să fie confirmați. Însă avem unele raioane, dintre care și Toplița, Reghin, care nu s-au interesat deloc de problema activului nesalariat, care poate să ne dea un mare ajutor în completarea documentelor. De exemplu, Comitetul Orășenesc are un colectiv de 15 tovarăși care lucrează la cadre și care au depus o muncă serioasă.

Tovarășul Puskás a ridicat aici o problemă și a arătat că în unele locuri listele de alegători nu au fost întocmite bine. Acest lucru este adevărat, pentru că mi s-a întâmplat și mie ca atunci când am vrut să merg la un cetățean ca să-l lămuresc, când am ajuns la adresa unde el figura ca locuitor, am aflat că a murit acum doi ani.

Tov. Ugran I.: Analizând felul cum s-a desfășurat campania electorală în regiunea noastră, vedem că aceasta a fost un examen pentru noi, de felul cum am reușit să cuprindem această muncă complexă. În raport au fost arătate și o serie de lipsuri ale raionului Toplița și noi am tras învățămintele necesare pentru îmbunătățirea muncii. În această campanie am reușit ca să facem un control sistematic asupra muncii organizațiilor de bază; același lucru a fost și din partea tovarășilor din Biroul Regional, care au reușit să controleze munca noastră. Însă această muncă de control, după terminarea alegerilor, nu a mai fost continuată nici de noi și nici de Biroul Regional.

Vreau să mai ridic încă o problemă, problema evidenței, din lipsa căreia agitatorii nu au putut să facă o muncă și mai bună, ca să meargă la cetățenii care nu și-au predat cotele. O serie de probleme care au fost ridicate cu ocazia întâlnirilor candidaților cu alegătorii încă nu sunt rezolvate. Problema cea mai grea este lipsa materialelor de construcții pentru țărani. De aceea, eu cred că Biroul Regional ar trebui să ia legătura cu Direcția Generală pentru studierea și rezolvarea acestei probleme, numai în așa fel vom putea satisface cerințele maselor largi de țărani.

Tov. Csupor: Care este cauza că în acest an, deși au fost mobilizate forțe mari în campania de colectare, totuși suntem rămași în urmă? Eu aș ruga pe tovarăși ca discuțiile să fie mai mult legate de această problemă.

Tov. Fülöp: Tovarăși, eu vreau să vorbesc de raionul Reghin, unde pe lângă rezultatele arătate în acest raport mai avem serioase lipsuri. În primul rând, raionul

nostru nu a controlat destul de serios cum se desfășoară munca pentru propunerea de candidați, din care cauză propunerile, în unele locuri, au fost făcute fără ca să fie antrenate și organizațiile de bază în această acțiune, sau invers, am avut cazuri când toată munca de propunere a candidaților a fost dusă de biroul organizației de bază și nu împreună cu Sfatul Popular respectiv. O altă problemă este că candidații nu au fost propuși întotdeauna în circumscripția în raza căreia locuiesc. Trebuie să arăt, tovarăși, că în timpul acestei campanii am primit un ajutor serios din partea Comitetului Regional și din partea tovarășului Csupor, care a dat un ajutor mai mare la întocmirea planului de muncă pentru propunerea de candidați.

La fel, consider ca o lipsă a Comitetului Raional faptul că nu am reușit ca această campanie să fie destul de bine legată de problema colectărilor. La aceasta însă a contribuit și lipsa Comitetului și mai ales a Biroului Regional, care nu ne-a spus care este forma, care sunt metodele prin care putem lega munca de propunere de candidați de munca de colectare. Niciodată nu au fost chemați primii secretari sau birourile raionale ca să facem un schimb de experiență și în acest fel am fi putut să organizăm munca mai bine. Eu consider că ar fi o metodă foarte bună ca după un timp oarecare să fie chemați secretarii raionali într-o ședință la regiune, unde să fie discutate metodele folosite, în acest fel metodele cele mai bune ar putea să fie generalizate.

În ceea ce privește lipsa noastră în munca de colectare este, în primul rând, că nu am luat măsuri mai serioase decât în luna noiembrie, după ce a fost aci tovarășul Goldberger. O altă lipsă este că agitatorii care au fost instruiți și trimiși pe teren nu au fost controlați de felul cum muncesc ei jos, în rândurile oamenilor muncii. Eu am fost de două ori și am controlat cum secretarii organizațiilor de bază instruiesc agitatorii și trebuie să vă spun că ei spun în câteva cuvinte agitatorilor cu ce trebuie să se ocupe, fără însă ca să fie arătate și metodele care trebuie folosite. De asemenea, nu ne-am ocupat de organizarea întovărășirilor agricole, ne-am ocupat mai mult de G.A.C. și de întovărășirile existente, unde am avut cazuri când unii și-au înaintat cererea de ieșire. Eu propun, având în vedere că am avut serioase lipsuri în campania de însămânțări de toamnă, ca țăranii să fie asigurați cât mai repede cu semințe de grâu de primăvară, ca să nu avem iarăși greutăți, și eventual acolo unde va fi necesar să fie însămânțat din nou, să avem sămânța necesară.

Tov. [Vilma] Égető: Tovarăși, după ce am studiat raportul Comitetului Regional, am ajuns la concluzia că Comitetul Regional a reușit să îndeplinească Hotărârea Comitetului Central în legătură cu pregătirea și desfășurarea alegerilor de deputați. Agitatorii care au studiat Hotărârea Plenarei lărgite a C.C. al P.M.R. din 19-20 august au ajuns la rezultate bune, au reușit să explice maselor importanța acestei hotărâri. În mod practic, acest lucru a contribuit foarte mult și la predarea cotelor de către țărani, la mobilizarea lor pentru transporturi de lemne, pentru repararea podurilor etc. Muncitorii au înțeles cuvântul partidului și cu ocazia întâlnirilor au venit cu o serie de propuneri, au criticat cu curaj pe acei deputați vechi care nu și-au făcut datoria, care nu au luptat pentru rezolvarea cerințelor maselor.

Mai vreau să arăt și o lipsă a raportului, care nu vorbește nimic despre problemele ridicate de muncitori cu ocazia întâlnirilor. La noi, în raionul Ciuc, este o greutate din cauză că unele cooperative dau directive ca chiar până și drojdia de bere să fie dată pe bază de schimb. Aceasta a dus la serioase nemulțumiri, pentru că noi avem și muncitori care stau la sate și care primesc făină în loc de pâine și femeile nu au avut nici cartofi și nici grâu ca să cumpere drojdie. Noi am cerut la cooperativa raională rezolvarea acestei probleme, dar nu am reușit până ce nu am cerut ajutorul Comitetului Regional.

O altă problemă este de ce în anul acesta munca de colectare cere așa de mari eforturi? Eu cred că aceasta devine de acolo că atunci când Comitetul Regional de partid a dat instrucțiuni pentru reduceri de cote acelor țărani care au avut pierderi în urma calamității, în raionul nostru aceste reduceri nu au fost făcute, din care cauză unii țărani și-au predat cotele însă ei au rămas fără nici un pic de grâu. Acum țăranii au o poziție de așteptare, că se poate că ulterior vor fi făcute încă unele reduceri și dacă își predau cotele, chiar dacă au dreptul la unele reduceri, pentru ei nu va fi aplicată.

Tov. [Ferencz] Grün: Din raportul prezentat de Comitetul Regional reiese că a reușit ca să cuprindă mai bine această acțiune decât celelalte avute mai înainte, însă mulți membri ai Comitetului Regional s-au antrenat mai târziu în această acțiune, printre care sunt și eu.

Un rezultat foarte serios a fost în această perioadă că organizațiile de partid au reușit să aibă rolul conducător în pregătirea și desfășurarea campaniei de alegeri. Eu am fost la câteva întâlniri, unde, deși nu a fost nici un instructor din partea Comitetului Raional respectiv, biroul organizației de bază a reușit să organizeze și să pregătească destul de bine aceste întâlniri. În multe locuri însă, agitatorii nu au fost destul de bine instruiți ca să fie în stare și să ducă muncă de lămurire între alegători în legătură cu problemele politice și economice actuale. Nu peste tot a existat o evidență clară despre acei țărani care au fost rămași în urmă la predarea cotelor.

La fel, am avut cazuri când nici agitatorii nu au cunoscut pe candidații propuși, din care cauză, chiar în ziua alegerilor, m-am întâlnit cu doi țărani care nu au știut pentru care candidat și-au dat votul. Cu toată munca depusă nu am reușit ca să obținem rezultatele dorite nici în problema colectărilor și în celelalte probleme economice. A fost luată o hotărâre, că trebuie să existe în fiecare comună o evidență clară despre acei care nu și-au predat încă cotele, și această evidență să fie afișată la Sfaturile Populare respective. Această hotărâre a fost însă numai pe hârtie, dar în realitate nu. La fel a fost o hotărâre că referenții Sfaturilor Populare trebuie să-i ajute pe tov. colectori în întocmirea acestor evidențe, dar nici acest lucru n-a fost făcut. Eu consider că este foarte bine că am analizat în cadrul Comitetului Regional munca desfășurată în timpul campaniei de alegeri.

O altă lipsă este că tovarășii colectori nici nu au fost instruiți destul de bine de sarcinile lor. De exemplu, în raionul Mureș, când am vorbit cu tovarășul Enyedi, împuternicitul raional, nu știa cum stă comuna respectivă cu colectările. Aceste organe de colectare nu au fost ajutate în mod suficient din partea Comitetului Regional și nici din partea Comitetelor Raionale. Este adevărat că tovarășul Lukács a dat un ajutor serios când a venit în acest raion, dar aceasta a fost numai de câteva ori. La fel și tovarășul Csupor, și în general membrii Biroului Regional vin foarte rar la comitele raionale.

Tov. Păpuc: Tovarăși, din acest raport a reieșit o serie de succese care au fost obținute în campania electorală, în care au fost mobilizate masele largi muncitoare. Analizând munca depusă de C.F.R. în această perioadă, vedem că a reușit ca să facă față în condițiuni destul de bune campaniei de sfeclă de zahăr. Aceasta devine de acolo că comitele de partid s-au ocupat mai mult cu organizațiile de bază, care sunt motorul tuturor acțiunilor.

În ceea ce privește colectările în acest an, deși am avut recoltă bogată, a fost nevoie de forțe mai mari, și cu toate acestea în anii trecuți am avut rezultate mai bune la îndeplinirea planului de colectări. Părerea mea este că țărănimea muncitoare este influențată de chiaburi, care în permanență fac agitație împotriva

predării cotelor. Eu propun Comitetului Regional, Comitetelor Raionale, ca să se ocupe mai îndeaproape de organizațiile de bază sătești, care să fie instruite în așa fel ca să pună un accent mai mare pe munca de agitație de masă, ca țărănimea muncitoare să nu mai fie influențată de agitația chiaburimii. Pentru că din această campanie am putut să vedem că dacă ne ocupăm mai îndeaproape de unele probleme avem rezultate frumoase, dar dacă agitația politică de masă este slabă, aceasta este folosită de dușmanul de clasă.

Tov. [Iuliu] Varga: În timpul campaniei de alegeri, masele muncitoare au arătat că urmează linia partidului, numai câțiva au votat contra candidaților propuși. Acest lucru înseamnă că masele sunt de partea noastră. Dar, tovarăși, în această acțiune am avut și unele lipsuri. Nu întotdeauna am reușit ca să fie aleși cei mai buni muncitori; de exemplu, la Mezőmadarász [Mădăraș, jud. Mureș], dintre deputații comunali nu avem decât 3-4 membri de partid, în schimb avem deputați foști membri de partid, colectiviști excluși. Aceasta arată clar că nu am reușit ca să fie aleși țăranii cei mai cinstiți, care pot să dea exemplu oricând țărănimii. La fel, nu am reușit ca să asigurăm procentajul de femei care a fost stabilit de instrucțiunile primite. De asemenea, în trei comune am fost nevoiți ca să facem alegeri parțiale. O altă lipsă este că candidații propuși nu au fost destul de bine antrenați pentru rezolvarea problemelor ridicate cu ocazia întâlnirilor.

Noi, în acest an, am avut recoltă bogată și totuși nu am reușit ca să îndeplinim planul de colectare. Avem încă membri de partid care nici până în prezent nu și-au făcut datoria către stat. Aceasta este o lipsă a Comitetului Regional și a Comitetelor Raionale, care nu am reușit ca să antrenăm la timp președinții comitetelor executive în această muncă de colectare. O altă lipsă care a existat în timpul campaniei a fost că o mare parte a activiștilor, în acest timp, au fost sustrași de la munca unde au fost mai înainte, au fost ruși de sarcinile permanente, cum este de exemplu primirea de candidați de partid. În timpul campaniei, această muncă a fost neglijată și s-a întâmplat că în unele raioane într-o lună au fost excluși mai mulți membri de partid decât au fost primiți. Dacă această muncă de primire de candidați merge anevoios, aceasta este lipsa noastră, pentru că oamenii caută posibilități și vor să devină candidați de partid, însă noi nu reușim și nu putem să îndrumăm această voință. O altă sarcină a noastră este socializarea agriculturii, dar eu am putut să constat că organizațiile de bază nu se ocupă suficient de această problemă.

Tov. [Jenő] Asztalos: Analizând și studiind raportul Comitetului Regional am constatat că Comitetul Regional de partid a avut o serie de succese, dar am avut și o serie de lipsuri care au fost arătate de ceilalți tovarăși. Concomitent cu campania electorală am avut sarcini și în legătură cu îndeplinirea planului de colectări, și aici este o lipsă a Comitetului Regional, care nu a dus o muncă suficientă și ca urmare mai avem și în prezent o serie de membri de partid care încă nu și-au predat cotele. Noi trebuie să știm că dușmanul de clasă nu doarme și folosește toate ocaziile pentru ca să ne lovească. Eu sunt de acord cu cele spuse de tovarășa Égető în legătură cu reducerile de cotă. Trebuie spus că nici C.S.C.-ul nu și-a făcut datoria, nu a aplicat Hotărârea Consiliului de Miniștri. De aceea, eu propun ca Comitetul Regional să traseze ca sarcină organelor de colectare ca în această direcție să fie luate măsuri serioase și ca în anii viitori să fie făcute impuneri reale, pentru că în 1953 au fost o serie de cazuri de impuneri nereale. De exemplu, după recensământ, un om care avea un măgar a fost impus la cota de lapte, pentru că figura în evidență că are o vacă. Aș putea să vă dau încă foarte multe date concrete în această direcție. La fel propun ca să fie dată ca sarcină

organelor de colectare ca recensământul să fie făcut pe baza documentelor reale și nu pe baza a ce spune badea Ioan.

Tov. Rațiu: Studiind raportul prezentat asupra pregătirii și desfășurării campaniei de alegere am constatat că o lipsă a raportului că n-a arătat nimic de cele 2 ziare locale, de felul cum au contribuit ele la pregătirea și desfășurarea campaniei. La fel, cum au fost ele sprijinite de Comitetul Regional. Au fost o serie de acțiuni, cum este de exemplu repararea drumurilor, dar Comitetul Regional nu a controlat cum anume a fost făcută această acțiune. În legătură cu îndeplinirea planului de colectări consider că o greșeală a comitetului că prea târziu am început să ne ocupăm mai serios de această problemă.

Tov. Raț Ioana: Tovarăși, în legătură cu raportul Comitetului Regional, eu cred că comitetul a reușit să cuprindă în mână această campanie de alegeri, deși s-au manifestat și unele lipsuri în legătură cu controlul muncii. Raportul se ocupă mai mult de raioanele mai apropiate, cum sunt Tg. Mureș, Reghin și Ciuc, dar de celelalte raioane mai îndepărtate nu, acolo nici nu există acest control al regiunii, cum este în raioanele mai apropiate. În ceea ce privește rămânerea în urmă în problema colectărilor, eu consider că aceasta este vina comitetelor raionale, de exemplu, în raionul Sepsî mai sunt 200 membri de partid care nu și-au făcut datoria către stat, dar noi am luat măsurile necesare cam prea târziu pentru lichidarea acestei lipse. Organele de colectare nu au fost trase la răspundere la timp.

Tov. Moghioroș: Tovarăși, eu consider că raportul prezentat de Biroul Comitetului Regional este un raport bun, cuprinde o serie de probleme esențiale. Trebuie să avem în vedere că acest raport pune o singură problemă în fața noastră, învățăminte trase din desfășurarea campaniei de alegere a deputaților Sfatului Popular. Desigur că această campanie este legată de o serie de alte probleme. Dar cred că mulți tovarăși care au luat cuvântul au avut dreptate în ceea ce privește unele lipsuri ale raportului. De exemplu, în unele locuri nu este destul de clar, destul de concret, iar unele probleme au fost scăpate, cum este de exemplu Comitetul Orășenesc de partid, deși el a jucat un rol foarte important în această campanie de alegere a deputaților. Sau nu analizează contribuția celor două ziare locale în această muncă.

Tovarăși, Plenara Comitetului Central a pus câteva probleme în legătură cu campania de alegeri, că prima și cea mai importantă era aceea de a lega mai puternic partidul, Sfatul Popular de mase. Raportul a reușit să scoată în evidență că în această problemă Comitetul Regional a obținut rezultate serioase. Prin urmare, cred că raportul poate fi aprobat de Comitetul Regional, împreună cu propunerile și criticile făcute de membrii comitetului.

Eu am să ridic câteva probleme care nu sunt noi, dar care totuși nu au fost ridicate de alți tovarăși. Atât raportul, cât și tovarășii au subliniat că cu toate succesele obținute în timpul campaniei electorale, în ceea ce privește legarea campaniei de celelalte probleme politice și economice, comitetul a avut unele lipsuri în această direcție. Nu au fost îndeplinite toate sarcinile care ar fi trebuit să fie, de exemplu: îndeplinirea planului de colectări, încasarea impozitelor, a autoimpunerilor, încheierea de contracte. Majoritatea tovarășilor și mai ales a tovarășilor secretari raionali au vorbit de necesitatea legării sarcinilor politice de sarcinile economice, dar ei n-au reușit să facă acest lucru, pentru că n-au dat importanța și atenția cuvenită acestei probleme. Dar eu consider că nu tocmai aceasta este cauza. Cauza este aceea că organele de partid, comitetele raionale și orășenești de partid n-au reușit încă să ridice organizațiile de bază ale partidului la nivelul sarcinilor

lor actuale, n-au reușit ca să facă din ele conducători și organizatori ai vieții satului sau ai orașului.

Trebuie să vă spun, și cred că sunteți de acord, că în prima perioadă a campaniei electorale unele acțiuni au fost făcute peste capul organizațiilor de partid, care la început nu au jucat rolul de conducător și organizator în această campanie. De exemplu, eu știu precis că în această regiune, în ceea ce privește desemnarea candidaților pe circumscripții, organizațiile de partid au avut un rol secundar, ele au fost puse în fața faptelor, deși organizațiile de bază răspund ce fel de deputați va avea satul sau orașul respectiv. Comitetele raionale și orașenești au trimis pe teren instructori care au rezolvat problemele peste capul organizațiilor de bază și al Sfatului Popular. Prin urmare, dacă noi, organele de partid, comitetele regionale, raionale și orașenești nu vom organiza un control sistematic asupra hotărârilor luate, ele pot să fie foarte binevenite sau foarte juste, totuși nu au rezultatul dorit. De aceea, sarcina noastră este de a întări disciplina de partid și de stat. Trebuie să fie trași la răspundere comuniștii care nu-și îndeplinesc sarcinile. Eu pun o întrebare, care de altfel a mai fost pusă aici, în legătură cu întocmirea listelor electorale. Un tovarăș secretar raional a arătat că a vrut să meargă la un cetățean ca să-l lămurească – care figura pe lista de alegători – și până la urmă a aflat că cetățeanul respectiv a murit de doi ani. Tovarăși, trebuie știut că întocmirea listelor electorale nu este o simplă problemă administrativă. Trebuie să luăm măsuri din timp ca la alegerile ce vom face peste doi ani să avem deja o evidență clară și ca să nu mai avem asemenea greutăți la întocmirea listelor. Fără îndoială, sunt multe probleme și multe propuneri în legătură cu aceasta, de exemplu, ca să revenim la forma adevințelor de alegător; eu nu aș putea să vă spun care metodă, care propunere este cea mai bună pentru rezolvarea acestei probleme.

O altă problemă la care raportul Comitetului Regional nu dă răspuns este ce trebuie să facem în viitor ca să nu mai repetăm lipsurile în desemnarea candidaților? În multe locuri, această muncă a fost făcută birocratic și ca rezultat este că în 11 circumscripții candidații propuși nu au fost acceptați de cetățeni, și aceasta nu este ceva întâmplător. Eu cred că greșeli de acest fel mai avem și în alte comune. Ce trebuie să facem ca în viitor să nu mai fie repetate aceste greșeli? Oare raportul întocmit răspunde la această întrebare? Desigur că nu. Dacă acest raport nu indică cum trebuie să procedăm ca la desemnarea candidaților în viitor metodele să fie mai bune, pentru că acum am avut cazuri când candidații care au fost propuși nici nu au fost întrebați dacă vor sau nu să fie deputați. Această metodă folosită corespunde liniei partidului? Fără îndoială că nu. Aceasta este o metodă cancelaristă, nu este o metodă comunistă.

Au fost criticate aici metodele folosite în munca de propagandă, tovarășii spuneau că propaganda în această regiune a fost generală, că nu a fost combativă, nu a fost concretă. Eu întreb ce facem noi, care trebuie să fie propaganda noastră, cum trebuie să fie organizată ca să nu mai repetăm aceste greșeli? Raportul trebuia să răspundă la această întrebare. Ar fi bine ca aceste lipsuri să fie puse în discuția organizațiilor de bază.

La fel, tovarășii, noi am avut aleși 950 de deputați, însă când am făcut din nou alegerile abia au mai rămas din acești deputați aleși cu ocazia alegerilor anterioare. De ce este această situație? Noi spunem că nu am procedat bine la desemnarea lor. Desigur, acesta este un motiv, dar o altă problemă este aceea că noi, după ce au fost aleși, nu ne-am ocupat de ei. Trebuie precizat cine răspunde pentru educarea deputaților aleși, pentru că ei trebuie să fie educați, trebuie să fie ajutați, trebuie să

fie create comitetele cetățenești pentru problemele permanente. Experiența noastră a dovedit că acolo, în comunele unde deputații sunt bine aleși, unde ei sunt educați și repartizați pe străzi, unde sunt create comitetele cetățenești, acolo nici problema înșămânțărilor, nici problema colectărilor și nici o altă problemă gospodărească nu este greu de rezolvat. Din păcate, această metodă nu este folosită peste tot. Foarte rău procedează tovarășii secretari raionali care, deși cunosc astfel de cazuri, nu iau măsuri de generalizare a metodelor folosite.

Eu propun ca să fie altfel formulat punctul 5 din proiectul de măsuri, care spune că Comitetul Regional va face un instructaj pentru perfecționarea secretarilor organizațiilor de bază pe ramuri de activitate. Nu este clar pentru mine cum vreți să faceți acest instructaj, vreți să faceți instructaj pe profesii?

Tov. Csupor: Nu, pe baza preocupărilor lor în biroul organizației de bază.

Tov. Moghioroș: Această problemă trebuie să fie analizată foarte atent, biroul organizației de bază este un colectiv, unic, să nu cumva să desfaceți acest colectiv, care răspunde pentru întreaga muncă, nu cumva să faceți și voi aceasta greșală pe care o fac multe comitete regionale, raionale și orășenești, pentru că această metodă duce la spargerea unității muncii de partid. Eu propun ca să faceți seminarii după orele de muncă cu toți membrii birourilor organizațiilor de bază, unde să fie arătată care este atribuția biroului, care trebuie să fie metodele lor de muncă, iar după aceea puteți face ședințe de perfecționare pe probleme de specialitate. Eu nu știu și nu înțeleg de ce tovarășii, la întocmirea acestui proiect de măsuri, au scăpat tocmai măsurile ce trebuiesc luate pentru întărirea gospodăriilor agricole colective existente?

Tov. Csupor: Această problemă a fost discutată în ședința anterioară a comitetului și nu am vrut ca s-o repetăm.

Tov. Moghioroș: Eu cred că trebuie încă o dată analizate metodele voastre în problema mobilizării tineretului și a delegatelor de femei la diferite acțiuni. La fel, mai sunt unele puncte din acest proiect care trebuie să fie mai clar formulate, stilizate. De exemplu, la primul punct, în legătură cu trimiterea activiștilor de la Comitetul Regional la raioane timp de un an. Această problemă trebuie analizată foarte bine, ca nu cumva să ajungem la slăbirea Comitetului Regional. Comitetul Central are o hotărâre în problema întăririi Comitetelor Raionale sătești, dar care este lăsată uitării. Eu propun ca Comitetul Regional să revadă cum a fost aplicată această hotărâre și întărirea comitetelor raionale sătești să fie făcută pe baza acestei hotărâri. Eu recomand tovarășilor ca în ceea ce privește legarea problemelor economice cu cele politice, problema educării birourilor organizației de partid prin seminarii de perfecționare, acestea trebuie să fie în centrul preocupării Comitetului Regional, iar în cadrul instructajului și seminariilor de perfecționare să fie discutate în mod deosebit problema colectărilor, însemnătatea colectărilor, rolul colectărilor, pentru ce trebuie să facem colectări, pentru că membrii de partid trebuie să fie înarmați cu cunoașterea acestor probleme. La fel, sunt de foarte mare importanță problema contractărilor atât la animale, cât și la alte produse industriale, problema impozitelor, a autoimpunerilor și asigurărilor de stat, problema achizițiilor, aici de fapt trebuie să punem problema rolului cooperativelor sătești, problema îmbunătățirii comerțului de stat.

Aici, la Tg. Mureș, a fost ridicată problema atitudinii lucrătorilor din comerț față de cumpărători. Cred că această problemă nu este încă rezolvată. Trebuie dată ca sarcină sindicatului, ca în această problemă să fie făcut un plan de muncă concret pentru combaterea acestui spirit nesănătos în rândurile lucrătorilor în comerțul de stat.

Tovarășul secretar care a ridicat problema ca să fie luate măsuri și țăranii să fie aprovizionați din timp cu sămânță de grâu de primăvară. Consider că această propunere este foarte justă. Ar fi bine ca sfaturile populare să facă un studiu asupra situației însămânțărilor de toamnă, ca să știm din timp unde au fost compromise însămânțările de toamnă.

În sfârșit tovarăși, pentru a îmbunătăți munca de partid este necesar ca activiștii, începând de la secretarii regionali, ținând seama de caracterul regiunii, raioanelor și orașelor, în limita posibilităților să fie încadrați pe lângă învățământul de partid și în alte forme de învățământ de specialitate. Secretarii raioanelor sătești, de exemplu, neapărat trebuie să aibă cunoștințe agrotehnice, iar la secțiile economice prima măsură să fie promovarea elementelor tinere, care sunt bine specializate, pentru că fără această măsură nu vom putea duce o muncă calificată, o muncă științifică, dacă nu vom avea tovarăși pricepuți, specialiști în diferite domenii linia noastră este condamnată la delăsare.

Acestea au fost propunerile pe care am vrut să le fac și mai propun ca Biroul Regional să fie însărcinat cu îmbunătățirea raportului și a proiectului de măsuri, mai ales în ceea ce privește concluziile practice care trebuiesc trase din campania electorală pentru alegerea de deputați ai sfaturilor populare. Nu sunt de acord cu propunerea tovarășului Kedves, care a propus menținerea comisiilor economice care au lucrat în timpul campaniei electorale. De ce? Pentru că aceasta ar duce la substituirea Sfaturilor Populare și ale organizațiilor de bază, noi nu avem nevoie ca să mai fie menținute după alegeri organele F.D.P.-ului.

Tov. Csupor: Eu sunt de acord cu propunerile făcute, la fel și cu criticile, deși consider că la această ședință nu am folosit destul de mult arma criticii și autocriticii. Noi am tras învățămintele din lipsurile noastre și în practică vom căuta ca aceste lipsuri să fie lichidate. În ceea ce privește concluziile, cred că nu mai este rost ca să facem, tovarășul Moghioroș a arătat concret unde sunt lipsuri, unde trebuie căutate cauzele lipsurilor și în ce direcție trebuie să fie îndreptată atenția noastră pentru îmbunătățirea muncii. În legătură cu primul punct al ordinii de zi, trebuie să pun la vot propunerea tovarășului Moghioroș, dacă tovarășii sunt de acord ca Biroul să fie însărcinat cu îmbunătățirea raportului și a proiectului de măsuri, pe baza propunerilor făcute, iar după aceea proiectul de măsuri să fie considerat ca o hotărâre a Comitetului Regional. Supun votului propunerea făcută. Cine este pentru (toți tov.).

Trecem la punctul 2 din ordinea de zi: Supunerea aprobării Comitetului a proiectului de plan de muncă pe trimestrul I. 1954. Tov. Török.

Tovarășul Török dă citire planului de muncă.

Tov. Csupor: Dacă tovarășii au ceva de întrebat sau completat în legătură cu acest proiect de plan ?

Tov. Kovács: Nu am văzut prevăzut nimic în legătură cu campania însămânțărilor de primăvară.

Tov. Csupor: Discutarea acestei probleme este prevăzută la ședința comitetului Regional din 6 martie 1954.

Tov. Kovács: Având în vedere că regiunea noastră are și o revistă de literatură, eu aș propune tovarășilor ca și această problemă să fie analizată la o ședință de birou. Pentru că și aici sunt probleme serioase care nu pot să fie rezolvate așa de ușor.

Tov. Benkő: Eu aș propune ca biroul regional să analizeze modul cum au fost defalcate planurile de producție pe secții. La fel și problema introducerii curentului electric de la Fântânele în orașul Tg. Mureș.

Tov. Széll: După cum am văzut, fiecare ședință a biroului și a Comitetului Regional este bine organizată. Însă eu aș mai propune ca Gospodăria de partid a Comitetului Regional să facă un raport asupra situației activiștilor, atât de la regiune, cât și de la raioane. De exemplu, în raionul Ciuc au fost trimiși 12 activiști din care au rămas 2, la Gheorgheni din 8 au rămas la fel 2. Cred că în primul rând trebuie analizat care este cauza acestui lucru ?

Tov. [Irén] Szabó: Eu nu am auzit dacă e prevăzută în plan analiza învățământului de partid.

Tov. Csupor: Este prevăzut pentru ziua de 2 martie 1954.

Tov. Rațiu: Sunt de acord cu propunerea ca Gospodăria de partid să facă un raport în fața biroului, pentru că în unele raioane sunt serioase lipsuri.

Tov. Moghioroș: Tovarăși, nu văd aici nimic prevăzut în legătură cu pregătirea Conferinței Regionale și mi se pare că această conferință trebuie să aibă loc în această perioadă de timp. Iar în al doilea rând, propun ca să fie studiată de către secția organelor conducătoare, secția de propagandă și secția agrară, problema reglementării ședințelor de partid și a adunărilor organizațiilor de masă, pentru că la Comitetul Central au sosit multe reclamații în această privință, și pentru aceasta eu aș propune ca în timp de trei zile să fie studiată această problemă. În legătură cu ordinea de zi pentru ședința biroului din 26 februarie, eu propun ca în acest punct să fie încadrată și problema protecției muncii, pentru că din cauza nerespectării angajamentelor de către întreprinderi în ceea ce privește protecția muncii, avem foarte multe accidente. Mai propun ca să fie pusă la ordinea de zi a ședinței Comitetului Regional problema îndeplinirii planului pe trimestrul I, atât în industrie, cât și în agricultură.

Tov. Csupor: Dacă mai are cineva ceva?

Tov. ...: Analiza campaniei de primăvară dacă s-ar putea să fie cel puțin cu o ședință de birou mai înainte, ca să mai avem timp pentru luarea unor măsuri.

Tov. Csupor: Sunt de acord ca Comitetul Regional să analizeze mai devreme problema campaniei însămânțărilor de primăvară. La fel sunt de acord ca să fie prevăzută și analiza defalcării planului de producție pe secții, pregătirea conferinței regionale și analiza pentru reglementarea ședințelor de partid și ale organizațiilor de masă, la fel și problema protecției muncii. Iar în legătură cu problema ridicată de tovarășul Kovács, noi trebuie să ținem cont că avem vreo 200 de dosare de excluderi nerezolvate, care trebuie să fie rezolvate tot în cadrul ședințelor de birou, și pentru aceasta eu aș propune ca problema ridicată de tovarășul Kovács să nu fie pusă la ordinea de zi a ședințelor de birou în acest trimestru. Dacă tovarășul este de acord ?

Tov. Kovács: Eu am făcut această propunere pentru că în ceea ce privește această revistă literară avem o serie de probleme serioase, care nu pot să fie rezolvate numai de noi. Eu m-am gândit ca cel puțin în luna aprilie să fie analizată și această problemă.

Tov. Moghioroș: În legătură cu planul de trei ani pentru dezvoltarea agriculturii și pentru creșterea animalelor propun ca să fie convocată o ședință extraordinară a Comitetului Regional, și cred că Biroul și Comitetul Regional au de gând să întocmească și un astfel de plan unde să fie prevăzute sarcinile și măsurile care trebuie luate.

Tov. Csupor: Propunerea aceasta este foarte binevenită și noi vom întocmi un astfel de plan, care va fi supus Comitetului Regional.

Tov. Moghioroș: Trebuie văzut, tovarăși, ca nu cumva să luăm astfel de hotărâri care nu pot fi îndeplinite, dacă credeți că ordinea de zi va fi prea încăr-

cată, atunci e mai bine ca să ne gândim și să nu luăm hotărâri care până la urmă nu vor putea să fie realizate.

Tov. Csupor: Eu consider că propunerile făcute pot fi cuprinse între celelalte probleme care sunt prevăzute. Dacă sunteți de acord? Cine este contra? Cine se abține? Planul Comitetului Regional pe trimestrul I. 1954 a fost aprobat în unanimitate. Trecem la punctul 3 din ordinea de zi.

Tovarășul Bătagă dă citire și supune aprobării Comitetului propunerile făcute pentru Comitetul Executiv al Sfatului Popular Regional.

Tov. Csupor: Dacă aveți ceva obiecțiuni la propunerile făcute?

Tov. Voiculescu Cornelia: După cum știu eu, tatăl tovarăsei Lazăr Elvira a fost exploatator.

Tov. Benkő: Este adevărat că tatăl său a avut o brutărie, dar el a lucrat singur și această brutărie a avut-o numai între anii 1923-1934. Această tovarășă a fost verificată bine, am stat de vorbă cu ea și după părerea mea corespunde ca membră a Comitetului Executiv.

Tov. Moghioros: În prezent cine este șeful secției de învățământ la Sfat?

Tov. Csupor: Tovarășa Szilágyi, care în prezent este bolnavă, ea este și membră a Comitetului Regional și în prezent este propusă ca directoare la editura de stat.

Tov. Benkő: Tovarășa Lazăr este o tovarășă capabilă, cu multă voință, știu că a fost o perioadă când a fost și servitoare, pentru că n-a avut posibilitatea ca să-și continue studiile.

Tov. Voiculescu C.: Tovarășa Lazăr numai acum a terminat facultatea din Cluj, de unde nu a primit o apreciere prea bună din punct de vedere politic; din punct de vedere profesional noi încă nu am putut verifica, pentru că numai acum a intrat în muncă. Este un element tânăr, se poate că este capabilă, dar noi nu am putut verifica încă în muncă.

Tov. Bugyi P.: Tovarăși, noi am stat de vorbă cu tov. Lazăr, este un cadru tânăr și capabil care trebuie să fie ridicat și educat; după părerea mea, peste câteva luni va putea să fie însărcinată cu muncă de răspundere.

Tov. Moghioros: Însă ea nu are încă experiență în domeniul învățământului. Nu aveți o deputată mai bună decât ea?

Tov. Lukács: De ce nu ați propus pe tovarășa Voiculescu?

Tov. Benkő: Ea nu este deputată.

Tov. Varga: Eu nu știu, dar dacă această tov. este fiica brutarului care stă pe bulevard, atunci trebuie văzută mai bine problema. Tatăl ei are o casă destul de frumoasă pe bulevard, această familie nu este chiar așa de săracă.

Tov. Moghioros: Aveți una mai bună ?

Tov. Bătagă: În ceea ce privește familia Lazăr, trebuie să spun că o cunosc din 1934 și știu că tatăl tovarăsei – de când îl cunosc eu – nu avea angajat, numai în 1937 a avut un ucenic; este adevărat că are o casă pe bulevard. Tatăl său este din regiunea Hunedoara, dar niciodată nu a avut manifestări șovine.

Tov. Fall: Eu cunosc această familie din 1939, niciodată nu a avut muncitori, soția lui a vândut pâinea pe piață.

Tov. Rațiu: Părerea mea este că tovarășa Voiculescu ține foarte mult la tov. Szilágyi și nu este în fața lui problema generală, și nu prea ar place ca în fruntea secției de învățământ să stea o tovarășă tânără; eu cred că tovarășa nu a vorbit destul de deschis.

Tov. Csupor: Dacă mai are cineva alte obiecțiuni?

Tov. Gliga Gál: Tovarăși, eu obiecțiuni nu am, dar vreau să spun câteva cuvinte în ceea ce privește Sfaturile Populare. Tovarăși, știu că Sfaturile Populare sunt organe locale ale puterii de stat, organe care traduc în viață și care luptă pentru traducerea în viață a hotărârilor partidului și guvernului nostru, a hotărârilor care sunt legate de transformarea socialistă a agriculturii, de construirea socialismului în patria noastră. Sunt convins că noii deputați aleși în Sfaturile Populare vor lupta pentru întărirea gospodăriilor colective existente, precum și pentru construirea de noi G.A.C., care trebuie să devină gospodării modele și să servească de exemplu pentru țărănimii muncitoare din sectorul particular. Nu pot să trec cu vederea și să nu mai amintesc de ajutorul ce a primit gospodăria noastră în urmă ce saivanul gospodăriei a fost aprins de mâna dușmanului. Noi, în urma ajutorului primit din partea Comitetului Regional de partid, precum și din partea Sfatului Popular regional, am reușit ca în 8 zile să construim un saivan mai frumos și mai mare decât l-am avut înainte.

Și acum vreau să propun Comitetului Executiv al Sfatului Popular ca de acum înainte elementele excluse din G.A.C., elemente dușmănoase care caută să submineze munca G.A.C., să nu mai fie primite în diferite posturi de răspundere, cum a fost unul la noi, Mihăilă, exclus din gospodărie și a fost primit ca paznic la I.P.E.I.L. Organizația de bază din G.A.C. a sesizat acest lucru Comitetului Raional de partid, la fel și Sfatului Popular al raionului Reghin, după care acest element a fost înlăturat.

La fel tovarăși, aș mai propune ca în viitor să primim un ajutor mai mare din partea comitetului executiv pentru culturalizarea maselor, pentru că până în prezent prea puțin ajutor am primit în această privință din partea secțiunii culturale a Sfatului Popular. Nu s-a deplasat nimeni la G.A.C. pentru organizarea colectivelor de muncă în cadrul G.A.C. Ajutorul a constat în aceea că odată a fost chemat directorul căminului cultural la o ședință, însă la fața locului nu am primit nici un ajutor, de doi ani de zile n-a fost nimeni la noi din partea secțiunii culturale a Sfatului Popular.

Tov. Csupor: Întrucât a fost făcută o obiecțiune în ceea ce privește propunerea tov. Lazăr în comitetul executiv al Sfatului Popular, să punem la vot această problemă. Cine este pentru ca tov. Lazăr să intre în comitetul executiv? Cine este contra? (Tov. Voiculescu) Cine se abține? (Nimeni) Comitetul Regional, cu majoritatea de voturi, a votat ca tovarășa Lazăr Elvira să fie membră a comitetului executiv. Dacă sunteți de acord cu celelalte propuneri? Cine este contra? (nimeni) Cine se abține? (nimeni) Compoziția comitetului executiv al Sfatului Popular regional a fost votată în unanimitate.

Tovarăși, întrucât ordinea de zi care a fost prezentată la începutul ședinței a fost epuizată, urmează ca Comitetul Regional să treacă la aplicarea hotărârilor luate și să tragă învățămintele din lipsurile care au fost scoase la iveală, ca la ședința viitoare ce vom avea în cursul lunii viitoare să putem vedea rezultatele acestei ședințe.

Închid ședința Comitetului Regional de partid.

(Arh.St.București, C.C. al P.C.R. Cancelarie, dos. 1/1954, f.3-26)

* Indescifrabil